

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Natalija Ferlež

**Diplomacija človekovih pravic kot izziv in priložnost držav v mednarodni
skupnosti: primera Kraljevine Nizozemske in Republike Slovenije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Natalija Ferlež

Mentorica:izr. prof. dr. Petra Roter

**Diplomacija človekovih pravic kot izziv in priložnost držav v mednarodni
skupnosti: primera Kraljevine Nizozemske in Republike Slovenije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Education is the most powerful weapon which you can use to change the world.

(Nelson Mandela)

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici za ves trud, strokovne nasvete in pomoč pri pisanju magistrske naloge.

Hvala vsem intervjuvancem za deljenje svojih dragocenih izkušenj in mnenj.

Najlepša hvala staršem, Galu in vsem tistim, ki brezpogojno verjamejo vame ter me vedno in povsod podpirajo ter spodbujajo.

Diplomacija človekovih pravic kot izziv in priložnost držav v mednarodni skupnosti: primera Kraljevine Nizozemske in Republike Slovenije

Magistrsko delo obravnava vlogo in pomen človekovih pravic v sodobni diplomaciji ter na podlagi študij primerov dveh malih držav, Kraljevine Nizozemske in Republike Slovenije, analizira delovanje in izvajanje diplomacije človekovih pravic v praksi. Naloga analizira diplomacijo človekovih pravic kot posebno podobliko sodobne diplomacije, ki je ni mogoče razumeti zgolj v tradicionalnem pojmovanju meddržavne diplomacije, temveč je bolj ustrezen večrazsežnostni sodobni pristop, ki upošteva tudi vlogo nedržavnih akterjev. Naloga na primerih Nizozemske in Slovenije ugotavlja, kako države izvajajo diplomacijo človekovih pravic in kateri so ključni (pred)pogoji za uspešnost držav pri uresničevanju diplomacije človekovih pravic. Analiza študij primerov temelji na štirih vidikih: analiza sredstev in instrumentov, ki jih državi uporabljata za doseg ciljev; vloga ostalih akterjev, ki niso del diplomatskega aparata držav; integracija človekovih pravic v ostala področja zunanje politike; odnos med notranjo in zunanjo politiko na področju človekovih pravic. Ugotovitve pokažejo, da ključno oviro za uspešnost držav pri diplomaciji človekovih pravic predstavlja nedoslednost v uresničevanju njihovih ciljev. Te namreč pri izvajanju diplomacije človekovih pravic sledijo ne le interesom po zvišanju spoštovanja človekovih pravic, ampak tudi drugim interesom (gospodarskim, političnim idr.), zato so pri tem pogosto nedosledne, takšna ravnanja pa vodijo v zmanjšanje njihovega ugleda in kredibilnosti v mednarodnem okolju, kar posledično zmanjšuje tudi učinkovitost same diplomacije človekovih pravic.

Ključne besede: diplomacija človekovih pravic, Kraljevina Nizozemska, Republika Slovenija, male države v mednarodnih odnosih.

Human rights diplomacy as a challenge and an opportunity for states in international community: The cases of Kingdom of Netherlands and Republic of Slovenia

Master's thesis discusses the significance and the role of human rights in contemporary diplomacy and based on the case studies of the two small states, Kingdom of Netherlands and Republic of Slovenia, it analyses the functioning and the implementation of human rights diplomacy in practice. The thesis examines the human rights diplomacy as a distinct subform of the contemporary diplomacy which cannot be understood only in terms of the traditional interstate diplomacy. Rather, a multi-dimensional contemporary approach that takes into account also the role of non-state actors should be applied. Based on the cases of the Netherlands and Slovenia, the thesis answers the following questions: how the states implement human rights diplomacy and which are the key (pre)conditions for successful realization of the human rights diplomacy? Analysis of the case studies is based on four aspects: means and instruments used by states for the achievement of their objectives; the role of other actors which are not a part of the diplomatic apparatus of the states; integration of human rights in other areas of the foreign policy; the relationship between foreign and domestic human rights policy. The findings show that the crucial obstacle to successful implementation of the human rights diplomacy is the inconsistency of the states' efforts in the realization of their objectives. As states implement the human rights diplomacy, they do not pursue only those objectives aimed at improving respect for human rights, but also others (economic, political, etc.) which results in the inconsistent implementation of the human rights diplomacy. However, such practices lead to the deterioration of their reputation and credibility on the international scene which consequently undermines the effectiveness of human rights diplomacy as such.

Key words: human rights diplomacy, Kingdom of Netherlands, Republic of Slovenia, small states in international relations.

KAZALO

1	UVOD.....	9
2	ČLOVEKOVE PRAVICE V ZUNANJI POLITIKI IN DIPLOMATSKIH ODNOSIH – TEORETSKI POMISLEKI	15
	2.1 POMEN IN VLOGA ČLOVEKOVIH PRAVIC V OKVIRU TEORIJ MEDNARODNIH ODNOSOV	16
	2.2 KONCEPT UNIVERZALNOSTI ČLOVEKOVIH PRAVIC IN NJEGOV POMEN ZA ZUNANJO POLITIKO	19
	2.3 ČLOVEKOVE PRAVICE V DIPLOMACIJI KOT IZZIV SUVERENOSTI DRŽAV	21
	2.3.1 OBDOBJE PRED LETOM 1945	22
	2.3.2 OBDOBJE PO LETU 1945.....	23
	2.4 SKLEP	28
3	KONCEPT DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC	28
	3.1 ZUNANJA POLITIKA IN DIPLOMACIJA: OPREDELITEV IN ANALIZA KONCEPTOV	29
	3.2 OPREDELITEV IN ANALIZA KONCEPTA DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC.....	32
	3.3 KONEC HLADNE VOJNE – KONEC OVIR ZA DIPLOMACIJO ČLOVEKOVIH PRAVIC?.....	37
	3.4 SKLEP	41
4	ODLOČITEV DRŽAV ZA DIPLOMACIJO ČLOVEKOVIH PRAVIC	42
	4.1 ČLOVEKOVE PRAVIC IN OSTALI ZUNANJEPOLITIČNI CILJI.....	42
	4.2 MALE DRŽAVE IN DIPLOMACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC	48
5	PRIMER DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC KRALJEVINE NIZOZEMSKÉ.....	49
	5.1 IZVAJANJE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC	51
	5.2 VLOGA DRUGIH AKTERJEV	57
	5.3 ČLOVEKOVE PRAVICE IN DRUGA ZUNANJEPOLITIČNA PODROČJA	60
	5.3.1 RAZVOJNO SODELOVANJE.....	60
	5.3.2 GOSPODARSKI IN OSTALI INTERESI.....	63
	5.4 ČLOVEKOVE PRAVICE DOMA	65
6	PRIMER DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC REPUBLIKE SLOVENIJE	67
	6.1 IZVAJANJE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC	69
	6.2 VLOGA DRUGIH AKTERJEV	76
	6.3 ČLOVEKOVE PRAVICE IN DRUGA ZUNANJEPOLITIČNA PODROČJA	81

6.3.1 RAZVOJNO SODELOVANJE.....	81
6.3.2 GOSPODARSKI IN OSTALI INTERESI.....	83
6.4 ČLOVEKOVE PRAVICE DOMA	85
7 KLJUČNI POGOJI ZA URESNIČEVANJE USPEŠNE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC NA PODLAGI PRIMERJAVE OBEH DRŽAV	87
7.1 IZVAJANJE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC	87
7.2 ODPRTOST DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC	92
7.3 INTEGRACIJA PODROČJA ČLOVEKOVIH PRAVIC V VSE VIDIKE ZUNANJE POLITIKE	94
7.4 SKLADNOST MED NOTRANJO IN ZUNANJO POLITIKO TER VPRAŠANJE KREDIBILNOSTI PRI URESNIČEVANJU DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC ..	97
8 ZAKLJUČEK.....	100
9 LITERATURA.....	105
PRILOGA: STANDARDIZIRAN VPRAŠALNIK O VLOGI POSLANSKIH SKUPIN DZ RS PRI SLOVENSKI DIPLOMACIJI ČLOVEKOVIH PRAVIC.....	129

SEZNAM KRATIC

ASEAN	<i>Association of Southeast Asian Nations</i> - Združenje držav Jugovzhodne Azije
BDP	Bruto domači proizvod
BMO	<i>Breed Mensenrechten Overleg</i> - Široka platforma o človekovih pravicah
BND	Bruto nacionalni dohodek
DESUS	Demokratska stranka upokojencev
DKDO	Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih
DL	Državljska lista
DN	Društvo narodov
DZ	Državni zbor
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EU	Evropska unija
GS ZN	Generalna skupščina Združenih narodov
HRC	<i>Human Rights Council</i> - Svet za človekove pravice
ICCO	<i>Interchurch organization for development cooperation</i> - Medcerkvena organizacija za razvojno sodelovanje
ILO	<i>International Labour Organization</i> - Mednarodna organizacija dela
KN	Kraljevina Nizozemska
LGBT	Lezbijke, geji, biseksualci, transseksualci
MPDPP	Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah
MPESKP	Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NSi	Nova Slovenija
OECD	<i>Organisation of Economic Co-operation and Development</i> - Organizacija za gospodarski razvoj in sodelovanje
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
PS	Pozitivna Slovenija
R2P	<i>Responsibility to protect</i> - Odgovornost zaščititi
RS	Republika Slovenije
SD	Socialni demokrati
SDS	Slovenska demokratska stranka
SE	Svet Evrope

SLS	Slovenska ljudska stranka
SZ	Sovjetska zveza
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> - Program ZN za razvoj
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> - Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
UNICEF	<i>United Nations Children's Fund</i> - Sklad Združenih narodov za otroke
UPR	<i>Universal Periodic Review</i> - Splošni periodični pregled
VB	Velika Britanija
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1 UVOD

Človekove pravice postajajo vse bolj pomembno področje v diplomatskih odnosih med državami in v zunanji politiki. Spoštovanje človekovih pravic je namreč pogosto pomemben dejavnik pri vrsti različnih zadev – pri sprejemanju držav v regionalne in mednarodne organizacije, sklepanju trgovinskih sporazumov, odločitvah glede tujih neposrednih investicij, sodelovanju z mednarodnimi finančnimi institucijami, programih Združenih narodov (ZN) za tehnično pomoč, razvojnem sodelovanju, ohranjanju mednarodnega miru in varnosti itd. (Clapham 2007, 59). Človekove pravice so se tako uveljavile kot področje, ki ga v odnosih med državami ni več mogoče spregledati; postale so del zunanje politike in diplomacije, ki se mu države v sodobni mednarodni skupnosti ne morejo (več) izogniti.

Področje človekovih pravic v sodobni diplomaciji je na splošno razmeroma slabo raziskano. Avtorji, ki se lotevajo obravnave različnih vidikov tega področja, se namreč večinoma ukvarjajo zgolj z vlogo človekovih pravic v zunanji politiki ali v mednarodnih odnosih na splošno (Vincent 1991; Gillies 1996; Müllerson 1997; Donnelly 2003; Baehr in Castermas-Holleman 2004; Forsythe 2006), le redke pa zanima sam razvoj in opredelitev koncepta diplomacije človekovih pravic. Pri tem velja izpostaviti zbornik *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives* (O'Flaherty *et al.* 2011a), ki predstavlja sploh edino študijo koncepta diplomacije človekovih pravic. Tudi večina del, ki se sicer lotevajo raziskovanja sodobne diplomacije (npr. Kurbalija in Katrandjiev 2006; Pigman 2010; Rana 2011), ne obravnava posebej diplomacije človekovih pravic (kljub temu da se dela pogosto lotevajo analize drugih podoblik diplomacije, kot so ekonomska diplomacija, okoljska diplomacija, javna diplomacija, kulturna diplomacija idr.).¹ V akademskih razpravah je področje diplomacije človekovih pravic tako še vedno v veliki meri spregledano in to vrzel bo deloma zapolnila pričujoča magistrska naloga. Cilja magistrskega dela sta namreč raziskati vlogo in pomen človekovih pravic v sodobni diplomaciji ter analizirati delovanje in izvajanje diplomacije človekovih pravic v praksi.

Odnos med diplomacijo in človekovimi pravicami je že od nekdaj razumljen kot potencialno problematičen. Vincent (1991, 132–133) ugotavlja, da ob upoštevanju, da sta temeljni funkciji diplomacije komunikacija med državami in ohranjanje prijateljskih odnosov

---

¹ Kot primer lahko navedem Pigmanovo študijo sodobne diplomacije, kjer avtor analizira številne podoblike diplomacije (javna, ekonomska, vojaška/varnostna, kulturna diplomacija), a diplomacije človekovih pravic niti ne omeni (Pigman 2010).

med njimi,² pomeni skrb za človekove pravice oviro pri opravljanju teh funkcij. Diplomati so namreč zelo občutljivi na kritike glede kršitev človekovih pravic, kar lahko vpliva tudi na komunikacijo in odnose med državami (*ibid.*). Vincent (*ibid.*, 137) zapiše še, da so človekove pravice pogosto videne kot problem in ne rešitev, saj lahko ovirajo potek običajne diplomacije. Napetost izhaja tudi iz dejstva, da diplomacija že sama po sebi nakazuje na pragmatično ravnanje akterjev (Ulrich 2011, 26), kar pa je v nasprotju z idejo človekovih pravic, ki izhaja iz morale in načelnosti. Prav tako diplomacija v svojem bistvu pomeni pogajanja in iskanje kompromisov, kar pa je lahko zaradi narave človekovih pravic kot nedeljivih, enakih in splošnih pogosto nesprejemljivo in celo škodljivo (O'Flaherty *et al.* 2011b, 7–8; Ulrich 2011, 19). Omenjene dileme tako izražajo neke vrste paradoksalen odnos med diplomacijo in človekovimi pravicami, kar predstavlja enega ključnih izzivov za diplomacijo človekovih pravic.

Kljub temu se dandanes vse več držav odloča za sistematično vključevanje človekovih pravic v svojo zunanjo politiko,³ pri čemer še posebno zanimiv primer predstavljajo male države. Te imajo namreč omejene zunanje politične zmogljivosti. Za razliko od velikih sil, ki lahko izbirajo med široko paleto zunanje političnih sredstev ter delujejo tako regionalno kot globalno (Brighi in Hill 2008, 130), male države razpolagajo z omejenimi zunanje političnimi sredstvi, njihov doseg pa je pogosto daleč od globalnega (*ibid.*; Petrič 1996). Prav zaradi teh značilnosti je področje človekovih pravic zanje še posebej privlačno, saj se zaradi želje po povečanju svojega vpliva pogosto osredotočajo na delovanje na določenih specifičnih področjih (*issue-areas*) (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 21), ki niso pogojena z geografskimi danostmi ali velikostjo države (Cooper in Shaw 2013). Tako si lahko prav prek promocije človekovih pravic pridobijo vidnejšo vlogo v mednarodni skupnosti (Zemanová 2007), s čimer diplomacija človekovih pravic zanje predstavlja pomembno priložnost za krepitev ugleda in položaja v mednarodni skupnosti.

Samo delovanje in izvajanje diplomacije človekovih pravic bom tako v nalogi analizirala na primeru diplomacije človekovih pravic dveh malih držav v mednarodnih odnosih, Kraljevine Nizozemske (v nadaljevanju KN ali Nizozemska) in Republike Slovenije (v nadaljevanju RS ali Slovenija). Za namen analize zunanje političnega delovanja malih držav je

---

² Komunikacija med državami se kaže kot pomembna naloga diplomatov tudi skozi funkcije diplomatskih misij, ki so zapisane v 3. členu Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih (DKDO). Dobra komunikacija med državo pošiljateljico in državo sprejema je namreč pogoj za dobro opravljanje vseh petih funkcij, ki so eksplicitno zapisane v 3. členu DKDO (npr. predstavljanje države pošiljateljice pri državi sprejemnici ali pogajanja z državo sprejema). Spodbujanje in ohranjanje prijateljskih odnosov med državama pa je eksplicitno zapisano kot temeljna funkcija diplomatskih misij (DKDO, 3. čl.).

³ Š. Zemanová (2007, 3) med države, ki so med prvimi začele sistematično vključevati človekove pravice v svojo zunanjo politiko uvršča Združene države Amerike (ZDA), Francijo, Norveško in Nizozemsko.

potrebno najprej izpostaviti, da ne obstaja mednarodno dogovorjena definicija male države, temveč glede opredelitve termina male države in njenih temeljnih značilnosti obstaja več različnih pristopov. Nekateri pri presoji držav poudarjajo pomen kvantitativnih dejavnikov (število prebivalcev, velikost ozemlja države, bruto domači proizvod ipd.) (Vital 1971; Crowards 2002; Griffiths 2004; The Commonwealth 2013), drugi kvalitativne dejavnike (samopercepcija države v mednarodnih odnosih, identiteta države, odnos med državo in zunanjim okoljem itd.) (Keohane 1969; Browning 2006; Steinmetz in Wivel 2010), tretji pa kombinacijo obeh (Thorhallsson 2006). Ne glede na različne poudarke v analizi malih držav pa Šabič (2002, 6) ugotavlja, da vsi pristopi priznavajo, da so nacionalne značilnosti držav pomembne, vendar pa je opredelitev tega, kar je 'malo', v mednarodnih odnosih relativna ter odvisna predvsem od tega, kako država izkoristi dane vire in zmožnosti.

Cilj tega magistrskega dela sicer ni razprava o opredeljevanju malih držav, vendar pa je za namen naloge o diplomaciji človekovih pravic dveh malih držav potrebno termin opredeliti. Tako v magistrskem delu malo državo razumem kot državo, ki ima omejen vpliv v mednarodnih in diplomatskih odnosih (torej v odnosu do svojega zunanjega okolja), pri čemer vpliv ni razumljen kot dana kategorija, ampak se lahko skozi čas spreminja (manjša ali večja), odvisno od učinkovitosti zunanje-političnega delovanja države.⁴

Čeprav Nizozemsko označujem za malo državo⁵ (kot tako jo opredeljujejo tudi Egeland 1984, 210; Baehr in Castermans-Holleman 2004; Verbeek in van der Vleuten 2008; Petrič 2010, 445; Zemanová 2010), lahko rečemo, da ne predstavlja povsem tipičnega primera male države. Ta si je namreč prav zaradi svojega dolgoletnega aktivnega delovanja na področju človekovih pravic in poudarjanja pomena mednarodnega prava in vrednot uspela zgraditi vidno zunanje-politično vlogo (Egeland 1984, 210; Müllerson 1997, 6; Baehr 2000, 49–78; Baehr in Castermans-Holleman 2004, 95–100; Brsyk 2009, 119–147; Petrič 2010, 461;

---

⁴ Raziskovalci s področja malih držav v evropskem kontekstu sicer ponavadi ugotavljajo, da med članicami Evropske unije (EU) obstaja šest večjih držav (Francija, Nemčija, Velika Britanija (VB), Poljska, Španija in Italija), ostale pa naj bi sodile v kategorijo malih držav (Maes in Verdun 2005, 330), torej vključno s Slovenijo in Nizozemsko.

⁵ Kljub temu da večina raziskovalcev, ki se ukvarja s preučevanjem nizozemske zunanje politike, uvršča Nizozemsko med male države, pa ta po nekaterih opredelitvah izpade iz te kategorije. Vital (1971), ki se pri klasifikaciji držav v tri skupine (male, srednje in velike države) opira na število prebivalcev kot temeljno kategorijo, postavi zgornjo mejo v kategoriji malih držav v razvitem svetu pri 15 milijonih prebivalcev. Jazbec (2004, 230) temu doda še kriterij velikosti ozemlja države, ki naj bo med 10.000 in 100.000 km². Po tem drugem kriteriju bi tako Nizozemska s približno 41.500 km² ozemlja (CIA Factbook 2013) ustrezala opredelitvi male države, vendar pa bi po prvem kriteriju s približno 16,8 milijona prebivalcev (*ibid.*) za las izpadla iz te kategorije. Tudi Rood (2010) v kontekstu analize evropskih malih držav bolj kot malo državo Nizozemsko opredeljuje kot srednje veliko državo v EU, a hkrati priznava, da to velja predvsem v odnosu do njej manjših držav, kot je to npr. Luksemburg, v odnosu do Francije ali Nemčije pa je Nizozemska izrazito mala država (*ibid.*, 121). Takšne dileme, ki se pojavljajo pri poskusih opredelitve termina male države, nakazujejo na številne težave pri klasificiranju držav v mednarodni skupnosti, kar je že leta 1971 ugotavljal Vital (1971), ko je zapisal, da je vsaka takšna klasifikacija v resnici zelo subjektivna oziroma celo poljubno določena.

Zemanová 2010). Egeland (1984, 210) je že pred tremi desetletji zapisal, da je Nizozemska verjetno »najbolj učinkovit zagovornik človekovih pravic« v sedanjem času, kar uspeva dosežati preko učinkovite razporeditve virov, ki jih usmerja v »načrtovanje, izvajanje in spremljanje inovativnih in ambicioznih politik«. Človekove pravice so tako že tradicionalno del ključnih prednostnih področij nizozemske zunanje politike, s čimer se je Nizozemska v desetletjih po drugi svetovni vojni uveljavila kot ena vodilnih malih držav na tem področju ter si s tem okrepila svoj položaj v mednarodnih odnosih.⁶

Na drugi strani tudi Slovenija promocijo in zaščito človekovih pravic uvršča med prednostne naloge svoje zunanje politike (Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije (MZZ RS) 2010). Leta 2012 je takratni predsednik republike dr. Danilo Türk v svojem govoru izpostavil, da je to »povsem naravna izbira« Slovenije v zunanji politiki ter da izraža »temeljne človeške in družbene vrednote, ki jim je privržena naša država« (Türk 2012). Vendar pa se kljub temu zdi, da Slovenija ne dosega podobnih rezultatov kot Nizozemska, saj si s svojim delovanjem na tem področju (še vedno) ni uspela zagotoviti tako prepoznavne vloge v mednarodni skupnosti. Zato naloga – s pomočjo primerjalne analize obeh izbranih držav – odgovori na vprašanje, kako lahko država uspešno in prepoznavno izvaja diplomacijo človekovih pravic. Torej takšno, ki s svojimi prizadevanji za boljše varstvo človekovih pravic dosega zadane cilje in si s tem veča tudi vidnost v mednarodnih odnosih.

Raziskovalna vprašanja, ki si jih zastavljam v nalogi, so tako naslednja: kakšna sta vloga in pomen človekovih pravic v sodobni diplomaciji; kako države izvajajo diplomacijo človekovih pravic ter kateri so ključni (pred)pogoji za uresničevanje diplomacije človekovih pravic? V nalogi pa preverjam naslednjo hipotezo: države pri izvajanju diplomacije človekovih pravic vodijo ne le interesi po zvišanju spoštovanja človekovih pravic, ampak tudi drugi interesi (gospodarski, politični idr.), zaradi česar so pri uresničevanju svoje politike na področju človekovih pravic pogosto nedosledne, takšna ravnanja pa vodijo v zmanjšanje njihovega ugleda in kredibilnosti pri izvajanju diplomacije človekovih pravic. Pomembni pogoji, ki vplivajo na uresničevanje diplomacije človekovih pravic, so odprtost diplomacije držav za vključevanje ostalih akterjev (predvsem nevladnih organizacij), integracija področja človekovih pravic v vse vidike zunanje politike in spoštovanje človekovih pravic na nacionalni ravni.

---

⁶ Mednarodni ugled Nizozemske je sicer močno pretresla njena vloga v Srebrenici leta 1995, ko so vojaške sile Bosanskih Srbov pod vodstvom Ratka Mladiča v prisotnosti nizozemskih vojakov izvedle grozovit genocid nad približno 8 tisoč Bošnjaki (Brysk 2009, 134–135; Baehr 2010, 10). Dogodek se je izkazal za nacionalno travmo velikih razsežnosti (Forsythe 2006, 173; Baehr 2010, 13) ter zaznamoval tudi nizozemsko zunanjo politiko, saj si Nizozemska vse od takrat trudi povrniti svoj ugled, med drugim prav s svojimi aktivnostmi na področju promocije človekovih pravic na mednarodni ravni.

Magistrska naloga je razdeljena na dva večja vsebinska dela. Cilj prvega vsebinskega dela, ki je zasnovan teoretsko, je analiza mesta in vloge človekovih pravic v diplomaciji ter analiza razvoja diplomacije človekovih pravic kot celovitega koncepta. Pri tem se najprej lotevam analize teoretskih pomislekov pri vključevanju človekovih pravic v zunanjo politiko in diplomatske odnose, ki se pogosto uporabljajo kot argumenti proti vzpostavitvi diplomacije človekovih pravic in so zato pomembni tudi za današnje razumevanje koncepta. Pri tem v prvem podpoglavju analiziram pogled teorij mednarodnih odnosov na vključitev človekovih pravic v zunanjo politiko in mednarodne odnose na splošno. Nato v drugem podpoglavju raziskujem vpliv argumenta o vprašljivosti univerzalnosti samega koncepta človekovih pravic na diplomacijo človekovih pravic. V tretjem podpoglavju pa analiziram odnos med človekovimi pravicami in konceptom suverenosti držav, ki se je ob razvijanju mednarodnopravnih standardov s področja človekovih pravic močno spreminjal in pomembno vplival na vlogo človekovih pravic v diplomaciji; zato se velik del podpoglavja navezuje prav na razvoj mednarodnega prava s področja človekovih pravic.

Za tem sledi poglavje o opredelitvi in analizi samega koncepta diplomacije človekovih pravic. Pri tem najprej analiziram in opredelim koncepta diplomacije in zunanje politike, ki sta pomembna za nadaljnjo umestitev diplomacije človekovih pravic v širši kontekst študije diplomacije. Nato v drugem podpoglavju prikažem nujnost razumevanja diplomacije človekovih pravic skozi njeno razširjeno pojmovanje, ki vključuje tudi nedržavne akterje. V tretjem podpoglavju pa je prostor namenjen analizi delovanja diplomacije človekovih pravic po koncu hladne vojne, ko smo v mednarodnih odnosih priča številnim spremembam, ki vplivajo na naraščajoč pomen človekovih pravic. Naslednje večje poglavje analizira mesto človekovih pravic med zunanjepolitičnimi cilji držav, ki se odločajo za vodenje diplomacije človekovih pravic. Tako v prvem delu tega poglavja analiziram odnos med človekovimi pravicami in ostalimi zunanjepolitičnimi področji držav, v drugem delu poglavja pa sledi kratka analiza posebnosti malih držav, ki se odločajo za vodenje diplomacije človekovih pravic kot njihovega prednostnega področja v zunanji politiki.

Cilj drugega velikega vsebinskega dela je prikaz delovanja in izvajanja diplomacije človekovih pravic v Sloveniji in na Nizozemskem. Struktura tega vsebinskega dela je sestavljena iz treh poglavij. Prvi dve poglavji sta namenjeni analizi nizozemske in slovenske diplomacije človekovih pravic, pri čemer analiza v obeh poglavjih temelji na štirih vidikih. Najprej je analizirano izvajanje diplomacije človekovih pravic s strani diplomatskega aparata obeh držav (analiza sredstev in instrumentov, ki jih državi uporabljata za doseg svojih ciljev). Temu sledi analiza vključevanja ostalih akterjev (ki torej niso del klasičnega

diplomatskega aparata) v oblikovanje in izvajanje diplomacije človekovih pravic obeh držav, pri čemer je poudarek na vlogi nevladnih organizacij. Nato sledi tretji vidik, tj. analiza integracije človekovih pravic v ostala področja zunanje politike obeh držav, saj so človekove pravice le eno izmed njenih zunanjepolitičnih ciljev in so tako nujno odvisne od uresničevanja ostalih interesov. Zadnji vidik pa obsega analizo odnosa med notranjo in zunanjo politiko na področju človekovih pravic, kjer analiziram vpliv (ne)skladnosti notranje in zunanje politike na vodenje diplomacije človekovih pravic. Analizi obeh primerov držav sledi poglavje, ki je namenjeno analizi razlik med državama in identifikaciji ključnih (pred)pogojev, ki vplivajo na izvajanje uspešne in prepoznavne diplomacije človekovih pravic.

V magistrski nalogi uporabljam različne znanstveno-raziskovalne metode, pri čemer je metoda analize in interpretacije sekundarnih virov uporabljena v vseh delih naloge. V nalogi uporabim tudi konceptualno metodo (analiza termina zunanje politike in diplomacije) in zgodovinsko-razvojno metodo, s pomočjo katere prikažem spremenjeno vlogo človekovih pravic v diplomaciji (vključno s prikazom razvoja mednarodnega prava, ki ima velik vpliv na spremembe glede razumevanja človekovih pravic v mednarodnih odnosih) in sam razvoj sodobne diplomacije človekovih pravic v luči sprememb v mednarodni skupnosti po koncu hladne vojne. Uporabljena je tudi metoda analize in interpretacije primarnih virov, ki je pomembna pri že omenjeni analizi razvoja mednarodnega prava s področja človekovih pravic (analiza ključnih mednarodnih pogodb s tega področja) ter v empiričnem delu naloge, kjer analiziram ključne zunanjepolitične strategije in ostale pomembne dokumente izbranih držav.

Največji del empiričnega dela naloge temelji na metodi študij primerov Nizozemske in Slovenije ter primerjalni metodi, ki omogoča primerjavo diplomacij človekovih pravic obeh držav. Naloga je v tem delu dopolnjena z metodo poglobljenih intervjujev diplomatov obeh držav, ki delujejo na področju človekovih pravic, kar mi je omogočilo pridobitev ažurnih podatkov in neposreden vpogled v diplomatsko prakso analiziranih držav. Ta metoda je izjemno pomembna tudi zato, ker v obstoječi literaturi ni informacij in podatkov, ki so nujni za analizo delovanja diplomacije človekovih pravic obeh držav. Poleg tega analiza temelji tudi na več opravljenih intervjujih s posamezniki, ki se vključujejo v diplomacijo človekovih pravic, vendar pa niso del klasičnega diplomatskega aparata, kot so to predstavniki akademske sfere in nevladnih organizacij. Še zlasti nevladni sektor je na področju človekovih pravic izjemno pomemben, ker daje ogledalo ravnanjem držav ter opozarja na pomanjkljivosti pri uresničevanju človekovih pravic. S pomočjo intervjujev sem tako pridobila informacije o vlogi nedržavnih akterjev pri oblikovanju in izvajanju diplomacije človekovih pravic. V empiričnem delu v poglavju o slovenski diplomaciji človekovih pravic in vlogi ostalih

akterjev pri njenem delovanju analiziram tudi odnos parlamentarnih strank do področja diplomacije človekovih pravic, in sicer s pomočjo odgovorov na standardiziran vprašalnik,⁷ ki so ga prejele vse poslanske skupine v Državnem zboru (DZ) RS. Na takšen način sem pridobila pomembne informacije o njihovi vlogi v slovenski diplomaciji človekovih pravic in o njihovih stališčih do tega področja.⁸

Glavne omejitve raziskovanja pri pisanju naloge se v prvi vrsti nanašajo na pomanjkanje literature, saj se naloga loteva še precej neraziskanega področja. Največji del tega manjka se kaže v empiričnem delu naloge, kjer pomemben del analize temelji na informacijah, pridobljenih s strani posameznikov, ki se poklicno ukvarjajo s tem področjem. To posledično pomeni, da je raziskovanje zelo odvisno od njihove pripravljenosti na sodelovanje.

2 ČLOVEKOVE PRAVICE V ZUNANJI POLITIKI IN DIPLOMATSKIH ODNOSIH – TEORETSKI POMISLEKI

Cilj drugega poglavja je analiza teoretskih pomislekov o vključevanju človekovih pravic v zunanjo politiko in diplomatske odnose, ki smo jim priča v mednarodnih odnosih. Različne pomisleke in argumente lahko razumemo kot oviro vzpostavitvi diplomacije človekovih pravic, pri čemer se ti kažejo kot pomembni tudi pri današnjem razumevanju koncepta diplomacije človekovih pravic. Poglavje je razdeljeno na tri dele. V prvem delu je analiziran pogled različnih teorij mednarodnih odnosov na vključitev človekovih pravic v zunanjo politiko in mednarodne odnose na splošno. Namen tega dela je prikaz (ne)upoštevanja norm, morale in s tem človekovih pravic pri razumevanju mednarodne politike. V drugem delu sledi analiza vprašljivosti univerzalnosti samega koncepta človekovih pravic ter poudarjanja idej kulturnega relativizma, kar se tudi v zunanji politiki in diplomaciji uporablja kot argument proti vključitvi človekovih pravic v diplomatske odnose. V tretjem delu poglavja pa sledi analiza odnosa med človekovimi pravicami in konceptom suverenosti držav, ki se je skozi zgodovino spreminjal in s tem vplival na vlogo človekovih pravic v diplomaciji. Namen tega dela je prikaz omejevanja suverenosti v luči razvoja mednarodnega varstva človekovih pravic.

---

⁷ Vprašalnik je dodan kot priloga magistrski nalogi.

⁸ Takšna vzporedna raziskava glede prispevka nizozemskega parlamenta nizozemski diplomaciji človekovih pravic ni bila izpeljana, saj nizozemske parlamentarne stranke večinoma niso bile pripravljene sodelovati. Ta primanjkljaj podatkov sicer nadomesti sekundarna literatura, ki že vsebuje nekaj analiz s tega področja.

2.1 POMEN IN VLOGA ČLOVEKOVIH PRAVIC V OKVIRU TEORIJE MEDNARODNIH ODNOSOV

Teoretiki mednarodnih odnosov imajo osrednjo vlogo pri razumevanju in razlagi svetovne politike in mednarodnih odnosov ter vplivajo na to, katera področja in tematike so pojmovana kot pomembna pri razumevanju mednarodnih odnosov. Pregled različnih teorij je tako pomemben tudi za razumevanje povezave med človekovimi pravicami in zunanjo politiko. S tem namreč vidimo, koliko pozornosti (če sploh) teorije mednarodnih odnosov namenjajo temu področju (ob upoštevanju dejstva, da so v praksi človekove pravice v zunanji politiki danes nesporno dejstvo) in na podlagi katerih argumentov zagovarjajo (ne)pomembnost človekovih pravic v mednarodnih odnosih.

Realisti zavračajo povezavo med človekovimi pravicami in zunanjo politiko, saj je v mednarodnem sistemu, ki temelji na suverenih nacionalnih državah kot ključnih akterjih, zunanja politika namenjena zgolj uresničevanju in zasledovanju nacionalnih interesov (v prvi vrsti je to varnost) in povečevanju moči (Gillies 1996, 5; Donnelly 2003, 155). Morgenthau (1948/1995, 102) tako zapiše, da je »mednarodna politika /.../, tako kot vse politike, borba za moč«, pri čemer je moč vedno neposredni cilj mednarodne politike. Ugotavlja tudi, da za državo veljajo drugačne zakonitosti kot za posameznika, saj država pri svojem delovanju ne sme slediti univerzalnim moralnim načelom (edini cilj je nacionalno preživetje). Moralna načela namreč ne smejo v nobenem primeru predstavljati ovire v uspešni izvedbi političnih dejanj; preudarnost in tehtanje med političnimi posledicami pa je tako najvišja vrednota in glavno vodilo v politiki (*ibid.*, 85).

Realizem torej temelji na ideji, da države in njihovi voditelji ne žrtvujejo svojih interesov zaradi kakršnihkoli etičnih pomislekov (Dunne in Schmidt 2007, 207; Barratt 2008, 11). Iz tega izhajajo tudi zavračanje povezave med človekovimi pravicami in zunanjo politiko, saj lahko človekove pravice v svojem bistvu povežemo prav z etičnimi in moralnimi standardi. Donnelly (2003, 1) tako zapiše, da gre pri človekovih pravicah za »najvišje moralne pravice«, ki urejajo temeljne strukture in prakse v političnem življenju ter imajo prednost pred vsemi ostalimi zahtevki. To združi v koncept »moralne univerzalnosti človekovih pravic« (*ibid.*). Prav tako Cerar (2004, 20) pri analizi narave in pomena človekovih pravic ugotavlja, da je izvor človekovih pravic v sferi človekove moralnosti.⁹ V tem oziru lahko rečemo, da so človekove pravice v klasičnem realističnem razumevanju, kot vsi ostali pomisleki etične

---

⁹ Tudi Vincent (1991, 14) in Forsythe (2006, 3) zapišeta, da so človekove pravice tesno povezane z moralnim vidikom in s samim konceptom človekovega dostojanstva.

narave, nepomembne. Njihova vključitev v zunanjo politiko pa lahko predstavlja celo nevarnost za zanemarjanje ostalih interesov, ki so ključni za državo (Smith 2003, 97).

Tudi za liberaliste in neoliberaliste je interes države še vedno v ospredju, kljub temu da priznavajo, da si interesi držav niso vedno v navzkrižju (Berratt 2008, 13). Države imajo namreč vedno več skupnih interesov; sodelovanje med njimi pa je mogoče, pri čemer poudarjajo predvsem nastanek mednarodnih institucij (Sterling-Folker 2010, 132). V povezavi s tem govorijo o 'kompleksni soodvisnosti', kjer so poleg meddržavnih odnosov pomembni tudi transvladni in transnacionalni odnosi; med vsebinskimi področij pa ni več tako jasne hierarhije kot pri realisti, vojaške in varnostne teme namreč niso več nujno dominantne (Keohane in Nye 1989, 24–25). Za razliko od realizma poleg področij visoke politike poudarjajo tudi področja nizke politike, kot so ekonomski in okoljski problemi ter ne nazadnje tudi človekove pravice (Lamy 2007, 279).

Kljub tem razlikam v razumevanju svetovne politike in upoštevanju nekaterih sprememb v mednarodnih odnosih pa podobno kot neorealisti še vedno izhajajo iz vestfalskega sistema držav, ki ga sprejemajo kot danega. S tem otrdijo prepričanje, da so etične razsežnosti sistema držav enake agregatnim interesom držav; mednarodne institucije pa se vrednoti glede na doseganje teh interesov in ne glede na etične vidike (Sterling-Folker 2010, 133). Kljub upoštevanjem večjega števila akterjev in širjenja vsebinskih področij v mednarodnih odnosih se liberalisti še vedno ne odmaknejo dramatično od realističnih konceptov, oboji namreč zanemarjajo dejstvo, da se politično delovanje premika stran od države; moralnih razsežnosti zunanje politike pa ne znata pojasniti ne (neo)realizem in ne (neo)liberalizem (Lamy 2007, 278–279).

Nasploh so bila vprašanja morale in etike v disciplini in teorijah Mednarodnih odnosov dolgo časa spregledana (Frost 1996). V ospredju razumevanja mednarodnih odnosov je bila torej suverena nacionalna država, ki se je vzpostavila po vestfalskem kongresu leta 1648 in utrdila kot ključni akter na mednarodnem prizorišču (MacDonald in Patman 2007, 3). Kljub temu so se izven prevladujočih sodobnih neorealističnih in neoliberalističnih pristopov razvile in utrdile teorije, ki poudarjajo pomen etike in norm pri razumevanju mednarodnih odnosov. Med njimi je zelo uveljavljena normativna teorija mednarodnih odnosov, ki izhaja iz predpostavke, da so norme oziroma celo 'mednarodne moralne norme' pomembne za razumevanje svetovne politike (Erskine 2010, 46–47).

Frost (1996) je razvil koncept t. i. 'uveljavljenih norm' (*settled norms*), ki predstavljajo splošno sprejete norme in vsak argument za zanikanje takšnih norm bi potreboval posebno utemeljitev (*ibid.*, 105), kar pomeni, da se v splošnem pričakuje njihovo spoštovanje. Kot

poseben sklop vzpostavljenih norm Frost (*ibid.*, 111) navaja tudi človekove pravice. Norme, ki jih zagovorniki normativne teorije omenjajo, pa predstavljajo nekakšne vzpostavljene kodekse obnašanja, ki določajo, kaj akterji lahko počnejo v določenih okoliščinah in česa ne (Erskine 2010, 46). Norme tako vplivajo na ravnanja akterjev v mednarodnih odnosih in v zunanji politiki ter jih zato ni mogoče prezreti pri razumevanju svetovne politike.

Določene vidike obravnave norm, morale in vrednot najdemo tudi v tradiciji angleške šole in v konstruktivizmu (Erskine 2010, 47). Konceptualizacija mednarodne politike s strani angleške šole, ki sledi tradiciji Grotiusa, izhaja iz predpostavke, da norme strukturirajo odnose med državami in tako lahko prepovedujejo ali omejujejo določena ravnanja držav (Matlary 2002, 35–36). Hedley Bull, vodilni teoretik angleške šole, razvije koncept 'mednarodne družbe', ki jo opredeli kot skupino držav, ki imajo neke skupne interese in vrednote ter tako tvorijo družbo, ki jo povezuje skupni sistem pravil in skupne institucije (Bull 1977/2002, 13). V okviru angleške šole se je paralelno razvijal tudi koncept 'svetovne družbe', ki je soroden konceptu mednarodne družbe, a se nanaša na skupne vrednote in interese, ki povezujejo vse dele človeške skupnosti (Bull 1977/2002, 269). Gre torej za osredotočenost na transnacionalne vrednote, ki presegajo meje in v osrčju katerih so tudi človekove pravice (Dunne 2010, 150). Takšne transnacionalne vrednote in norme po tem razumevanju torej vplivajo na ravnanje držav.

Konstruktivizem na drugi strani poudarja pomen idej, znanja, pravil in norm (Finnemore 1996; Katzenstein 1996; Wendt 1999). Konstruktivisti dokazujejo, da norme vplivajo na ravnanja držav, pri čemer vidijo norme kot konstitutivne, saj konstituirajo, ustvarjajo in spreminjajo akterje ter njihove interese (Finnemore 1996, 129). Sklop mednarodnih norm tvori mednarodno normativno strukturo, ki oblikuje interese in identiteto držav, hkrati države s svojim delovanjem to samo strukturo spet vzpostavljajo. Takšna struktura pa akterje in njihova ravnanja zamejuje (Barnett 2007, 328). Konstruktivisti ne izhajajo iz tradicionalnega vestfalskega sistema državnih interesov, temveč več pozornosti namenjajo mednarodnim normam in institucijam ter hkrati dajejo večji poudarek pomenu legitimnosti in mehanizmov mednarodnega prava in tudi človekovim pravicam na zunanjepolitičnem področju (Barratt 2008, 14).

Konstruktivisti tako trdijo, da človekove pravice predstavljajo konstitutivni element sodobne državnosti, s čimer predstavljajo določene omejitve konceptu suverenosti držav (Risse in Ropp 1999, 234–236). Risse, Ropp in K. Sikkink (1999) so v svoji študiji o dejanskem vplivu vzpostavljenih mednarodnih norm na področju človekovih pravic na ravnanja držav in njihove domače prakse ugotovili, da imajo politike človekovih pravic in

norme, vključno z aktivnostmi transnacionalnih zagovorniških mrež, vpliv na ravnanje držav, kar se odraža v spremenjenih praksah teh držav in v njihovem odnosu do svojih državljanov.

Kot lahko vidimo, poglavitne teorije mednarodnih odnosov v veliki meri zanemarjajo vlogo morale, etike in s tem človekovih pravic v mednarodnih odnosih in v zunanji politiki. Pri tem so nekatere izmed njih, kot npr. realizem, celo zelo kritične do zunanje politike človekovih pravic, saj človekove pravice vidijo kot povsem nezdružljive z zunanjo politiko držav, ki naj bi sledila zgolj načelom preudarnosti in pragmatizma. Kljub temu je v teorijah mednarodnih odnosov viden trend odmikanja od ozkega državocentričnega razmišljanja ter vedno pogostejše upoštevanje pomena norm in s tem tudi človekovih pravic za razumevanje ravnanj držav in mednarodne politike na splošno, kar pomeni, da človekove pravice počasi dobivajo svoje mesto in veljavo tudi v teorijah mednarodnih odnosov.

2.2 KONCEPT UNIVERZALNOSTI ČLOVEKOVIH PRAVIC IN NJEGOV POMEN ZA ZUNANJO POLITIKO

Pomisleki o vključitvi človekovih pravic v zunanjo politiko so povezani tudi z večnimi kritikami univerzalnosti samega koncepta človekovih pravic ter poudarjanja vidikov kulturnega relativizma. V splošnem kulturni relativizem izhaja iz ideje, da so različne družbe razvile drugačen odnos do človekovih pravic in človekovega dostojanstva. To pomeni, da koncept človekovih pravic, kot se je razvil v zahodnih družbah, ni nujno enak razumevanju človekovih pravic v drugih državah (Baehr in Castermas-Holleman 2004, 25). Kulturni relativisti izhajajo iz argumenta, da ne obstaja univerzalna morala, saj je svet sestavljen iz množstva različnih kultur in vsak poskus vzpostavitve univerzalnih moralnih standardov pomeni le dobro prikrit poskus imperialističnih ravnanj s ciljem vzpostavitve vrednot ene določene kulture kot splošne vsem (Vincent 1991, 37–38). Donnelly (2003, 155) tako pravi, da zagovorniki kulturnega relativizma vidijo vsakršno politiko človekovih pravic kot »moralni imperializem«, Vincent (1991, 130) pa uporabi izraz »zahodni kulturni imperializem«.

Brown (2001) v svoji kritiki koncepta univerzalnosti izhaja iz ideje, da je morala vedno povezana s kulturo, vrednote pa izhajajo iz posamezne tradicije. Človekove pravice se tako povezujejo s posebnim tipom družbe (liberalno demokracijo), njihova promocija pa pomeni tudi promocijo takšne oblike ureditve (*ibid.*, 120–121). Obstoječi mednarodni režim človekovih pravic, ki izhaja iz univerzalnosti, je tako različica liberalnega razumevanja človekovih pravic (*ibid.*, 105). Zagovorniki univerzalnosti pa v bistvu predlagajo »delegitimizacijo vseh oblik političnih režimov, razen tistih, ki sodijo v široko kategorijo 'liberalnih demokracij'« (*ibid.*, 121). V tem razumevanju bi vključenost človekovih pravic v

zunanjo politiko posledično pomenila promocijo političnih idej in vsiljevanje standardov ene države drugim državam.

Na drugi strani Sen (1997) zavrača takšne argumente, pri čemer analizira koncept t. i. azijskih vrednot, na katere se pogosto sklicujejo azijski voditelji. Te naj bi bile namreč drugačne od vrednot Zahoda in dajale precej manjši pomen človekovim pravicam in svoboščinam ter bolj poudarjale vrednote reda in discipline (*ibid.*, 15). Sen trdi, da je takšno razumevanje napačno, saj svoboščine in pravice niso v svojem bistvu prav nič bolj zahodne kot azijske, pri čemer navaja celo vrsto azijskih mislecev in intelektualcev, ki so skozi zgodovino visoko vrednotili pomen svoboščin in pravic, ki so tako nesporno del azijske tradicije (*ibid.*, 24–27). Takšni argumenti so tako zgolj izgovor za nespoštovanje človekovih pravic, ki jih uporabljajo voditelji, da bi se na tak način izognili mednarodnim obveznostim.

Ne glede na nesporne razlike med družbami se danes večina raziskovalcev strinja, da obstajajo mednarodno in univerzalno splošno priznane človekove pravice. Donnelly (2003, 40) ugotavlja, da se mednarodni konsenz glede modela človekovih pravic nanaša predvsem na Splošno deklaracijo človekovih pravic (v nadaljevanju Splošna deklaracija) iz leta 1948. Tako rekoč vse države sveta priznavajo zavezanost človekovim pravicam, kot so zapisane v tej deklaraciji. V tem oziru človekove pravice pomenijo »minimalne standarde dostojanstva in ne luksuz Zahoda« (*ibid.*, 159). Tako lahko rečemo, da kadar je zunanja politika utemeljena na teh normah, ne pomeni nobene oblike imperializma, ampak gre v svojem bistvu za ravnanje s ciljem, da države spoštujejo vrednote, h katerim so se same zavezale (*ibid.*, 158–159).

Ulrich (2011, 31) ugotavlja, da je pomemben mejnik pri utrditvi koncepta univerzalnosti človekovih pravic sprejetje Dunajske deklaracije na drugi Svetovni konferenci ZN o človekovih pravicah leta 1993. V deklaracijo so države med drugim zapisale, da so človekove pravice »univerzalne, nedeljive in medsebojno odvisne in povezane« (Dunajska deklaracija in akcijski načrt, 5. čl.) ter da se morajo ob tem upoštevati tudi »nacionalne in regionalne posebnosti ter različna zgodovinska, kulturna in verska okolja« (*ibid.*). S tem se je utrdil koncept univerzalnosti človekovih pravic ob hkratnem priznavanju načela kulturne raznolikosti; v meddržavnih odnosih pa smo priča splošnemu sprejemanju pojma človekovih pravic, saj se redko zgodi, da bi prišlo do eksplicitnega nasprotovanja človekovim pravicam zaradi razlik v vrednotah (Ulrich 2011, 31). Kljub vsemu Ulrich (*ibid.*) priznava, da vprašanja vrednot še vedno ostajajo pomembna, pri čemer navaja primere političnih konfliktov o interpretaciji posameznih pravic, uporabe idej kulturnega relativizma v diskurzu različnih voditeljev ter še vedno posrednega nasprotovanja človekovim pravicam in poudarjanja pomena vrednot v mednarodnih odnosih.

Kljub večinskemu mnenju, da lahko v sodobni mednarodni skupnosti govorimo o mednarodnih in univerzalnih človekovih pravicah, ki se nanašajo na vse ljudi ne glede na razlike med njimi, je torej dejstvo, da se še vedno ni mogoče popolnoma izogniti argumentom kulturnega relativizma. Ne glede na vse pa to ni zadosten razlog za ne vključitev človekovih pravic v zunanjo politiko, saj, kot pravi Donnelly (2003, 159), nas kulturni relativizem opozarja predvsem na to, da morajo biti univerzalno vzpostavljeni standardi pri implementaciji na nacionalni ravni prilagojeni na način, da odražajo kulturne in zgodovinske okoliščine, kar pa še ne pomeni, da je prizadevanje za človekove pravice v zunanji politiki neprimerno in nelegitimno.

2.3 ČLOVEKOVE PRAVICE V DIPLOMACIJI KOT IZZIV SUVERENOSTI DRŽAV

Pogosto uporabljen argument proti vključitvi človekovih pravic v zunanjo politiko in diplomacijo je poudarjanje načel suverenosti držav in nevmešavanja v notranje zadeve držav (Donnelly 2003, 157). Tudi J. H. Matlány (2002, 11) in A. L. Clunan (2009, 7) govorita o napetosti, ki se vzpostavlja v odnosu med človekovimi pravicami in to osrednjo značilnostjo mednarodnega sistema (kar obe načeli skupaj z drugimi načeli mednarodnega prava o prijateljskih odnosih zagotovo predstavljata). Načelo suverenosti se je vzpostavilo kot eno temeljnih načel mednarodnega sistema že v času mirovnega sporazuma v Vestfaliji leta 1648, s čimer so si takratne evropske države priznale pravico, da na svojem ozemlju vladajo brez vmešavanja od zunaj in imajo torej ekskluzivno politično in pravno oblast na svojem ozemlju (McGrew 2007, 36).¹⁰ Država je po takšnem razumevanju torej sama odgovorna za državljane na svojem ozemlju, posledično pa kakršnakoli vključitev človekovih pravic v zunanjo politiko nujno pomeni poseg v suverenost držav in njihovo pristojnost. Skrb za spoštovanje človekovih pravic ene države v drugi državi je tako v nasprotju s strukturo in temeljnimi načeli mednarodnih odnosov (Donnelly 2003, 157).

Ne glede na nesporen pomen obeh omenjenih načel pa Forsythe (2006, 20–21) opozarja, da sam koncept suverenosti držav ni nespremenljiv; prav nasprotno. Tako v mednarodnih odnosih ločimo dve obdobji, ki sta pomembni za obravnavo odnosa med načelom suverenosti držav in upoštevanjem človekovih pravic v zunanji politiki. Prvo je obdobje pred letom 1945, ko lahko govorimo o skoraj absolutni suverenosti držav (*ibid.*, 183); drugo pa je obdobje po

---

¹⁰ Načelo nevmešavanja v notranje zadeve je zapisano tudi v Ustanovni listini (UL) ZN (UL ZN, 2. čl.), Deklaraciji sedmih načel (Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z UL ZN, 1. čl.) in Helsinški sklepni listini (Helsinška sklepna listina, 6. načelo).

letu 1945, ko razvoj mednarodnega varstva človekovih pravic omeji suverenost držav (Türk 2007, 139).

2.3.1 OBDOBJE PRED LETOM 1945

V obdobju pred letom 1945 lahko govorimo o skoraj absolutni suverenosti držav, saj so bile človekove pravice do takrat razumljene kot notranja zadeva in ne mednarodna skrb (Forsythe 2006, 183). Kljub temu pa lahko že v tem času opazimo, da se je področje človekovih pravic občasno znašlo v diplomatskih odnosih. Kot enega prvih primerov lahko navedemo začetke razvoja humanitarnega prava. Že v drugi polovici 19. stoletja so države razvile koherenten okvir pravic in dolžnosti, ki se nanašajo na čas med vojnami in vojaškimi spopadi. Sprejete so bile Haaške konvencije (predhodnice današnjih Ženevskih konvencij), ki so vključevale t. i. humanitarne pravice s ciljem zaščite civilistov in vojakov v oboroženih spopadih (Matlary 2002, 62; Baehr in Castermas-Holleman 2004, 10–11; Forsythe 2006, 21; MacDonald in Patman 2007, 3–4). To je predstavljalo nekakšen precedens za kasnejše pogodbe na področju človekovih pravic; bistven cilj teh zavez pa je bila zaščita človekovega dostojanstva in najbolj temeljnih pravic posameznikov; omejitve pa so se nanašale na čas oboroženih konfliktov (Gómez Isa 2006, 21; Longman in Zähringer 2011, 133). Forsythe (2006, 21) navaja, da so bili določenih minimalnih pravic še pred letom 1945 deležni tudi tujci v državi, na ozemlju katere so bivali. Nadalje se v literaturi omenja gibanje proti suženjstvu, kjer so imele močno vlogo predvsem transnacionalne organizacije 19. stoletja¹¹ (Forsythe 2006, 35; MacDonald in Patman 2007, 4).

Začetek 20. stoletja je prinesel nove omembe človekovih pravic v mednarodnem kontekstu. Nekatere pravice delavcev so bile tako že od leta 1920 pravno zaščitene na podlagi vrste konvencij, ki so bile sprejete v okviru Mednarodne organizacije dela (*International Labour Organization* – ILO) (Baehr in Castermas-Holleman 2004, 11; Forsythe 2006, 21). A najpomembnejši dosežek pred letom 1945 predstavlja režim varstva pravic manjšin, ki se je vzpostavil v okviru Društva narodov (DN)¹² med obema svetovnima vojnama.¹³ V pogodbah in deklaracijah, ki so bile v tem času sprejete, so bile posameznikom, pripadnikom manjšin,

---

¹¹ Takšen je primer nevladne organizacije *Anti-Slavery Society*, ki je lobirala za mednarodno aktivnost na tem področju (Clapham 2007, 27; Forsythe 2006, 35). Clapham (2007, 27) pojasni, da je boj proti suženjstvu včasih interpretiran tudi kot začetek širšega gibanja za človekove pravice.

¹² Pakt DN sicer nikjer eksplicitno ne omenja človekovih pravic.

¹³ Določene pomembne vidike pravic manjšin lahko zasledimo že pred DN. Primer tega je vključevanje svobode veroizpovedi v nekatere mednarodne pogodbe v 17. in 18. stoletju. Sicer še ne gre za dejansko varstvo manjšin, ampak le za vidik, ki se je nanašal na verske pravice, ki so bile podeljene osebam, katerih veroizpoved je bila drugačna od veroizpovedi njihovega novega suverena (v tem času je prišlo namreč do novo oblikovanih političnih entitet) (Roter 2009, 53–54). Pomembne določbe o narodnih manjšinah najdemo tudi v Sklepnem aktu dunajskega kongresa iz leta 1815 (*ibid.*, 57).

zagotovljene določene pravice (npr. svoboda veroizpovedi, svoboda do uporabe lastnega jezika idr.). V ta namen so bili vzpostavljeni mehanizmi za nadzor nad uresničevanjem teh pravic (Baehr in Castermas-Holleman 2004, 11; Forsythe 2006, 36). Kljub očitnim številnim pomanjkljivostim takratnega režima za varstvo narodnih manjšin¹⁴ gre za prvi primer določil s področja človekovih pravic, ki je vzpostavil obveznosti za zadeve mednarodne skrbi, kamor je sodilo tudi varstvo manjšin (Robertson in Merrills v Baehr in Castermas-Holleman 2004, 11). To je dokaz, da so bile človekove pravice že pred vzpostavitvijo sistema ZN eno izmed pomembnih vprašanj v mednarodnih odnosih.

Kljub temu pa človekove pravice takrat še niso bile prepoznane in definirane kot celovit koncept (Matlárý 2002, 62). Prav tako so bile v obeh primerih, ki smo jim priča med obema svetovnima vojnama, upoštewane zaradi povsem drugih interesov držav. V primeru varstva manjšin v času DN je bil cilj preprečitev morebitnih konfliktov in s tem ohranitev stabilnosti mednarodnega sistema (Clapham 2007, 26; Roter 2009, 67), z zagotovitvijo pravic delavcev v okviru ILO pa so nekatere države želele preprečiti simpatiziranje svojih državljanov s komunizmom (Clapham 2007, 26).

Ne glede na močno prevlado načela suverenosti držav pred letom 1945 lahko torej že v tem obdobju opazimo nekatere kazalnike, ki kažejo na kasnejši razvoj mednarodnega varstva človekovih pravic in pričajo o izjemah načelu absolutne suverenosti držav ter postopnem omejevanju moči držav. Upoštevanje človekovih pravic v odnosih med državami torej ni novost, saj so bili omenjeni primeri posledica dogovorov in pogajanj med državami. Dejstvo pa je, da je razloge za to potrebno iskati v interesih držav, ki niso bili povezani z željo po dejanski zagotovitvi človekovih pravic.

2.3.2 OBDOBJE PO LETU 1945

Po letu 1945 se je razumevanje človekovih pravic v mednarodnih odnosih močno spremenilo. Huda grozodejstva in množični zločini proti človeštvu, ki so se zgodili med 2. svetovno vojno, so bili namreč povod za spremenjeno razmišljanje o odnosu med posameznikom, državo in mednarodno skupnostjo (Tomuschat 2008, 22). Ustanovitev ZN leta 1945 je zaznamovala začetek povsem novega obdobja mednarodnega varstva človekovih pravic (Clapham 2007, 42). Med temeljnimi cilji in načeli ZN je v 1. členu UL ZN zapisan tudi cilj razvijanja in spodbujanja »spoštovanj/a/ človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero« (UL ZN, 1. čl.). UL ZN je postal prvi

---

¹⁴ Ni šlo za univerzalno varstvo manjšin, temveč so se zaveze nanašale le na določene manjšine, v določenih državah (večinoma države vzhodne in srednje Evrope), režim pa je bil zelo državocentričen (Roter 2009, 66–79)

dokument, ki priznava splošne človekove pravice (Forsythe 2006, 38), ki so s tem postale mednarodna skrb; odnos države do svojih državljanov pa ni bil več razumljen kot stvar nacionalne suverenosti (Baehr in Castermas-Holleman 2004, 11).

Ob tem seveda ni mogoče zanikati, da načelo nevmešavanja v notranje zadeve še vedno ostaja del temeljnih načel ZN (UL ZN, 2. čl.), a v UL ZN so vključene tudi izjeme temu načelu, med katerimi je tudi ogrožanje mednarodnega miru in varnosti, v primeru katerega lahko ZN izvedejo vojaško intervencijo (*ibid.*, 7. pogl.). V zadnjih desetletjih smo priča kar nekaj primerom,¹⁵ ko je prišlo do uporabe oborožene sile v primeru grobih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, ki so predstavljale grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. V tem primeru lahko Varnostni svet ZN prevlada nad tradicionalnim razumevanjem državne suverenosti in sam neposredno zagotovi varstvo človekovih pravic (Forsythe 2006, 23).

UL ZN je postavil pravno in konceptualno osnovo za proces internacionalizacije človekovih pravic (Gómez Isa 2006, 31). Najprej je bila leta 1948 sprejeta Splošna deklaracija, ki vsebuje vsebinski seznam človekovih pravic in je po mnenju Forsytha (2011, 2) dosegla »ikonski status« ter povzročila, da so države uporabljale diplomacijo za pogajanja o velikem številu pogodb o človekovih pravicah.¹⁶ Splošna deklaracija predstavlja izhodišča za sodobno mednarodno pravo na področju človekovih pravic¹⁷ (Baderin in Ssenyonjo 2010, 3) ter vzpostavi razumevanje, da imajo ljudje pravice kot človeška bitja in ne zato, ker so državljanji te ali one države, kar je v takratni svetovni politiki pomenilo novost (MacDonald in Patman 2007, 5).

Kljub dejstvu, da so Splošno deklaracijo leta 1948 sprejele tako rekoč vse takratne države članice ZN (Forsythe 2011, 2), pa proces njenega sprejemanja ni bil tako enostaven. Komisija ZN za človekove pravice, ki je bila zadolžena za pripravo deklaracije, se je soočala z velikim politično-ideološkim konfliktom med Zahodom in Vzhodom (Oraá Oraá 2006, 75). Države sovjetskega bloka so kot ključne pravice priznavale predvsem socialne, ekonomske in

---

¹⁵ Več o tem v poglavju 3.3.

¹⁶ Od sprejetja Splošne deklaracije je bilo sprejetih devet ključnih mednarodnih pogodb, ki se nanašajo na različne vidike človekovih pravic in danes tvorijo osrednje mednarodne zaveze s področja človekovih pravic na globalni ravni: Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (sprejeta leta 1965, v veljavi od 1969), Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1966/1976), Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966/1976), Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979/1981), Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (1984/1987), Konvencija o pravicah otroka (1989/1990), Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin (1990/2003), Mednarodna konvencija o varstvu vseh oseb pred prisilnim izginotjem (2006/2010), Konvencija o pravicah invalidov (2006/2008). K omenjenim konvencijam sodi še osem opcijskih protokolov, ki v različnih vidikih dopolnjujejo konvencije (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013a).

¹⁷ Obstaja splošno soglasje, da ima Splošna deklaracija pravno zavezujoč značaj, pri čemer obstajajo različni pogledi, ki utemeljujejo izvor njene normativnosti: eni jo uvrščajo v običajno mednarodno pravo, drugi v splošna pravna načela, tretji pa jo opredeljujejo kot merodajno interpretacijo zavez iz UL ZN (Oraá Oraá 2006, 122).

kulturne pravice ter videle politične in državljanske pravice kot manj pomembne. A slednje so bile na drugi strani bistvenega pomena za zahodne države (najbolj dejavne so bile ZDA, Francija in VB). Države vzhodnega bloka so prav tako močno poudarjale načelo suverenosti držav ter zagovarjale stališče, da so človekove pravice del notranjih pristojnosti držav (*ibid.*).

Dokument, ki je bil sprejet na koncu, predstavlja kompromis med argumenti vseh strani ter vključuje tako politične in državljanske pravice kot tudi socialne, ekonomske in kulturne pravice ob hkratnem priznavanju načel nedeljivosti in soodvisnosti človekovih pravic. Kljub temu se je glasovanja vzdržalo osem držav članic ZN, kar ni povsem nepomembno, saj priča o tem, da nov pristop k človekovim pravicam ob začetku ni bil povsem sprejemljiv za vse. Največ držav, ki so se vzdržale, je bilo del t. i. sovjetskega bloka,¹⁸ kar lahko pripišemo prav strahu pred posegom v načelo suverenosti (James 2007, 153). To kaže na to, da je bilo to načelo kljub spremembam, ki so se začrtale v okviru ZN, še vedno zelo pomembno v razpravah o človekovih pravicah.

Naslednji večji premik je pomenilo sprejetje dveh mednarodnih paktov leta 1966 (v veljavi sta od leta 1976, ko ju je ratificiralo zadostno število (35) držav), kar je bilo pomembno dejanje tudi zato, ker je bilo po sprejetju politično zavezujoče Splošne deklaracije čim prej sprejeti še pravno zavezujoče zaveze s področja človekovih pravic (Gómez Isa 2006, 32). Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) ima danes tako že 167 držav pogodbenic, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP) pa zavezuje 160 držav pogodbenic (United Nations Treaty Collection 2013).¹⁹

Diplomatska pogajanja o sprejemanju obeh paktov so bila zopet močno zaznamovana s konfliktom med Zahodom in Vzhodom, pomemben blok pa so tvorile še države tretjega sveta (Normand in Zaidi 2008, 200–201). Tako sta kljub prvotni želji po oblikovanju celovite mednarodne listine človekovih pravic v obliki enega dokumenta s seznamom temeljnih človekovih pravic in svoboščin nastala dva. Zahodne države so namreč še vedno kot bistvene poudarjale politične in državljanske pravice ter zagovarjale omejitev vloge države pri posegih v temeljne svoboščine (Normand in Zaidi 2008, 200; Castellino 2010, 31–32); vzhodni sovjetski blok pa je na drugi strani zagovarjal ekonomske in socialne pravice, pa tudi pravice manjšin in pravico do samoodločbe ter večjo pristojnost držav v odnosu do področja človekovih pravic (Normand in Zaidi 2008, 200–201). Nekje vmes so bile države tretjega

---

¹⁸ Mednje spadajo: Sovjetska socialistična republika Belorusija, Češkoslovaška, Poljska, Jugoslavija, Sovjetska socialistična republika Ukrajina, Sovjetska zveza (SZ). Poleg tega sta se vzdržali še Južna Afrika in Savdska Arabija (Oraá Oraá 2006, 77).

¹⁹ Oba pakta skupaj s Splošno deklaracijo tvorita listino človekovih pravic, ki je temelj vsega mednarodnopravnega varstva človekovih pravic (Türk 2007, 138).

sveta, ki sicer niso delovale kot monolitna skupina, vendar pa so v večini poudarjale soodvisnost vseh človekovih pravic (*ibid.*). Sprejetje dveh ločenih mednarodnih paktov je tako pomenilo kompromis, katerega cilj je bil zagotoviti čim širšo mednarodno ratifikacijo obeh dokumentov (James 2007, 182–183).

Skozi očitne razlike v pojmovanju človekovih pravic je pogosto prihajala na površje tudi razprava o odnosu med načelom suverenosti držav in mednarodnim varstvom človekovih pravic. Zanimivo pri tem je, da sta se ključni velesili, ZDA in SZ, kljub številnim medsebojnim nasprotovanjem strinjali vsaj v eni zadevi, in sicer v njunem nenaklonjenem odnosu do vzpostavitve mehanizmov za nadzor nad implementacijo zavez, saj sta večini predlogov o vzpostavitvi različnih mehanizmov ostro nasprotovali (Normand in Zaidi 2008, 236) in se tako močno otepali kakršnekoli prevlade mednarodnih standardov nad svojimi domačimi politikami (*ibid.*, 197). Poudarjanje načel suverenosti je bilo pogosto tudi v razpravi o morebitni vključitvi pravice do samoodločbe v oba pakta ter pri razpravi o morebitnih pridržkih na dokumenta, kjer so se kot glavne zagovornice načela suverenosti zopet združile velike sile (*ibid.*, 132–135).²⁰

Kasneje je bilo v okviru ZN sprejeto še množstvo različnih dokumentov in mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic,²¹ v okviru katerih so bili vzpostavljeni tudi posebni mehanizmi za nadzor, odbori strokovnjakov, ki so jim države zaupale skrb za nadzor nad izvajanjem pogodbenih določil (Türk 2007, 165). Do danes je bilo ustanovljenih že deset takšnih odborov (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013b),²² ki obravnavajo periodična poročila držav, dajejo priporočila za izboljšanje spoštovanja človekovih pravic, večina pa lahko pod določenimi pogoji obravnava pritožbe posameznikov (t. i. individualne komunikacije),²³ ki trdijo, da so jim bile kršene pravice iz posameznih pogodb (Türk 2007, 165–166). Države pogodbenice so tako pripravljene z namenom doseganja boljše

---

²⁰ O pomenu načela suverenosti priča tudi dejstvo, da so ZDA po sprejetju obeh paktov zavrnile njuno ratifikacijo in se tako postavile na stran zagovornikov načela suverenosti. MPDPP so ratificirale šele po koncu hladne vojne leta 1992, MPESKP pa so zgolj podpisale (United Nations Treaty Collection 2013).

²¹ Več o ključnih pogodbah v prvem delu podpoglavja 2.3.2.

²² Devet odborov je bilo ustanovljenih v okviru devetih ključnih mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic, ki jih omenjam v prvem delu tega podpoglavja. Eden odbor pa je bil ustanovljen v okviru Opcijskega protokola Konvenciji proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013b).

²³ Pritožbe posameznikov (ob jasno določenih izpolnjenih pogojih) lahko obravnava sedem takšnih odborov strokovnjakov (od skupnih deset): Odbor za človekove pravice, Odbor za odpravo diskriminacije žensk, Odbor proti mučenju, Odbor za odpravo rasne diskriminacije, Odbor za pravice invalidov, Odbor za varstvo vseh oseb pred prisilnim izginotjem, Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013c). Že dogovorjene so tudi pristojnosti za sprejemanje pritožb posameznikov še v primeru dveh drugih odborov (Odbor za delavce migrante in Odbor za pravice otrok), a še niso stopile v veljavo.

implementacije standardov s področja človekovih pravic prostovoljno sprejeti dodatne pristojnosti nadzornih teles v okviru ključnih pogodb s področja človekovih pravic.

Padec berlinskega zidu in konec bipolarne delitve sveta²⁴ sta prinesla novo zaupanje v mednarodno varstvo človekovih pravic, ki se je izrazilo na prvem velikem mednarodnem srečanju o človekovih pravicah na Dunaju leta 1993, kar je razvidno v tam sprejetih dokumentih. V Dunajski deklaraciji je zapisano, da so človekove pravice »univerzalne, nedeljive in medsebojno odvisne in povezane« (Dunajska deklaracija in akcijski načrt, 5. čl.) ter da sta »spodbujanje in varstvo človekovih pravic legitimna skrb mednarodne skupnosti« (*ibid.*, 4. čl.). S tem so se tako ponovno poudarila in potrdila načela, ki so bila izražena že v Splošni deklaraciji,²⁵ človekove pravice pa so bile prepoznane kot zadeva mednarodne skrbi, kar je pomembna osnova tudi za diplomatske aktivnosti na tem področju.

Ob vsem razvoju na globalni ravni ne smemo pozabiti tudi na sočasen razvoj na regionalni ravni, kjer prihaja do vzpostavljanja norm s področja človekovih pravic v okviru regionalnih organizacij, kot so Svet Evrope (SE), Organizacija ameriških držav, Afriška unija, Arabska liga, pri čemer sicer obstajajo precejšnje razlike med regijami (Türk 2007, 172–178). O vzpostavitvi regionalnega sistema za varstvo človekovih pravic lahko govorimo samo na evropskem, ameriškem in afriškem kontinentu, pri čemer je evropski sistem najbolj razvit (Baehr in Castermas-Holleman 2004, 131; Buergenthal 2006, 791; Türk 2007, 172–178). Buergenthal (2006, 791) ugotavlja, da je regionalni razvoj varstva človekovih pravic zelo pomemben, ko gre za obravnavo posamičnih kršitev človekovih pravic, pri katerih se ZN in institucije v njegovi sestavi pogosto kažejo kot precej neučinkoviti. Regionalni mehanizmi tako predstavljajo pomembno dopolnilo mednarodnemu varstvu človekovih pravic in so dokaz o sprejemanju omejitev načela suverenosti tudi na regionalni ravni.

Analiza razvoja mednarodnega varstva človekovih pravic po letu 1945 tako pokaže, da je mednarodnopravno urejanje na področju človekovih pravic brez dvoma omejilo državno suverenost, saj država ne sme več posegati v določene temeljne človekove pravice ljudi; vprašanj, povezanih s človekovimi pravicami, pa ne more več obravnavati kot zadevo v izključni notranji pristojnosti (Türk 2007, 139–140). Takšno stališče je potrdil Odbor za človekove pravice, ki je v Splošnem komentarju št. 31 o naravi splošnih pravnih obveznosti držav pogodbenic MPDPP zapisal, da imajo države v primeru kršitev določil pakta pravico pozvati druge države k njegovemu spoštovanju, kar pa ne sme biti razumljeno kot

---

²⁴ Več o vlogi in pomenu človekovih pravic v mednarodnih odnosih po koncu hladne vojne v tretjem poglavju.

²⁵ To je pomembno tudi zato, ker je bilo v času sprejemanja Splošne deklaracije članstvo v ZN precej manjše, leta 1948 je bilo tako članic ZN 58, v letu 1993 pa jih je bilo že več kot trikrat toliko: 184 (ZN 2013a).

neprijateljsko ravnanje, ampak kot izraz »legitimnega interesa skupnosti« (Splošni komentar št. 31 o naravi splošnih pravnih obveznosti držav pogodbenic pakta, 2. točka).

Regionalni in mednarodni razvoj prava človekovih pravic ima tako velike posledice za zunanjo politiko držav, saj ni več mogoče govoriti o nelegitimnosti vključitve človekovih pravic v zunanjo politiko in diplomacijo. Vincent (1991, 130) ugotavlja, da razvoj mednarodnega prava človekovih pravic v resnici pomeni, da države in njihovi zunanji ministri nimajo več izbire o vključitvi človekovih pravic v zunanjo politiko – dejansko so zavezani temu, da jih vključijo, pa če jim je to všeč ali ne. Tudi Forsythe (2011, 2–3) meni, da mednarodni razvoj norm na področju človekovih pravic vpliva na zunanjo politiko in diplomacijo, saj je veliko diplomatskih dejavnosti usmerjenih prav v vzpostavitev novih norm na tem področju – veliko norm namreč še ni kodificiranih, pogosto pa je že vzpostavljene norme potrebno še natančneje opredeliti. Velik poudarek v zadnjih letih je tudi na boljši implementaciji že sprejetih standardov.

2.4 SKLEP

Pričujoče poglavje o analizi teoretskih pomislekov pri vključevanju človekovih pravic v zunanjo politiko in diplomacijo pokaže, da teh pomislekov ne moremo razumeti kot razlog za označitev diplomacije človekovih pravic kot nelegitimne ali kot nezdržljive s sodobnimi mednarodnimi odnosi. Človekove pravice so se namreč vzpostavile kot nesporno dejstvo ter so danes prepoznane kot legitimna skrb celotne mednarodne skupnosti in kot zadeva, ki je v interesu celotnega človeštva, iz česar diplomacija človekovih pravic črpa svojo legitimnost. Kljub temu pa ni mogoče zanikati, da analizirani pomisleki še niso povsem izgubili svoje moči, saj se določene države še vedno sklicujejo nanje, pri čemer gre pogosto zgolj za priročen izgovor in krinko v primerih, ko so njihova ravnanja predmet kritik ostalih akterjev v mednarodni skupnosti. Tako kljub vse večjemu pomenu človekovih pravic v mednarodnih odnosih še vedno obstajajo določene razlike med državami v pojmovanju človekovih pravic, kar se odraža tudi v razlikah pri sprejemanju dokumentov in pristojnosti nadzornih teles, sistem varstva človekovih pravic pa pretežno še vedno ostaja državocentričen.

3 KONCEPT DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Cilj tretjega poglavja je prikaz in analiza vzpostavitve koncepta diplomacije človekovih pravic v luči sprememb po koncu hladne vojne. Prvo podpoglavje je namenjeno opredelitvi in analizi konceptov diplomacije in zunanje politike. Oba pojma se sicer v vsakdanji rabi

pogosto uporabljata kot sinonima (White 2005, 388; Bohte in Sancin 2006, 25–26), vendar ju je za namene tega magistrskega dela, ki se osredotoča na diplomacijo (in ne na zunanjo politiko na splošno), potrebno razumeti in opredeliti ločeno. V drugem podpoglavju nato analiziram različne poskuse definicij diplomacije človekovih pravic, in sicer v okviru širše opredelitve diplomacije iz prvega podpoglavja. V tretjem podpoglavju pa analiziram spremenjeno vlogo človekovih pravic po koncu hladne vojne, ko pomen diplomacije človekovih pravic močno naraste ter se ta vzpostavi kot celovit koncept. Pri tem me zanima tudi, ali naraščajoč pomen človekovih pravic v sodobni diplomaciji posledično pomeni, da se slednja pri svojem delovanju sooča z manj ovirami pri varstvu človekovih pravic, kot je to veljalo za obdobje hladne vojne.

3.1 ZUNANJA POLITIKA IN DIPLOMACIJA: OPREDELITEV IN ANALIZA KONCEPTOV

Carlsnaes (2002, 335) opredeli zunanjo politiko kot aktivnosti, ki se izražajo skozi določene cilje, obveznosti in usmeritve, ki jih zasledujejo vladni predstavniki v imenu svojih suverenih držav. Takšne aktivnosti so usmerjene k ciljem, pogojem in akterjem (vladnim in nevladnim), ki se nahajajo izven njihovega ozemlja in na katere se želi s takšno zunanjo politiko vplivati (*ibid.*). Podobna je tudi Benkova (1996) opredelitev, ki posebej poudari še institucionaliziran vidik zunanje politike. Tako zunanjo politiko opredeli kot »institucionaliziran proces dejavnosti – akcij, ki jih določena, v državi organizirana družba opravlja nasproti širšemu in ožjemu mednarodnem okolju«, katerega namen je uresničevanje interesov ter vplivanje na mednarodno okolje (Benko 1996, 221). Podobne elemente v svojo definicijo vključijo tudi ostali, npr. Russett in Starr (1996, 279), ki ugotavljata, da zunanja politika pomeni razmerje in moč, njen namen pa je vplivati na druge akterje. Hkrati je zunanja politika proces oziroma aktivnost, ki predstavlja »povezavo med dejavnostmi znotraj države in svetovnim okoljem zunaj nje« (*ibid.*). Gre torej za aktivnosti, ki jih država na nek organiziran način izvaja v odnosu do zunanjega oziroma mednarodnega okolja.

Pri pregledu literature s področja diplomacije opazimo dva različna pristopa k študiju samega koncepta diplomacije. Prvi je t. i. klasični pristop, ki temelji na pozitivizmu in kontekstu meddržavnih varnostnih odnosov; drugi pristop pa izhaja iz post-pozitivizma ter zajema širši spekter akterjev in procesov, pojavlja se predvsem od konca osemdesetih let 20. stoletja (Pigman 2010, 201–202).

Klasično pojmovanje diplomacije izhaja iz odnosov med nacionalnimi državami, ukvarja se predvsem s t. i. 'visoko politiko',²⁶ razvijalo pa se je skupaj z idejo o suverenosti države (Pigman 2010, 202). Diplomacijo razume predvsem kot sredstvo zunanje politike, s katerim država uresničuje svoje zunanjepolitične cilje. Benko (1996, 256) tako opredeli diplomacijo kot enega izmed sredstev zunanje politike oziroma kot institucijo države, »ki ji je na formalni ravni poverjena naloga vzdrževati stike z drugimi subjekti v mednarodni skupnosti in s temi stiki uresničevati svoje interese, upoštevajoč, da je družba substrat države.« Vukadinović (1995, 109) razume diplomacijo kot »spretnost, znanost, sposobnost, proces, prakso, funkcijo in institucijo /.../.« Berridge (2002, 109) jo opredeli kot »politično aktivnost« in kot »komunikacijo med uradnimi osebami z namenom promocije zunanje politike preko formalnih dogovorov ali pa s taktim prilagajanjem«. Nicolson (v Bohte in Sancin 2006, 27) pa pravi, da je diplomacija »upravljanje mednarodnih odnosov s pogajanja, metoda, s katero se ti odnosi urejajo in vodijo z veleposlaniki in poslanci; posel ali umetnost diplomatov.« Diplomacijo kot sredstvo zunanje politike opredelita tudi Sofer (1988) in Petrič (2010).

Te opredelitve se sicer razlikujejo glede na različne poudarke v definicijah (diplomacija kot spretnost in pogajanja; diplomacija kot komunikacija itd.), vendar jim je skupno to, da vsi omenjeni avtorji diplomacijo razumejo v tradicionalnem smislu, torej kot enega izmed sredstev zunanje politike. Diplomacija je v tem smislu ožji pojem od zunanje politike ter tako predstavlja le en element zunanje politike oziroma, kot zapiše White (2005, 389), pomeni diplomacija v tem pojmovanju instrument zunanje politike – tako kot ostali instrumenti ekonomske in vojaške narave, ki jih država uporablja z namenom uresničevanja svojih ciljev. Razliko med zunanjo politiko in diplomacijo dobro pojasni Coolsaet (1999, 2), ko ugotavlja, da se zunanja politika bolj veže na samo vsebino, diplomacija pa na »način, kako se ta vsebina proda«.

Drugi pristop h konceptu diplomacije do neke mere kritizira tradicionalna pojmovanja diplomacije in poudarja vidike, ki jih prvi pristop zanemarja. Slednjemu se namreč očita močna državocentričnost, minimiziranje vloge nedržavnih akterjev ter osredotočenost zgolj na nekatera področja diplomacije (na t. i. področja 'visoke politike') (Pigman 2010, 201–203). White (2005, 388) to razliko med obema pristopoma pojasni s t. i. 'makro' in 'mikro' pogledom na diplomacijo: mikro pogled vidi diplomacijo kot sredstvo zunanje politike, s katerim različni akterji poskušajo doseči svoje cilje (tradicionalno pojmovanje diplomacije),

---

²⁶ Pojem 'visoka politika' (*haute politique*) se nanaša na prevlado varnostnih tem nad ostalimi področji v mednarodni politiki. Ponavadi je takšen diskurz povezan s pojmi, kot so ozemlje, meje, suverenost (Pigman 2010, 202).

makro pogled pa opredeljuje diplomacijo kot proces komunikacije, ki predstavlja osrednji del globalnega sistema oziroma njegovo konstitutivno institucijo. Slednje argumentira s prikazom svetovne politike na spektru med sodelovanjem in konfliktom. V tem pogledu diplomacijo postavi ob bok sodelovanju, saj predstavlja »obliko interakcije, ki se osredotoča na reševanje konfliktov skozi pogajanja in dialog« (*ibid.*).

Ta sodobnejši pristop k diplomaciji oziroma 'makro pogled', kot ga imenuje White (2005, 388), izhaja torej iz pojmovanja diplomacije kot institucije. Jönsson in Hall (2005, 25) tako diplomacijo opredelita kot »institucijo mednarodnih družb« (in ne torej posameznih držav), ki pomeni relativno stabilen skupek družbenih praks, pri čemer so slednje sestavljene iz vlog, norm in sistema pravil, ki skupaj določajo ustrezna ravnanja in urejajo odnose med političnimi entitetami (*polities*). Tudi Held *et al.* (1999, 39) ugotavljajo, da so se diplomatski odnosi oziroma diplomacija vzpostavili kot ena osrednjih značilnosti modernega sistema držav (torej po vestfalskem kongresu leta 1648). Watson (2005, 4) pa zapiše, da se je diplomacija že v obdobju t. i. evropske družbe držav izoblikovala kot »organizirajoča institucija /*organizing institution*/, ki ima svoje posebne sloge in običaje ter svojo mrežo postopkov, pravil, pogodb in drugih obveznosti«.

Kleiner (2010, 1) ponazori odnos diplomacije do zunanje politike skozi oba pristopa k razumevanju diplomacije s tem, ko zapiše, da je diplomacija, ko je govora o njeni vsebini, »odvisna spremenljivka zunanje politike« (torej sledi ciljem, ki jih zunanja politika zastavi). A ko je govora o funkcijah diplomacije, je slednja »neodvisna institucija, ki je odvisna le od zgodovinskih nepredvidljivosti« (*ibid.*). Tradicionalno pojmovanje diplomacije tako razume diplomacijo zgolj kot sredstvo zunanje politike (torej vedno v odnosu do zunanje politike in države, ki to zunanjo politiko oblikuje), sodobni pristop pa opredeljuje diplomacijo neodvisno od zunanje politike, saj je ta pojmovana kot konstitutivni element mednarodnega sistema in svetovne politike ter kot taka temelji na svojih pravilih in procesih komunikacije.

Takšen odmik od tradicionalnega pojmovanja diplomacije pa lažje zajame in pojasni vpliv sprememb v mednarodnem okolju v zadnjih desetletjih. Danes smo priča velikemu številu akterjev, ki se poleg suverenih držav vključujejo v diplomatske aktivnosti – vse od mednarodnih vladnih organizacij (ki so sicer še vedno pretežno odvisne od volje svojih članic), civilne družbe, nevladnih organizacij, medijev, globalnih podjetij in celo znanih osebnosti iz povsem drugih področij (npr. svetovno znani glasbeniki in igralci) (Kleiner 2010, 24; Pigman 2010, 18–30). Govorimo lahko celo o »deetizacij/i/ zunanje politike in diplomacije« oziroma o njeni decentralizaciji (Bučar 2007, 865). Sodobna diplomacija postaja vse bolj javna in kot taka tudi vedno bolj odprta za kritike in nadzor s strani širše javnosti, na

kar močno vpliva tudi hiter razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij (White 2005, 391; Kelley 2010, 288).

Prav tako je spremenjeno mednarodno okolje v zadnjih desetletjih močno vplivalo na širitev področij, s katerimi se ukvarja diplomacija. Poleg visoke politike je vedno več osredotočenosti na področja, ki zajemajo gospodarstvo, socialo, vprašanja blaginje, človekove pravice, okoljsko problematiko (White 2005, 392; Kelley 2010, 292). Vse te spremembe, vključno s čedalje večjim pomenom človekovih pravic za diplomacijo, tako lažje pojasnimo s sodobnim pojmovanjem diplomacije. Tradicionalni pristop je namreč preveč usmerjen zgolj na državo in ne zajame spektra drugih akterjev in različnih procesov, ki smo jim priča v zadnjih desetletjih in ki pomembno vplivajo na sodobno diplomacijo.

3.2 OPREDELITEV IN ANALIZA KONCEPTA DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Glede na to, da je področju diplomacije človekovih pravic v akademskih razpravah namenjeno zelo malo pozornosti, tudi v literaturi ne najdemo prav veliko poskusov oblikovanja definicije diplomacije človekovih pravic, izjemi sta le Müllerson (1997) in O'Flaherty *et al.* (2011a). Müllerson (1997, 2) opredeli diplomacijo človekovih pravic kot »uporabo instrumentov zunanje politike z namenom promocije človekovih pravic in kot uporabo vprašanj človekovih pravic za druge zunanjepolitične cilje«. Njegova definicija se tako približuje tradicionalnem razumevanju diplomacije kot sredstva zunanje politike. To se odraža tudi v njegovi knjigi, v kateri se osredotoča predvsem na države, analizira npr. diplomacijo človekovih pravic v času hladne vojne, ko je bila ta pogosto uporabljena za politične in ideološke cilje (*ibid.*, 102–117). Vlogo nedržavnih akterjev v diplomatskih odnosih analizira le na kratko, pri čemer pa izpostavi nevladne organizacij in njihov prispevek pri delovanju različnih odborov strokovnjakov, ki skrbijo za nadzor nad implementacijo mednarodnih konvencij s področja človekovih pravic ter njihovo dobro informiranost in posedovanje pomembnega znanja (*ibid.*, 144–146).

Kljub temu da Müllerson (1997) izhaja iz tradicionalnega pojmovanja diplomacije, priznava večrazsežnost koncepta, ko zapiše, da je potrebno diplomacijo človekovih pravic razumeti na več ravneh. Prva je pravna raven, kamor sodijo številne institucije s področja varstva človekovih pravic, kot je to Svet za človekove pravice (*Human Rights Council – HRC*), organi v okviru sistema ZN, ki so bili vzpostavljeni na podlagi pogodb za zaščito različnih človekovih pravic (*treaty-based organs*), regionalni mehanizmi idr. (*ibid.*, 181). Druga raven je politična, vanjo uvršča humanitarne intervencije Varnostnega sveta ZN, regionalnih teles in ravnanja posameznih držav z namenom reševanja nujnih humanitarnih

situacij (*ibid.*). Kot tretjo raven opredeli emocionalno ali mobilizacijsko raven, kamor uvrsti aktivnosti nevladnih organizacij, medijev, ipd. (*ibid.*). Tako se močno približa sodobnemu večrazsežnostnemu razumevanju diplomacije, s čimer že priznava, da diplomacije človekovih pravic v današnji mednarodni skupnosti ni mogoče razumeti zgolj v tradicionalnem smislu.

O'Flaherty *et al.* (2011b, 1) opredelijo diplomacijo človekovih pravic kot »uporabo diplomatskih pogajanj in prepričevanja za specifične namene promocije in varstva človekovih pravic«. Vključuje tudi »strategijo sodelovanja z vrsto akterjev, katerih cilji in interesi glede človekovih pravic se lahko razlikujejo«: nevladne organizacije, civilna družba, nacionalne institucije za človekove pravice, strokovnjaki s tega področja, parlamentarci, verske skupine idr.; diplomacija človekovih pravic tako ni omejena zgolj na klasične diplomate (*ibid.*).²⁷ Njen cilj pa je lahko prepričevanje z namenom izboljšanja implementacije človekovih pravic ali pa odvrčanje od določenih ravnanj, ki so v neskladju s standardi človekovih pravic (*ibid.*).

Tudi Archer (2011, 43) se zavzema za razširjeno pojmovanje diplomacije človekovih pravic, saj jo opredeljuje kot vrsto aktivnosti, ki temeljijo na sodelovanju in komplementarnosti različnih državnih in nedržavnih akterjev. Govori celo o 'hibridni' obliki diplomacije človekovih pravic in ugotavlja, da so nekateri formalni procesi učinkovitejši, ko se jih kombinira z drugimi oblikami dejavnosti in zagovorništva na področju človekovih pravic (*ibid.*, 56).²⁸ Tako pravi, da so bile najbolj učinkovite diplomatske dejavnosti na področju človekovih pravic izvedene prav s strani 'hibridnih zavezništev' civilne družbe in uradnih organizacij, kot npr. kampanje za boj proti kopenskim minam, ki so bile plod sodelovanja številnih institucij, držav, predstavnikov civilne družbe in vojaških struktur (*ibid.*, 50). Njegovo pojmovanje diplomacije človekovih pravic se z močnim poudarkom na nedržavnih akterjih tako premakne še dlje od definicije, ki so jo predlagali O'Flaherty *et al.* (2011b, 1).

Različni raziskovalci torej čedalje bolj poudarjajo pomen vloge akterjev, ki ne sodijo med klasične diplomate. Pri tem se najpogosteje izpostavlja vloga nevladnih organizacij, ki so predvsem po koncu hladne vojne dodobra spremenile odnose med državami in s tem tudi

---

²⁷ Vsaka aktivnost zagovorništva in delovanja teh akterjev na področju človekovih pravic sicer še ne pomeni, da gre vedno za aktivnosti, ki so tudi del diplomacije. P. Hicks (2011, 217) tako pravi, da o diplomaciji človekovih pravic govorimo takrat, ko so aktivnosti usmerjene na vlade držav ali mednarodne vladne organizacije; njihov cilj pa je vplivati na spremembe politik. Pomembna ločnica je tako v namenu delovanja nedržavnih akterjev – kadar je namen vplivanje na odločevalski proces, lahko govorimo o diplomaciji človekovih pravic.

²⁸ Archer (2011, 47–49) ugotavlja, da obstaja več oblik diplomatskega zagovorništva: zagovorništvo, ki temelji na pravnih načelih (najpogosteje se tega poslužujejo institucije in mehanizmi v okviru ZN ter nevladne organizacije, ko npr. objavljajo poročila o stanju človekovih pravic po svetu); zagovorništvo, ki vpliva na vest akterjev (to je bilo pogosto pri nastanku Splošne deklaracije in vzpostavitvi Mednarodnega kazenskega sodišča; sicer se tega pogosto poslužujejo nevladne organizacije); strokovno zagovorništvo (poudarja objektivna dejstva in pravno analizo); zagovorništvo klasične diplomacije (pogajanja v okviru političnega konteksta).

diplomatsko prizorišče (Kaldor 2003; Longman in Zähringer 2011, 143). Sicer se imele pomembno vlogo že pred letom 1989,²⁹ a konec hladne vojne predstavlja pomemben mejnik, ko opazimo dramatično povečanje njihovega števila. To se je od leta 1990 več kot podvojilo: po podatkih Zveze mednarodnih združenj (*Union of International Associations*) jih je bilo leta 1990 malo več kot 22 tisoč, leta 2010 pa skoraj 56 tisoč³⁰ (Helmut, Kaldor in Glasius 2012, 19).

Sam porast števila nevladnih organizacij sicer še ne pomeni nujno dejanskega učinka na procese odločanja, a v literaturi najdemo navedbe kar nekaj primerov dejanskega vpliva nevladnih organizacij – npr. na sprejem Rimskega statuta leta 1998, ki je vzpostavil Mednarodno kazensko sodišče. Pri tem so s svojim sodelovanjem od samih začetkov nevladne organizacije odigrale eno bistvenih vlog (Zagorac 2004, 104–109). Oblikovana je bila Koalicija za Mednarodno kazensko sodišče, ki jo je do leta 1998 sestavljalo več kot 800 organizacij z vsega sveta. Na rimski konferenci leta 1998 pa je bilo uradno akreditiranih kar 236 mednarodnih nevladnih organizacij, ki so bile aktivno vključene v nastajanje Rimskega statuta (*ibid.*, 105) ter so tako s svojimi aktivnostmi močno prispevale k temu, da je bil Rimski statut sprejet hitro in s precej močno podporo držav (*ibid.*, 109). M. Glasius (2002) je v analizi doprinosu globalne civilne družbe k nastanku Mednarodnega kazenskega sodišča ugotovila, da je bil njen največji prispevek v opozarjanju na pomen upoštevanja etičnih in moralnih standardov v pogajanjih med državami.

Pomemben kazalnik o dejanski vključitvi mednarodnih nevladnih organizacij v diplomacijo človekovih pravic je tudi dejstvo, da so vse velike mednarodne konference o človekovih pravicah spremljale paralelne konference nevladnih organizacij (Baehr in Castermas-Holleman 2004, 119). Kot primer lahko navedemo Svetovno konferenco ZN o človekovih pravicah leta 1993 na Dunaju, Svetovno konferenco o položaju in pravicah žensk leta 1995 v Pekingu, Svetovno konferenco proti rasizmu, rasni diskriminaciji, ksenofobiji in s tem povezano nestrpnostjo v Durbanu leta 2001 ter kasnejši nadaljevalni konferenci leta 2009 in 2011 (t. i. konferenci Durban II in Durban III). Takšne konference predstavljajo pomembno prizorišče za sodobno večtirno diplomacijo, ki jo poleg uradnih vladnih kanalov sestavljajo še

---

²⁹ V šestdesetih letih je prišlo do porasta nevladnih organizacij s področja človekovih pravic in humanitarnih zadev, takrat sta nastala tudi Amnesty International in Human Rights Watch (Forsythe 2011, 12).

³⁰ Sicer precej manj nevladnih organizacij deluje v okviru ZN. V skladu z 71. členom UL ZN se lahko namreč Ekonomski in socialni svet ZN posvetuje z »nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z zadevami, spadajočimi v njegovo pristojnost« (UL ZN, 71. čl.). Tako je imelo do novembra 2011 posvetovalni status v sistemu ZN 3.735 nevladnih organizacij (Oddelek ZN za ekonomske in socialne zadeve 2013), kar je več kot petkratno povečanje od leta 1992, ko je posvetovalni status imelo približno 700 nevladnih organizacij, leta 1946 pa je imelo takšen status le 41 nevladnih organizacij (Oddelek ZN za ekonomske in socialne zadeve 2009).

neuradne diplomatske dejavnosti (pogosto vključujejo vladne in nevladne strokovnjake) in mrežne interakcije med različnimi akterji (Kędzia 2011, 202).

Vključevanje nedržavnih akterjev v diplomacijo človekovih pravic pa ima pomembne posledice za samo naravo sodobne diplomacije, saj to vzpostavlja povsem drugačne odnose med akterji. Kot ugotavlja Ulrich (2011, 39), tradicionalna diplomacija temelji na odnosih med suverenimi državami, ki so si po mednarodnem pravu med sabo enakopravne, pravila igre pa so jasno določena in temeljijo na recipročnosti, ki je temelj diplomacije. Vstop nedržavnih akterjev močno spremeni te odnose, ker ti akterji delujejo po drugačnih pravilih, hkrati pa nimajo enakega statusa kot države. To seveda pomeni, da nevladne organizacije nimajo formalnega statusa pogajalca v mednarodnih pogajanjih (ponavadi imajo posvetovalni status ali pa zavzemajo vlogo opazovalca), kar pomeni, da v mednarodnih in regionalnih forumih tudi nimajo pravice glasovanja in niso neposredno vključene v proces odločanja.

V sodobno diplomacijo človekovih pravic je tako vpeljan nov pomemben element neenakosti akterjev, ki pomeni svojevrsten paradoks, ki ga tradicionalna diplomacija ne pozna. Ulrich (*ibid.*) ugotavlja, da to predstavlja enega najpomembnejših izzivov sodobne diplomacije človekovih pravic, saj mora ta, če želi biti uspešna, delovati skozi zaveznitva, ki temeljijo na konstruktivnosti in vzajemnem spoštovanju akterjev s skupnim ciljem dosega univerzalnih vrednot (*ibid.*). Pri tem pa je ključno vprašanje, ali sodobni diplomaciji človekovih pravic to v praksi tudi zares uspeva? Naravo odnosa med državami in nedržavnimi akterji, kot je ta vzpostavljena v sodobnih diplomatskih odnosih na področju človekovih pravic, lahko dobro ponazorimo z delovanjem HRC, ki predstavlja najpomembnejši organ s tega področja na svetu, zaradi česar se tu odvija pomemben del svetovne diplomacije človekovih pravic.

HRC je bil ustanovljen leta 2006 (Resolucija Generalne skupščine (GS) ZN št. 60/251) in je tako nadomestil Komisijo ZN za človekove pravice, ki so jo ves čas delovanja spremljale kritike o močni politizaciji, uporabi dvojnih standardov in selektivnosti (Oberleitner 2007, 44–8). Še posebej pomembno vlogo pri delovanju HRC ima mehanizem Splošnega periodičnega pregleda (*Universal Periodic Review – UPR*) (Forsythe 2011, 5), v katerega so vključene vse države članice ZN. Postopek pregleda stanja človekovih pravic po posameznih državah vodi Delovna skupina UPR, ki jo sestavlja 47 držav članic HRC (na čelu s predsednikom HRC), pri tem pa lahko sodelujejo tudi ostale države (Resolucija HRC št. 5/1, 18(a). čl.). Pregled temelji na triurnem interaktivnem dialogu³¹ med obravnavano državo ter

---

³¹ V drugem ciklu UPR je bil čas razprave podaljšan na tri ure in pol (Odločitev HRC št. 17/119, 3. del).

ostalimi udeleženci (*ibid.*, 21. in 22. čl.), pri čemer država v pregledu najprej predstavi svoje poročilo o stanju človekovih pravic, temu pa sledi razprava, med katero lahko ostale države postavljajo vprašanja ter podajajo komentarje (Sweeney in Saito 2009, 207–208).

Kljub temu da so v okviru delovanja HRC najpomembnejši akterji države (gre za medvladni organ), pa imajo precej pomembno vlogo tudi nevladne organizacije. Te sicer ne morejo neposredno sodelovati pri postopku UPR, ko gre za večurno razpravo o stanju človekovih pravic v obravnavani državi in v tej fazi tako ne morejo zastavljati vprašanj ali podajati komentarjev; to lahko počnejo le države. A imajo pomembno vlogo v drugih delih postopka, saj UPR vsebinsko temelji tudi na informacijah, ki jih nevladne organizacije predložijo Uradu Visokega komisarja ZN za človekove pravice (Resolucija HRC št. 5/1, 15. čl.).³² Slednji pripravi povzetek vseh tako zbranih informacij, ki so nato upoštevane pri delu HRC (*ibid.*). Nadalje imajo pomembno vlogo zopet v zadnji fazi postopka pri sprejemanju zaključnega poročila UPR, ko lahko podajo »splošne komentarje« še pred samim sprejetjem zaključnega poročila na plenarnem zasedanju HRC (*ibid.*, 31. čl.), na drugi strani lahko v tej fazi države podajo »mnenja o rezultatu pregleda« (*ibid.*, 30. čl.). Pri tem je opazna razlika v dikciji glede vloge obeh vrst akterjev, saj je bilo na tem mestu nevladnim organizacijami dovoljeno podati komentarje še pred sprejetjem poročila, s čimer se je želelo doseči vsaj nekaj vsebinskega prispevka nevladnih organizacij k razpravi še v fazi pred sprejetjem poročila (Sweeney in Saito 2009, 216), kar je državam v postopku omogočeno že prej. A po drugi strani je narava njihovih komentarjev omejena zgolj na splošne komentarje, pri čemer te omejitve pri izjavah držav ni. Komentarji vseh (držav in nevladnih organizacij) pa so na koncu zabeleženi v zaključnem poročilu (Resolucija HRC št. 5/1, 32. čl.).

Sweeney in Y. Saito (2009, 216) v svoji analizi delovanja HRC ugotavljata, da so komentarji nevladnih organizacij v tej zaključni fazi precej bolj kritični od izjav držav; prav tako pa pogosto podajajo predloge glede možne izvedbe priporočil UPR. Pri tem se sicer pojavljajo dileme glede interpretacije, kaj sploh sodi v t. i. 'splošne komentarje', do katerih so upravičene nevladne organizacije. Nekatere obravnavane države so namreč med zasedanji močno nasprotovale zelo kritičnim izjavam nevladnih organizacij ter zahtevale celo njihov umik iz uradnega zapisnika zasedanja, saj izjave naj ne bi sodile med zgolj 'splošne komentarje'. A avtorja ugotavljata, da so se obravnavane države v svojih nastopih v večini

---

³² Vsebinsko pregled temelji na treh glavnih virih informacij: informacijah, ki jih predloži država v pregledu (ponavadi v obliki nacionalnega poročila); dokumentaciji, ki jo na podlagi poročil nadzornih mehanizmov in posebnih postopkov ZN (vključno s komentarji države v pregledu) ter ostalih relevantnih uradnih dokumentov ZN pripravi Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice; dodatnih informacijah, ki jih predložijo ostali relevantni deležniki (v tem delu je bistvena vloga nevladnih organizacij) (Resolucija HRC št. 5/1, 15. čl.).

primerov kljub temu odzvale na komentarje nevladnih organizacij (*ibid.*, 217), kar kaže na to, da njihova vloga ni zanemarljiva.

Nevladne organizacije imajo tako pomembno vlogo pri delovanju HRC, vendar pa ne moremo mimo dejstva, da gre še vedno za postopek, ki v prvi vrsti temelji na medsebojnemu nadzoru držav, ki so ključni akterji v tem postopku in so edine, ki postavljajo vprašanja ter podajajo kritike. Nevključenost nevladnih organizacij v tem delu po mnenju Abebe (2009, 29) predstavlja veliko pomanjkljivosti za postopek nadzora nad državami. Kljub temu da slednje niso neposredno vključene v odločevalski proces, pa je iz analize razvidno, da nanj pomembno vplivajo ter ga s svojimi vsebinskimi prispevki in komentarji sooblikujejo.³³

Primer HRC tako pokaže, da države ostajajo primarni akterji sodobne diplomacije človekovih pravic, kar izhaja tudi iz dejstva, da je slednja tesno povezana z mednarodnopravnimi normami s področja človekovih pravic, pri čemer so, kot zapiše Türk (2007, 19), države (še vedno) prvotni subjekt mednarodnega prava, kar hkrati pomeni tudi, da imajo odločilno vlogo pri ustvarjanju ter izvajanju načel in norm mednarodnega prava, pa tudi pri sankcioniranju v primeru njihovih kršitev. Vendar pa te nikakor ne morejo delovati neodvisno od nedržavnih akterjev, temveč potrebujejo njihovo pomoč, ko gre za oblikovanje, legitimizacijo in izvedbo odločitev, ki se sicer sprejemajo v diplomatskih krogih (Archer 2011, 56). Prav tako pritiskajo na države, da so te pri svojih prizadevanjih doslednejše in učinkovitejše (Hicks 2011, 221), ter s tem pomembno prispevajo h kredibilnosti diplomacije človekovih pravic, saj so prej prepoznane kot akter z iskrenimi nameni; za razliko od držav je namreč promocija človekovih pravic tako rekoč njihov edini cilj (O'Flaherty *et al.* 2011b, 7) in razlog njihovega obstoja (*raison d'être*). To potrjuje tezo, da razumevanje koncepta diplomacije človekovih pravic zgolj v smislu tradicionalne meddržavne diplomacije ni več dovolj, saj še posebno v obdobju po koncu hladne vojne prispevka nedržavnih akterjev ni več mogoče spregledati, sodobna diplomacija človekovih pravic pa tako postaja vse bolj kompleksna in dinamična.

3.3 KONEC HLADNE VOJNE – KONEC OVIR ZA DIPLOMACIJO ČLOVEKOVIH PRAVIC?

Po padcu berlinskega zidu smo priča krepitvi globalnega režima za človekove pravice s številnimi multilateralnimi mehanizmi (Donnelly 2001, 88) ter sočasnemu procesu

---

³³ Nevladne organizacije organizirajo tudi paralelna zasedanja o pregledu stanja človekovih pravic po posameznih državah ter redno pošiljajo svoja vprašanja predstavnikom posameznih držav s prošnjo, da jih te nato vključijo v svoje uradne izjave v delu interaktivnega dialoga (Abebe 2009, 27).

vključevanja različnih vidikov človekovih pravic v delo številnih drugih institucij, ki se sicer primarno ne ukvarjajo s človekovimi pravicami (t. i. *mainstreaming human rights*)³⁴ (Oberleitner 2007, 104). Ustanovljenih je več novih mehanizmov in institucij, ki se ukvarjajo z različnimi vidiki človekovih pravic. Poleg že omenjene ustanovitve HRC lahko navedemo tudi ustanovitev institucije Visokega komisarja ZN za človekove pravice leta 1993, ki predstavlja *sui generis* institucijo z mandatom in s funkcijami, ki so neprimerljive s katerokoli drugo institucijo v sistemu ZN in zunaj njega (Salama 2011, 131). Njegov mandat vključuje številne aktivnosti, ki imajo nesporno diplomatsko naravo: sodelovanje z vladami držav članic ZN z namenom zaščite človekovega dostojanstva, koordinacijo aktivnosti in krepitev mednarodnega sodelovanja na tem področju, idr. (Resolucija GS št. 48/141, 4. čl.)³⁵. Pomembni instituciji z diplomatsko naravo, Visoki komisar SE za človekove pravice in Visoki komisar Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) za narodne manjšine, sta bili ustanovljeni tudi na regionalni ravni.³⁶

Poleg tega se v tem obdobju okrepijo mehanizmi v okviru sistema ZN, ki so bili vzpostavljeni na podlagi pogodb za zaščito različnih vidikov človekovih pravic. Ti so bili sicer v večini res ustanovljeni že pred letom 1991, vendar so pred tem izvajali svoje naloge na zelo formalen in ne dovolj vztrajen način, kar je pomenilo malo uporabne vrednosti pri identifikaciji in odgovorih na različne zaskrbljujoče situacije (O'Flaherty 2011, 158). Po koncu hladne vojne so si ti mehanizmi prislužili boljšo oceno raziskovalcev, med drugim se omenja, da dajejo strožje vsebinske ocene situacij v posameznih državah, pri čemer upoštevajo tudi informacije, ki jih pridobijo s strani nedržavnih akterjev (*ibid.*).

Predvsem njihovo delo pri obravnavi poročil o implementaciji in spoštovanju standardov v posameznih državah pomeni pomemben prispevek k sodobni diplomaciji človekovih pravic (*ibid.*, 166). Akterji, ki imajo tu ključno vlogo, so pogodbeni organi (v sestavi neodvisnih strokovnjakov), države in predstavniki civilne družbe. Skozi postopek poročanja držav o implementaciji pogodbenih določil ustreznemu organu prihaja do izmenjave mnenj med njimi; rezultat celotnega postopka, ki vključuje tudi pogajanja ter iskanje konsenza, pa so priporočila državam pogodbenicam za izboljšanje implementacije človekovih pravic (*ibid.*). Gre torej za primer diplomacije človekovih pravic, ki ga lahko pojasnimo zgolj s sodobnim

---

³⁴ Gre za vključevanje določenih vidikov človekovih pravic v delo institucij, kot so ILO, Svetovna zdravstvena organizacija, Organizacija ZN za prehrano in kmetijstvo ter celo Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad idr. (Oberleitner 2007, 103–151).

³⁵ Več o tem v Salama (2011).

³⁶ Urad visokega komisarja SE za človekove pravice je bil ustanovljen leta 1999 (SE 2013), Visoki komisar OVSE za narodne manjšine pa je bil ustanovljen na vrhu OVSE v Helsinkih leta 1992 (OVSE 2013). V drugih regijah takšne institucije niso bile vzpostavljene.

razumevanjem diplomacije, saj imata pomembno vlogo tudi dva nedržavna akterja, pogodbeni organi v sestavi strokovnjakov ter civilna družba. Takšni mehanizmi pomenijo doprinos diplomaciji, ki temeljni na strokovnem znanju (*expertise-based diplomacy*) ter s svojimi interpretacijami razvijajo pravo človekovih pravic, kar pa predstavlja pomembno normativno in vsebinsko osnovo za diplomacijo človekovih pravic (Salama 2011, 142).

O spremenjeni vlogi človekovih pravic po koncu hladne vojne priča tudi porast posredovanj mednarodne skupnosti v primerih hudih kršitev človekovih pravic³⁷ in vedno večja vključenost vprašanj človekovih pravic v delo najpomembnejšega političnega organa na svetu, Varnostnega sveta ZN. Ta je razvil različne metode, s katerimi se vključuje v diplomacijo človekovih pravic, ki jih Weschler (2011, 194–199) razdeli na: sankcije v primeru kršitev človekovih pravic (npr. embargo, prepoved potovanj in zamrznitev premoženja določenih oseb), delo na terenu in misije (gre za direktno diplomacijo človekovih pravic, saj se vprašanj, povezanih s človekovimi pravicami, lotevajo tako rekoč na vseh misijah Varnostnega sveta ZN na konfliktnih in pokonfliktnih območjih), sestanki za seznanjanje s stanjem človekovih pravic (primer srečanj s strokovnjaki, predstavniki nevladnih organizacij in z ostalimi pomembnimi akterji na podlagi formule Arria),³⁸ javne razprave, oblikovanje koncepta 'odgovornost zaščititi' (*responsibility to protect – R2P*)³⁹ idr. Weschler (*ibid.*, 193) ugotavlja, da je bilo leta 1994 v resolucijah Varnostnega sveta pet odstotkov referenc na človekove pravice, do leta 2000 je ta delež narasel na 30 odstotkov, leta 2010 pa je znašal že približno 51 odstotkov.

Vendar pa kljub temu delovanje Varnostnega sveta ZN tudi po koncu hladne vojne ostaja precej nedosledno in selektivno (Tomič 2012). Binder (2009) v svoji empirični analizi 27

---

³⁷ Po koncu hladne vojne smo bili priča posredovanjem v več primerih, ki so bili tesno povezani s hudimi kršitvami človekovih pravic, npr. posredovanje v Liberiji, severnem Iraku, Somaliji, Ruandi, na območju nekdanje Jugoslavije, v Sierra Leoneju, deloma lahko sem, kljub številnim kontroverznostim primera, prištevamo tudi intervencijo v Afganistanu (Binder 2007, 15–16). Nedavno smo bili priča tudi posredovanju v Libiji, ko je Varnostni svet dal avtorizacijo za vzpostavitev prepovedi poletov v zračnem prostoru Libije z namenom zaščite državljanov (Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 1973, 6. čl.), in na Maliju, kjer je Varnostni svet avtoriziral vzpostavitev mednarodne podporne misije pod vodstvom Afriške unije za začetno obdobje enega leta (Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 2085, 9. čl.), pri čemer se resolucija na več mestih sklicuje na človekove pravice in tudi na Mednarodno kazensko sodišče (Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 2085).

³⁸ Gre za neformalna srečanja zaupne narave, ki omogočajo izmenjavo informacij in mnenj med Varnostnim svetom in ostalimi akterji, ki so povabljeni na srečanje s strani ene ali več držav članic Varnostnega sveta. Takšna oblika posvetovanj je dobila ime po venezuelskemu veleposlaniku Diegu Arrii, ki je leta 1992 prvi začel s takšno prakso, kljub temu da UL ZN nikjer ne omenja takšnih metod dela (ZN 2013b).

³⁹ Koncept R2P povečuje vlogo Varnostnega sveta v primerih najhujših kršitev človekovih pravic in temelji na tem, da ima vsaka država »odgovornost zaščititi svoje prebivalstvo pred genocidom, vojnimi zločini, etničnim čiščenjem in zločini proti človeštvu« (Resolucija GS ZN št. 60/1, 138. čl.). Mednarodna skupnost mora pri tem državi pomagati, kadar pa slednja ni zmožna zaščititi svojega prebivalstva, mora to z uporabo ustreznih diplomatskih, humanitarnih in drugih sredstev v skladu s šestim in sedmim poglavjem UL ZN storiti mednarodna skupnost (*ibid.*, 139. čl.).

najhujših humanitarnih kriz, ki so se zgodile v obdobju od konca hladne vojne do leta 2004, ugotavlja, da je mednarodna skupnost vojaško posredovala le v sedmih primerih hudih kršitev človekovih pravic, le polovico izmed vseh pa je Varnostni svet ZN opredelil kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti (*ibid.*, 343–344).⁴⁰ V številnih primerih so bili ključni dejavniki, ki so preprečili močan mednarodni odziv, povezani z nacionalnimi interesi posameznih držav, (ne)zmožnostmi zainteresiranih držav in različnimi sferami vpliva (*ibid.*, 345). Predvsem slednje se kaže kot zelo pomembno, saj do posredovanja pride zelo težko v primerih, kadar ključne države nimajo pomembnih vitalnih interesov v državi, kjer se dogajajo hude kršitve človekovih pravic (Boulden 2006; Williams in Bellamy 2012, 285–286).

Zelo nazorna sta nedavna primera humanitarnih kriz v Libiji in Siriji. Če je v primeru Libije prišlo do vojaškega posredovanja s ciljem vzpostavitve prepovedi poletov v zračnem prostoru Libije z namenom zaščite državljanov (Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 1973, 6. čl.),⁴¹ takšnega posredovanja kljub hudi humanitarni krizi v Siriji nismo videli. Po podatkih, dostopnih v času pisanja magistrske naloge, naj bi državljanska vojna v Siriji do februarja 2014 terjala že več kot 140 tisoč življenj (Solom 2014);⁴² hkrati pa se poroča o množičnih kršitvah človekovih pravic v državi in o vedno večjemu številu beguncev in razseljenih oseb (Human Rights Watch 2013, 609–617).⁴³ Večina mednarodnih organizacij in držav je sicer strogo obsodila dogajanja v Siriji, med najglasnejšimi kritiki so EU, Arabska liga, Katar in ZDA (Cronogue 2012, 146). Kljub temu do vojaškega posredovanja (še) ni prišlo, temu najbolj nasprotujeta predvsem Kitajska in Rusija, ki imata tesne vojaške in trgovinske vezi s Sirijo (Rusija je celo njen glavni dobavitelj orožja), prav tako pa sta tradicionalni zagovornici načela suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve držav. Še posebno po vojaški intervenciji v Libiji, ki je vodila do spremembe režima v državi, pa sta zaskrbljeni, da bi še eno dodatno humanitarno posredovanje vzpostavilo nevaren precedens za intervencije tudi v

---

⁴⁰ Binder (2009, 345) ugotavlja tudi, da sicer niti ena humanitarna kriza po koncu hladne vojne ni minila brez odziva mednarodne skupnosti, seveda pa so razlike v naravi odzivov zelo velike.

⁴¹ Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 1973 ni bila sprejeta brez pomislekov nekaterih držav, še posebno Kitajska in Rusija sta bili skeptični glede uporabe vojaške sile, pri čemer sta izhajali iz njune tradicionalne podpore nevmešavanju v notranje zadeve držav (Zifcak 2012, 64–65; Williams in Bellamy 2012, 279). Resolucija je bila sprejeta z desetimi glasovi za, petimi vzdržanimi (Brazilija, Kitajska, Nemčija, Indija in Rusija) in brez glasu proti (Williams in Bellamy 2012, 279). Gre za prvi primer resolucije Varnostnega sveta, ki uporabi normo R2P kot pravno osnovo za uporabo sile (Cronogue 2012, 141).

⁴² Gre za podatek nevladne organizacije Syrian Observatory for Human Rights, ki spremlja stanje človekovih pravic v državi. Sicer so ZN že januarja 2014 sporočili, da so sami prenehali z beleženjem smrtnih žrtev, ker so se razmere na terenu zelo poostrele in ne omogočajo več natančnega štetja (Solom 2014).

⁴³ Human Rights Watch poroča o surovem nasilju nad civilisti, množičnih pobojih, neutemeljenih aretacijah posameznikov, nepojasnjenih izginotjih, mučenjih, nedostopnosti do osnovne zdravstvene oskrbe, nasilju nad otroci, spolnemu nasilju idr. (Human Rights Watch 2013, 609–617).

drugih primerih držav, ki so sicer znane po grobih kršitvah človekovih pravic, a so hkrati njune tesne zaveznice (*ibid.*, 150–151).

Kljub torej vedno pomembnejšemu položaju človekovih pravic v mednarodnih odnosih te tudi po koncu hladne vojne pogosto ostajajo podrejene ostalim interesom držav, prav tako pa se še vedno niso povsem osvobodile argumentov o pomenu suverenosti držav in nevmešavanja v notranje zadeve. Da diplomacija človekovih pravic kljub svoji utemeljenosti na mednarodnem pravu težko deluje neodvisno od drugih interesov, pričajo tudi primeri, ki smo jim priča v HRC. Kljub želji, da bi HRC in sam postopek UPR delovala na »objektiven, transparenten, neselektiven, konstruktiven, nekonfrontacijski in nepolitiziran način« (Resolucija HRC št. 5/1, 3(g). čl.), raziskovalci ugotavljajo, da se intervencije držav v HRC razlikujejo glede na to, ali je obravnavana država videna kot politični zaveznik ali tekmeč (Sweeney in Y. Saito 2009, 210; Forsythe 2011, 6). Forsythe (2011, 6) tako navaja primer ZDA, ki zaradi svojih strateških interesov pogosteje omenjajo kršitve človekovih pravic na Kubi ali v Iranu, kot pa v Savdski Arabiji ali v Egiptu. Prav tako na delovanje HRC zelo vplivajo regionalna zavezništva, saj posamezne regionalne skupine redko podajajo izjave, ki so kritične do držav iz iste regije, v teh primerih so namreč veliko pogostejše izjave s pozitivnim tonom (Abebe 2009, 19).⁴⁴ Tako zaradi različnih interesov držav občasno prihaja do politizacije pomembnih organov in mednarodnih institucij, kar zagotovo ne koristi njihovi verodostojnosti.⁴⁵

3.4 SKLEP

Pomen človekovih pravic v mednarodnih odnosih je po koncu hladne vojne nedvomno močno narastel, zaradi česar dobiva diplomacija človekovih pravic kot posebna podoblika sodobne diplomacije vse večjo veljavo v mednarodnih odnosih. Diplomacije človekovih pravic dandanes ni več mogoče razumeti zgolj v smislu tradicionalne (meddržavne) diplomacije, saj se v njeno področje delovanja vse bolj vključujejo tudi nedržavni akterji, katerih prispevka, kot je pokazalo poglavje, nikakor ni mogoče zanemariti. Vendar pa države

---

⁴⁴ Kot primer Abebe (2009, 19–20) navaja primer prvega kroga UPR HRC, ko je od 65 izjav, ki so jih države podale v postopku pregleda stanja človekovih pravic v Tuniziji, kar 50 pozitivno naravnanih izjav prišlo s strani afriških in muslimanskih držav.

⁴⁵ Eden izmed zadnjih odmevnih primerov politizacije HRC se je zgodil januarja 2013, in sicer po tem, ko je Izrael kot prva država bojkotiral zasedanje UPR HRC (BBC 2013). To je storil zaradi nestrinjanja z odločitvijo HRC, da se vzpostavi neodvisna mednarodna preiskovalna misija, ki naj »razišče posledice izraelskih naselbin za državljanske, politične, socialne in kulturne pravice palestinskega naroda na okupiranem palestinskem ozemlju, vključno z vzhodnim Jeruzalemom« (Resolucija HRC št. 19/17, 9. čl.). Že marca 2012 ob sprejetju te odločitve je izraelska vlada sporočila, da s HRC ne bo več sodelovala (BBC 2012), leto kasneje pa je Izrael bojkotiral zasedanje, na katerem je bilo predstavljeno poročilo neodvisne mednarodne preiskovalne misije. Junija 2013 se je po pritisku nekaterih zahodnih držav (posebno je omenjena vloga Nemčije) sicer le odločil za nadaljevanje sodelovanja s HRC in se oktobra 2013 tudi udeležil zasedanja (Aljazeera 2013).

kljub vsemu ostajajo primarni akterji diplomacije človekovih pravic, slednja pa je tudi zato še vedno prepogosto zaznamovana z napetostjo med načelom suverenosti držav in univerzalnim varstvom človekovih pravic ter močno odvisna od interesov najmočnejših in najvplivnejših držav. Zato je njeno delovanje pogosto nedosledno in selektivno, kar pa ima škodljive posledice, saj lahko omaje zaupanje v diplomacijo človekovih pravic in slabi njeno verodostojnost ter s tem tako predstavlja oviro uspešnejši in kredibilnejši diplomaciji človekovih pravic.

4 ODLOČITEV DRŽAV ZA DIPLOMACIJO ČLOVEKOVIH PRAVIC

Dejstvo, da so se človekove pravice vzpostavile kot pomemben del diplomacije, posledično pomeni, da so se znašle v množici ostalih zunanjepolitičnih ciljev, ki jih države zasledujejo v mednarodnih odnosih, zaradi česar so vse skozi upoštevane v odnosu do ostalih zunanjepolitičnih ciljev in tako za države vedno zgolj relativno (in ne absolutno) pomembne (Archer 2011, 52). Odločitev neke države za diplomacijo človekovih pravic tako vedno pomeni razmislek o prednostnih nalogah: država se mora namreč odločiti, če in kdaj bo dala prednost človekovim pravicam pred ostalimi zunanjepolitičnimi cilji (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 46) oziroma kako bo svoje cilje na področju človekovih pravic uskladila z ostalimi zunanjepolitičnimi cilji na način, da bo lahko uspešno delovala na več področjih hkrati. Cilj poglavja je torej analizirati, kaj odločitev države za vodenje diplomacije človekovih pravic pomeni za njene zunanjepolitične cilje. V prvem delu poglavja analiziram, kako se človekove pravice znajdejo na kontinuumu zunanjepolitičnih ciljev, v drugem delu poglavja pa analiziram primer izbire malih držav za vodenje diplomacije človekovih pravic kot prednostnega področja njihove zunanje politike. Namen tega dela poglavja je kratek prikaz posebnosti malih držav pri vodenju diplomacije človekovih pravic, kar je pomembno za analizo dveh konkretnih primerov malih držav, ki bo sledila v naslednjih poglavjih.

4.1 ČLOVEKOVE PRAVIC IN OSTALI ZUNANJEPOLITIČNI CILJI

Človekove pravice so pogosto v težkem položaju, ko poskušajo konkurirati ostalim zunanjepolitičnim ciljem držav. Kadar so si z ostalimi zunanjepolitičnimi cilji v nasprotju ali v konfliktu (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 46; Barrat 2008, 9), namreč skoraj vedno izgubijo (Donnelly 2003, 163). Gillies (1996, 257–258) in Müllerson (1997, 2) ugotavljata, da človekove pravice niso v vitalnem interesu držav in so zato le redko med njihovimi političnimi prednostnimi nalogami. Vincent (1991, 136) celo izpostavlja, da so v ospredju

zunanjepolitičnega delovanja držav le v dveh primerih: ko to ustreza ostalim interesom države (npr. razlog za dodatno kaznovanje SZ v času hladne vojne) in ko skrb za človekove pravice ne ogroža nobenega ostalega interesa države (npr. v zelo oddaljenih in manj pomembnih državah). Prav tako ugotavlja, da so diplomati bolj naklonjeni k upoštevanju kratkoročnih vidikov,⁴⁶ kar pa je v nasprotju z logiko diplomacije človekovih pravic, ki deluje na daljši rok in ne more prinesiti rezultatov čez noč (*ibid.*, 133). Tako norme s področja človekovih pravic nenehno tekmujejo z diskurzom, v osrčju katerega so varnostne grožnje in druge kratkoročnejše kalkulacije (Brsyk 2009, 40).

Slednje še posebej velja za odnos med človekovimi pravicami in varnostnimi interesi držav, proti katerim človekove pravice tako rekoč vedno kategorično izgubijo (Donnelly 2003, 163; Baehr in Castermans-Holleman 2004, 48). Osnovni cilj zunanje politike držav je v večini primerov (še vedno) zagotovitev lastne varnosti, ki je primarni interes tudi za države, ki sicer človekove pravice postavljajo med osrednje elemente svoje zunanje politike. Odnos med varnostnimi interesi in človekovimi pravicami dobro ponazori naslednja izjava nekdanjega zunanjega ministra Nizozemske (van der Stoel v Baehr in Castermans-Holleman 2004, 48):

/O/bstajajo situacije, v katerih politike človekovih pravic po mojem mnenju ne smejo imeti absolutne prednosti. Ali bi bila, na primer, pravilna politika na večer pred pomembnim prebojem v pogajanjih za nadzor nad orožjem tvegati sprejetje sporazuma s predložitvijo pogoja, da je potrebno najprej končati določene kršitve človekovih pravic? Mislim, da ne: interes miru in varnosti bi moral prevladati.

Ta primer pokaže, kako težke so lahko včasih odločitve diplomatov, ki morajo pri pogajanjih upoštevati več različnih vidikov, zaradi česar bi bilo nerealno pričakovati, da bi država, četudi so človekove pravice opredeljene kot ena izmed prednostnih nalog njene zunanje politike, vedno dala prednost varstvu človekovih pravic pred vsemi ostalimi zunanjepolitičnimi cilji. Vendar pa takšni primeri predstavljajo prej izjemo kot pravilo, saj v večini primerov ne bi smelo biti ovir za vključevanje človekovih pravic v področja varnosti, še posebno za to, ker med obema obstaja močna povezanost. Že UL ZN na več mestih priznava to povezavo, saj to sledi že iz njenega prvega člena, kjer je med cilji organizacije zapisano tudi » razvija/nje/ in spodbuja/nje/ spoštovanj/a/ človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero« (UL ZN, 1. čl.), še bolj pa iz 55. člena, kjer je zapisano, da se ZN za dosego blaginje ter mirnih in prijateljskih odnosov med narodi zavzemajo med drugim tudi za »splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in

---

⁴⁶ Med drugim tudi zato, ker so sami vezani na določen položaj za krajše obdobje (Vincent 1991, 136) ter se želijo prikazati za uspešne; aktivnosti, kjer se rezultati pokažejo šele na daljši rok, so tako zanje manj zanimive.

temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero« (*ibid.*, 55. čl.). ZN so tako utemeljeni na stališču, da sta promocija in spoštovanje človekovih pravic nujen predpogoj mednarodnega miru in varnosti.

V času po hladni vojni se je pomen te povezave še povečal, saj se je spremenila narava mednarodnih groženj, te namreč pogosteje prihajajo iz notranjih nestabilnosti držav in ne s strani meddržavnih konfliktov. Notranje nestabilnosti držav pa so pogosto povezane s kršitvami človekovih pravic, kar ima lahko velike posledice tudi za ostale države v mednarodni skupnosti (najpogosteje države iz iste regije) (Müllerson 1997, 38).⁴⁷ Spoštovanje človekovih pravic po drugi strani skoraj vedno pomeni varnost, saj se lahko te dejansko in v polni meri uresničujejo le v razmerah stabilnosti in miru (*ibid.*, 39).

Kljub temu države še vedno v luči sledenja svojim varnostnim interesom pogosto spregledajo človekove pravice.⁴⁸ Kot primer lahko navedemo ZDA, ki v državah, kjer imajo pomembne politične in varnostne interese, redkeje sledijo diplomaciji človekovih pravic, to velja npr. za njene diplomatske odnose s Kitajsko in z nekaterimi z nafto bogatimi državami, kot sta Savdska Arabija in Kuvajt (Forsythe 2006, 167). Podoben trend je viden v ameriških odnosih z državami Srednje Azije, ki so po terorističnih napadih 11. septembra 2001 postale pomembna strateška regija za ameriške protiteroristične cilje, zaradi česar so se ZDA začele osredotočati na razvijanje tesnih odnosov z nekaterimi državami iz regije, ki so sicer hude kršiteljice človekovih pravic (npr. Kazahstan, Uzbekistan in Tadžikistan) (Foust 2012, 46–48).

Na podobne probleme opozarja tudi Human Rights Watch v svojem poročilu o stanju človekovih pravic po svetu za leto 2011, v katerem izvršni direktor organizacije zapiše, da se zahodne države izogibajo omembi človekovih pravic v odnosu do držav, ki so njihove pomembne partnerice v boju proti terorizmu (Roth 2011, 13). Omenjeni primeri kažejo na to, da je uporaba diskurza nacionalne varnosti lahko zelo močno orožje v političnih

---

⁴⁷ Takšen primer so državljanske vojne in hude kršitve človekovih pravic s strani vlad, ki pogosto sprožijo veliko število beguncev, ki so lahko pomemben vir nestabilnosti, saj predstavljajo velik pritisk na ostale države v regiji, še posebno v bližnjem sosedstvu. Po podatkih Urada Visokega komisarja ZN za begunce (2012) je bilo leta 2012 po svetu 10,5 milijona beguncev. Skupaj z ostalimi skupinami ljudi, ki so v podobnem položaju (notranje razseljene osebe, prosilci za azil, posamezniki brez državljanstva, povratniki v domovino), pa ta številka znaša skoraj 35,5 milijona (*ibid.*).

⁴⁸ Po koncu hladne vojne se je sicer pojavil koncept t. i. človekove varnosti, ki gre dlje od tradicionalnega razumevanja varnosti in nacionalnih držav, saj postavi v ospredje varnost posameznika (Benedek 2008, 7). Prelomnico je leta 1994 pomenilo Poročilo o človekovem razvoju, v katerem je Program ZN za razvoj (*United Nations Development Programme* – UNDP) zapisal, da mora biti razumevanje varnosti razširjeno tako, da pokriva varnostna tveganja v vseh naslednjih kategorijah: ekonomska varnost, varnost na področju prehrane, varnost na področju zdravja, okoljska varnost, osebna varnost, komunikacijska varnost in politična varnost (UNDP 1994, 24–25). Gre torej za večrazsežnostno razumevanje varnosti, ki poleg ostalih področij (razvojna, okoljska razsežnost itd.) poudarja tudi človekove pravice. Kljub temu koncept nikoli ni dosegel takšnega pomena kot tradicionalno razumevanje državne varnosti in stabilnosti, ki je še vedno močno v ospredju.

preigravanjih, kjer so človekove pravice hitro prezrte. Države pri tem pozabijo, da bo varnost in stabilnost, ki je utemeljena na kršitvah človekovih pravic in posledično nepravčnosti, težko dolgotrajna, saj občutek nepravčnosti postaja sčasoma vedno močnejši, kar pa vodi do vedno večjega nezadovoljstva ljudi (Müllerson 1997, 42). Neupoštevanje človekovih pravic lahko na dolgi rok privede do škodljivih posledic za uresničitev trajnega miru na nacionalni kot tudi mednarodni ravni.

Tudi za odnos med človekovimi pravicami in gospodarskimi cilji držav velja, da države praviloma dajejo prednost svojim gospodarskim interesom pred človekovimi pravicami (Donnelly 2003, 163; Berrat 2008, 9). Pri vodenju svoje zunanje politike namreč pogosto izhajajo iz ideje, da je boljše uživati koristi od ekonomskega sodelovanja z državami kot pa ogroziti takšen vzajemno dobičkonosen odnos z upoštevanjem človekovih pravic in celo morebitnim pogojevanjem na tem področju (Vincent 1991, 133). Human Rights Watch je tako v svojem poročilu o stanju človekovih pravic v letu 2010 kritiziral neučinkovito diplomacijo človekovih pravic zahodnih držav do Kitajske, saj te dajejo izrazito prednost svojim ekonomskim interesom pred človekovim pravicam (Roth 2011, 13). Prav tako predstavniki ekonomskega sektorja v državah nasprotujejo kakršnemukoli povezovanju tega področja z upoštevanjem človekovih pravic, saj izhajajo iz prepričanja, da je cilj zunanjih ekonomskih odnosov države ustvarjanje dobička in ne promocija človekovih pravic (Müllerson 1997, 31).

Pri tem pa države prezrejo pozitivne učinke, ki jih lahko prinese diplomacija človekovih pravic za gospodarstvo. Večje spoštovanje človekovih pravic namreč vodi v večjo stabilnost držav, kar pozitivno vpliva na gospodarski sektor, saj so podjetja bolj naklonjena poslovanju v stabilnem in predvidljivem okolju (Müllerson 1997, 31; Blanton in Blanton 2007, 153). S. L. Blanton in Blanton (2007) ugotavljata tudi, da spoštovanje človekovih pravic privablja neposredne tuje investicije; tako npr. ugotovita, da so države v razvoju, ki spoštujejo človekove pravice, uspešnejše pri privabljanju neposrednih tujih investicij kot pa države, ki so znane po kršitvah človekovih pravic. To pa ne vpliva le na večjo stabilnost okolja, ampak posredno vpliva tudi na razvoj človeškega kapitala, pri čemer je visoko usposobljena delovna sila prav tako pomemben dejavnik pri odločanju o neposrednih tujih investicijah (*ibid.*, 153).

Kljub očitnim težavam, ki jih ima veliko držav pri združevanju ekonomskih ciljev in varstva človekovih pravic, smo vseeno priča poskusom vključevanja človekovih pravic v zunanjo trgovinsko politiko. Tak primer je pogojevanje spoštovanja človekovih pravic v trgovinskih sporazumih.⁴⁹ Enega vidnejših akterjev na tem področju predstavlja EU, ki

---

⁴⁹ S. A. Aaronson (2011, 443) ugotavlja na primeru preferenčnih trgovinskih sporazumov, da kar 70 odstotkov vseh obstoječih vsebuje določila o človekovih pravicah, kar ni zanemarljiv podatek.

vključuje t. i. klavzule o človekovih pravicah v različne vrste trgovinskih sporazumov z državami nečlanicami (EU 2013).⁵⁰ Do leta 2013 naj bi bilo sklenjenih že več kot 120 takšnih sporazumov (*ibid.*). EU ima zaradi dejstva, da je največji trgovinski blok na svetu, velik potencial za promocijo človekovih pravic skozi svojo trgovinsko politiko (King 2011, 91), pri čemer pa se ji očita nedoslednost, saj je strožja pri pogojevanju človekovih pravic v odnosu do držav v razvoju kot do razvitejših držav, kar ustvarja videz dvojnih standardov (Bartels 2008, 3; Zwagemakers 2012).⁵¹

Hkrati se EU sooča z več kritikami na račun učinkovitosti pogojevanja, predvsem glede pomanjkanja operativnih mehanizmov za implementacijo, nadzor in ovrednotenje politik EU na tem področju (Zwagemakers 2012, 5). S. A. Aaronson (2011, 455) na primeru preferenčnih trgovinskih sporazumov EU ugotavlja, da ti vključujejo precej vidikov, povezanih s človekovimi pravicami, vendar pa večina izmed teh ostaja na ravni retorike in v resnici niso zavezujoči.⁵² Primer EU tako pokaže, da obstajajo realne možnosti za kombiniranje ciljev promocije človekovih pravic in gospodarskih ciljev, vendar pa se na ravni izvedbe kaže več pomanjkljivosti, ki predstavljajo oviro za učinkovitejšo politiko na tem področju.

Če so človekove pravice v odnosu do ekonomskih in varnostnih področij v zunanji politiki pogosto v nezavidljivem položaju, pa je drugače z ostalimi področji, ki nimajo tako visokega mesta v zunanjepolitičnih prednostnih področjih držav, pri čemer Donnelly (2003, 163–164) ugotavlja, da se v t. i. kategoriji ostalih področij (kamor torej ne sodita tradicionalno ključni področji varnosti in gospodarskih interesov) človekove pravice bolje znajdejo predvsem v obdobju po koncu hladne vojne, ko te postajajo vedno bolj konkurenčne. Kot takšen primer lahko navedemo področje razvojnega sodelovanja. Številne države članice Organizacije za gospodarski razvoj in sodelovanje (*Organisation of Economic Co-operation and Development* – OECD) so od konca osemdesetih in od začetka devetdesetih let 20. stoletja začele pogojevati svojo razvojno pomoč z različnimi dejavniki, med drugim tudi s človekovimi pravicami in demokratičnimi standardi v državah prejemnicah, kar vpliva na njihovo odločitev o višini razvojne pomoči, porazdelitvi sredstev po posameznih državah in samo

---

⁵⁰ Sicer tudi med državami obstajajo primeri vključevanja klavzule o človekovih pravicah v trgovinske sporazume z drugimi državami, med njimi so tudi ZDA. Zanje je značilno, da v trgovinske sporazume vključuje tiste človekove pravice, ki se skladajo z ameriško interpretacijo človekovih pravic in pri tem torej ne izhajajo iz univerzalnosti in nedeljivosti vseh človekovih pravic (Aaronson 2011, 459). Na takšen način spodbujajo države, da razvijajo predvsem tista področja, ki so med njihovimi prednostnimi področji (*ibid.*), do številnih ostalih pa se obnašajo ignorantsko in jih tudi same zavračajo, s čimer delujejo po logiki dvojnih standardov (Ignatieff 2005).

⁵¹ Prav tako podobnih klavzul ne vključuje v vse trgovinske sporazume: izvzeti so npr. t. i. sektorski trgovinski sporazumi, ki se nanašajo na ribištvo, jeklo in tekstilno industrijo, to velja tudi za primere, ko se sporazumi sklepajo z državami, ki so znane kršiteljice človekovih pravic (Bartels 2008, 4).

⁵² Tudi Bang (2007) ugotavlja, da strategija EU ni dovolj učinkovita, saj nima pravega učinka na izboljšanje stanja človekovih pravic v represivnih državah.

obliko pomoči (Gillies 1996, 4, 269). Države so v primeru kršitev človekovih pravic pripravljene razvojno pomoč zmanjšati ali celo prekiniti ter obratno, v primeru napredka posameznih držav na področju spoštovanja človekovih pravic, svojo pomoč povečati.⁵³ Svoje cilje s področja razvojnega sodelovanja tako prilagajajo glede na svoje cilje, povezane s človekovimi pravicami.

Kljub temu študije s tega področja kažejo zelo mešane rezultate. Raziskovalci pogosto ugotavljajo, da so človekove pravice sicer lahko zares eden izmed vidikov, ki so pomembni pri analizi razporeditve razvojne pomoči, vendar pa se pri tem kaže močna selektivnost in nedoslednost držav, predvsem zaradi številnih drugih političnih ciljev, ki jih te želijo doseči (Neumayer 2003; Carey 2007; Lebovic in Voeten 2009; Nielsen 2013). Pri odločitvi o podelitvi razvojne pomoči pogosto namreč pretehtajo ostali dejavniki, predvsem politični in strateški, pri čemer Alesina in Dollar (2000) izpostavljata pomen kolonialne povezave držav prejemnic z državo podeljevalko pomoči in pomen političnih zavezništev.⁵⁴ Berthélemy (2006) ugotavlja podobno: opaža zelo egoistično vedenje držav, ki pogosto uporabljajo razvojno pomoč zgolj za okrepitev že obstoječih političnih povezav, relativno več pomoči pa namenjajo državam, ki so njihove ključne trgovinske partnerice. Hkrati dodaja, da kljub egoistični naravnosti držav donatorke te še vedno namenjajo pomemben del razvojne pomoči tudi državam, ki so je dejansko najbolj potrebne; prav tako pa dokaže, da v povprečju države donatorke dejansko namenjajo več svoje pomoči tistim državam, ki imajo boljše indikatorje na področju dobrega vladanja, demokracije in odsotnosti nasilnih konfliktov (*ibid.*, 192). Države bodo tako sicer morda res v praksi v določenih primerih upoštevale človekove pravice v svoji politiki razvojnega sodelovanja, vendar pa bodo zaradi številnih drugih interesov (npr. trgovinsko sodelovanje z državo prejemnico) pri tem pogosto nedosledne in selektivne.

Analiza tako pokaže, da so človekove pravice v odnosu do ostalih zunanjepolitičnih ciljev pogosto v slabem položaju, še posebno v odnosu do tradicionalno ključnih področij varnosti in ekonomskih interesov. Lažje konkurirajo v odnosu do ostalih področij, kot je to primer razvojnega sodelovanja, vendar tudi tam države v prvi vrsti še vedno vodi pragmatizem, zaradi česar svojo zunanjo politiko močno prilagajajo drugim interesom. Ne glede na to, pa se kaže, da obstajajo realne možnosti za učinkovito kombiniranje več zunanjepolitičnih ciljev

---

⁵³ Donnelly (2003, 165) ugotavlja, da so države bolj naklonjene prekinitvi ali zmanjšanju razvojne pomoči z namenom kaznovanja hudih kršitev človekovih pravic, kot pa obratno, povečanju razvojne pomoči z namenom nagrajevanja dobrih praks, čeprav je slednje pogosto precej učinkovitejše od kaznovanja držav. To izhaja iz pragmatičnih razlogov, saj je ceneje voditi politiko kaznovanja kot pa nagrajevanja.

⁵⁴ Alesina in Dollar (2000) ugotovita, da v podobnih razmerah nedemokratična nekdanja kolonija dobi dvakrat več razvojne pomoči kot pa demokratična država prejemnica, ki nima nobene kolonialne povezave z državo donatorko.

hkrati, pri čemer se morajo države zavedati pozitivnih učinkov promocije človekovih pravic tudi za ostale zunanje politične cilje. Eden ključnih izzivov držav, ki med svoja prednostna področja uvrščajo človekove pravice, je tako poiskati možnosti za medsebojno povezovanje različnih ciljev zunanje politike na način, da bodo človekove pravice integrirane v vsa zunanje politična področja, s čimer se bodo lažje izognile očitkom o nedoslednosti in selektivnosti pri izvajanju diplomacije človekovih pravic.

4.2 MALE DRŽAVE IN DIPLOMACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Male države⁵⁵ imajo pri oblikovanju in izvajanju svoje zunanje politike na voljo omejene vire in sredstva, zaradi česar je zanje področje diplomacije človekovih pravic še toliko bolj zanimivo, saj gre za področje delovanja, ki ni pogojeno ne z geografskimi danostmi ne z velikostjo države (Cooper in Shaw 2013). Male države namreč poskušajo najti določeno nišo, ki jim bo omogočila izgradnjo mednarodne prepoznavnosti in pripomogla k uveljavitvi v mednarodni skupnosti kot uglednih držav (Petrič 2010, 461), pri čemer si lahko prav z osredotočanjem na promocijo človekovih pravic pridobijo vidno vlogo v mednarodni skupnosti (Zemanová 2007).

Človekove pravice so kot prednostno področje delovanja malih držav smiselna izbira tudi zato, ker si lahko te skozi zavzemanje za diplomacijo človekovih pravic gradijo svoj mednarodni ugled in kredibilnost. Človekove pravice so danes namreč pomemben dejavnik pri presojanju o legitimnosti delovanja držav (Vincent 1991, 130; Müllerson 1997, 122–123; Donnelly 2003, 12), saj v sodobni mednarodni skupnosti ni dovolj, da je država priznana kot suverena, temveč mora tudi navznoter delovati na način, da ne krši temeljnih človekovih pravic in svoboščin na svojem ozemlju (Vincent 1991, 130). Človekove pravice so se tako vzpostavile kot pomemben vir politične legitimnosti in danes velja, da se z večjim spoštovanjem človekovih pravic krepi tudi legitimnost države (Donnelly 2003, 12).

To velja ne le za spoštovanje človekovih pravic navznoter, ampak prav tako za njihovo promocijo navzven, države se namreč odločajo za sodelovanje v mednarodnih in regionalnih organizacijah, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami ter sprejemajo in spodbujajo mednarodne norme s tega področja tudi zato, da si zvišujejo legitimnost, posledično pa tudi svoj ugled in kredibilnost v mednarodni skupnosti (Oberleitner 2007, 9). Zartner in Ramos (2011) vidita človekove pravice celo kot enega glavnih 'graditeljev ugleda' (*reputation builder*) države, M. Finnemore in K. Sikkink (1998, 906) pa ugotavljata, da je večja

---

⁵⁵ Več o opredelitvi termina 'mala država' v uvodu.

verjetnost, da bodo novo nastale mednarodne norme sprejele države, ki še nimajo utrjenega mednarodnega statusa in ugleda.

Türk (2012) pojasni, da je diplomacija človekovih pravic primerna izbira za male države, ker te v primerjavi z večjimi državami nikogar ne ogrožajo ter si tako lahko pridobijo pomembno verodostojnost na tem področju. Običajno imajo male države tudi manjši obseg zunanjepolitičnih in ekonomskih interesov, zaradi česar ti manj ovirajo izvajanje diplomacije človekovih pravic, kot pa je to npr. pri velikih silah (Mac Aodha 2011, 72). Tudi E. Tomič (2013/2014) ugotavlja, da je to pomembna prednost malih držav, saj te nimajo tako velikih nacionalnih interesov kot velike sile in se zato lažje pojavljajo kot progresivni akterji na področju človekovih pravic. Prav tako so njihovi diplomatski aparati manjši, zaradi česar je pogosto uresničitev njihovih pobud lažja, njihova ministrstva za zunanje zadeve pa se lahko hitreje in bolje prilagajajo (Mac Aodha 2011, 72). Zaradi podobnega razloga je lahko v manjših državah tudi povezava med civilno družbo in državnim aparatom tesnejša, saj v razpravo in pogajanja lažje vključujejo nedržavne akterje (*ibid.*), kar je, kot že rečeno, za diplomacijo človekovih pravic zelo pomembno. Male države imajo tako kljub omejenim virom in sredstvom pri izvajanju diplomacije človekovih pravic pomembne prednosti, skozi katere si lahko, če jih znajo dobro izkoristiti, gradijo svojo mednarodno prepoznavnost.

5 PRIMER DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC KRALJEVINE NIZOZEMSKÉ

Osnovna značilnost nizozemske zunanje politike zgodovinsko izhaja iz ideje o pomenu nizozemskega udeleženja v mednarodnih zadevah ter močne zavezanosti kozmopolitskim vrednotam (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 20; Forsythe 2006, 173). Že v Ustavi KN je zapisano, da bo nizozemska vlada »promovirala razvoj mednarodnega pravnega reda« (Ustava KN, 90. čl.),⁵⁶ kar predstavlja pravno osnovo za vzpostavitev promocije človekovih pravic kot enega izmed osrednjih elementov nizozemske zunanje politike. Forsythe (2006, 173) ocenjuje, da posebna usmerjenost Nizozemske v promocijo človekovih pravic v zunanji politiki izhaja tudi iz njene protestantske tradicije in občutka krivde zaradi svoje kolonialne preteklosti. Na drugi strani svetovalec za človekove pravice na Stalnem predstavništvu KN v Ženevi Paul Peters (2013) poudarja, da na to prav tako vpliva dejstvo, da ima Nizozemska

---

⁵⁶ To se odraža tudi v tem, da Nizozemska gosti veliko število mednarodnih sodišč, s čimer želi država vzpostaviti mesto Haag, kjer so vse te institucije nastanjene, kot »mednarodnopravno prestolnico sveta« (MZZ Nizozemske 2007, 76).

dolgo tradicijo zunanje trgovine in mobilnosti svojega prebivalstva, zaradi česar se Nizozemci zanimajo za dogajanje v drugih delih sveta. Nizozemska je bila tako ena izmed prvih držav, ki je v sedemdesetih letih začela sistematično vključevati človekove pravice v svojo zunanjo politiko; medtem si je uspela zgraditi vidno zunanjepolitično vlogo na tem področju (Egeland 1984, 210; Müllerson 1997, 6; Baehr 2000, 49–78; Baehr in Castermans-Holleman 2004, 95–100; Brsyk 2009, 119–147; Petrič 2010, 461; Zemanová 2010).

Prvi uradni zunanjepolitični dokument s področja človekovih pravic je Nizozemska izdala že leta 1979. Tam je zapisano, da so človekove pravice »bistven del njene zunanje politike« (v Baehr 2010, 4), hkrati pa so v dokument vključena glavna načela nizozemske zunanje politike na področju človekovih pravic, ki so vse od takrat v svojem bistvu ostala nespremenjena (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 99). To priča o dolgoročno usmerjenem in stalnem pristopu Nizozemske v svoji diplomaciji človekovih pravic. Država je medtem namreč objavila že precej novih zunanjepolitičnih dokumentov in strategij s področja človekovih pravic, ki ohranjajo osnovne usmeritve iz prvega nizozemskega zunanjepolitičnega dokumenta s področja človekovih pravic (Baehr 2010, 4). V novejšem obdobju velja izpostaviti predvsem zadnje tri zunanjepolitične dokumente s tega področja, in sicer celovito zunanjepolitično strategijo iz leta 2007 (z naslovom Človekovo dostojanstvo za vse), njeno posodobitev z določenimi vsebinskimi dodatki v obliki memoranduma o človekovih pravicah iz leta 2011 (z naslovom Odgovorni za svobodo) ter najnovejši zunanjepolitični dokument iz leta 2013 (z naslovom Pravičnost in spoštovanje za vse). Sicer pri nastajanju takšnih dokumentov sodelujejo različni akterji, kot so nevladne organizacije, akademska skupnost idr., prav tako pa o tem potekajo temeljite razprave v parlamentu (Korthals Altes 2013).

Nizozemska diplomacija človekovih pravic vsebinsko temelji na treh stebrih: varnosti, blaginji in svobodi (MZZ KN 2011a). Pri tem izhaja iz nedeljivosti vseh človekovih pravic ter njihovi univerzalni naravi (MZZ KN 2007, 4–5). Kot njena ključna prednostna področja so se vzpostavile (MZZ KN 2007; 2011a; 2013a): pravica do svobodnega izražanja (vključno s svobodo izražanja na spletu), svoboda misli in vere, boj proti najhujšim kršitvam človekovih pravic, podpora in zaščita zagovornikov in aktivistov s področja človekovih pravic, pravice žensk, pravice lezbijk, gejev, biseksualcev, transseksualcev (LGBT), družbena odgovornost podjetij, zaščita človekovih pravic v konfliktih, univerzalna odprava smrtne kazni, podpora temeljnemu standardu dela (v skladu s standardi ILO) ter razvojna razsežnost človekovih pravic (vključno s pravicami, ki iz tega izhajajo, npr. pravici do čiste vode in hrane).⁵⁷

---

⁵⁷ V zadnjem zunanjepolitičnem dokumentu so med vsemi omenjenimi področji še posebej izpostavljena naslednja tri področja: zaščita zagovornikov in aktivistov s področja človekovih pravic, pravice LGBT in pravice

Poleg omenjenih zunanjepolitičnih strategij Nizozemska redno objavlja še posebne akcijske načrte z bolj specifičnih in zanjo še posebej pomembnih področij človekovih pravic,⁵⁸ ki predstavljajo pomembno dopolnilo ostalim dokumentom, ki pokrivajo celotno diplomacijo človekovih pravic. Prav tako MZZ redno naroča evalvacije učinkovitosti posameznih politik in celo programov ter projektov, ki jih financira preko različnih skladov, izvajajo pa jih nevladne organizacije (Brsyk 2009, 195).⁵⁹ Gre torej za precej premišljen pristop, saj nizozemske aktivnosti temeljijo na predhodno zastavljeni strategiji, ki ji sledi izvedba, za njo pa se skozi evalvacijo preveri še sama učinkovitost posameznih politik.

5.1 IZVAJANJE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Nizozemska ima po svetu več kot 150 veleposlaništev, predstavništev in konzulatov (MZZ KN 2013b). Znotraj MZZ KN sicer nad diplomacijo človekovih pravic bdi in jo usmerja Oddelek za multilateralne organizacije in človekove pravice (MZZ KN 2013c). V okviru tega oddelka se s področjem človekovih pravic ukvarja osem posameznikov, vendar jih v resnici v sami centrali na tem področju dela še veliko več, saj se posamezne problematike, vezane na konkretno državo (npr. kršitve človekovih pravic v posamezni državi), obravnavajo v okviru oddelkov, ki se sicer ukvarjajo z zunanjepolitičnimi odnosi s to državo (Peters 2013).

Tudi na samih diplomatskih predstavništvi po svetu delujejo diplomati, ki se ukvarjajo samo s človekovimi pravicami, in sicer na stalnih predstavništvi pri ZN v Ženevi (dva diplomata zaposlena samo za to področje ter še eden, ki se s tem ukvarja polovico svojega delovnega časa) in v New Yorku (eden diplomat) ter na stalnih predstavništvi pri SE v Strasbourgu (eden diplomat) in pri EU v Bruslju (dva diplomata) ter še več posebno za to namenjenih diplomatov na veleposlaništvih v posameznih državah (Peters 2013). A. Brysk (2009, 125) ugotavlja, da če bi upoštevali še posameznike, ki delajo na področjih, ki so s človekovimi pravicami zelo povezana, kot sta to npr. področji humanitarnih zadev in dobrega vladanja, bi to skupno znašalo kar približno 70 zaposlenih posameznikov. Ob upoštevanju dejstva, da je Nizozemska mala država, gre torej za precej veliko število posameznikov, ki se ukvarjajo specifično s področjem človekovih pravic, bodisi v sami centrali, bodisi na terenu.

žensk (MZZ KN 2013a). Ta področja naj bi imela posebno pomembno mesto v nizozemskih prizadevanjih v naslednjih nekaj letih (*ibid.*).

⁵⁸ Leta 2012 je npr. izdala akcijski načrt za promocijo zaščite zagovornikov človekovih pravic (gre za eno izmed njenih ključnih prednostnih področij v zadnjih letih), v katerem na petih straneh natančno opisuje svoje zastavljene cilje ter sredstva, s katerimi jih bo dosegla (MZZ KN 2012a).

⁵⁹ Kot primera lahko navedemo evalvacijo implementacije nizozemske politike človekovih pravic do Kitajske, Indonezije, Irana, Mehike in Ruande za obdobje med letoma 1999 in 2004 (Zwamborn, Hey in M. van Reisen 2006) in evalvacijo nizozemske pomoči projektom na področju človekovih pravic za obdobje med letoma 2008 in 2011 (MZZ KN 2012b).

Poleg tega Nizozemska veliko vlaga v izobraževanje svojih diplomatov; ti namreč redno dobivajo učne pripomočke s področja človekovih pravic, dvakrat letno pa se lahko udeležijo posebnih izobraževanj s področja človekovih pravic. Prav tako so vsi na novo zaposleni diplomati vključeni v večmesečni trening, ki vključuje izobraževanje na področju mednarodnega prava in človekovih pravic (Brsyk 2009, 125). Ustrezna strokovna usposobljenost diplomatov pa posledično pomeni, da se lahko ti v okviru različnih mednarodnih organizacij aktivno vključujejo v delo delovnih skupin s področja človekovih pravic, pri čemer pogosto zasedajo položaje posebnih poročevalcev z različnih področij (največ v okviru ZN),⁶⁰ s čimer uspe Nizozemski na dnevni red uvrstiti veliko zanj pomembnih zadev. Ocenjuje se celo, da naj bi bilo kar 30 odstotkov vseh dosedanjih posebnih poročevalcev s področja človekovih pravic v ZN Nizozemcev ali posameznikov iz drugih držav, ki imajo izobrazbo z ene od nizozemskih izobraževalnih institucij (Brsyk 2009, 120). Vlaganje v znanje in usposobljenost se Nizozemski tako obrestuje, saj uspe na takšen način vidneje promovirati svoja glavna prednostna področja.

Nizozemska za svoje zunanjepolitične aktivnosti na področju človekovih pravic namenja tudi precej finančnih sredstev, saj ta skupaj znašajo približno 53 milijonov evrov letno.⁶¹ Tak finančni vložek ji omogoča, da svojo diplomacijo človekovih pravic uresničuje skozi različne kanale, pri čemer usmerja svoja prizadevanja tako na multilateralni kot na bilateralni ravni. Prav sočasno kombiniranje multilateralnih prizadevanj in bilateralne podpore drugim državam ter nevladnim organizacijam je po mnenju diplomata, zaposlenega na nizozemskem predstavništvu pri ZN v Ženevi, ključen dejavnik, ki vpliva na doseganje učinkovitosti pri doseganju nizozemskih ciljev na področju promocije človekovih pravic (Peters 2013).

V okviru multilateralnega delovanja se Nizozemska osredotoča na spodbujanje razvoja novih norm in mehanizmov na njej ključnih področjih. Kot primer njenega uspešnega

---

⁶⁰ Kot primer lahko navedem enega vidnejših nizozemskih strokovnjakov s področja človekovih pravic Thea Van Boven, ki je od leta 2001 do 2004 zasedal položaj Posebnega poročevalca Komisije ZN za človekove pravice za področje mučenja (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013č), to funkcijo pa je med 1985 in 1993 zavzemal Peter Kooijmans (*ibid.*), prav tako Nizozemec, ki je bil kasneje tudi zunanji minister Nizozemske. Vidno vlogo pri promociji pravic žensk je odigral tudi Nizozemec Cees Flinterman, ki je bil med letoma 2003 in 2010 član Odbora ZN za odpravo vseh oblik diskriminacije proti ženskam (Brsyk 2009, 121). Izven ZN velja omeniti še Maxa van der Stoela, sicer dvakratnega zunanje ministra Nizozemske, ki je leta 1992 postal prvi Visoki komisar OVSE za narodne manjšine (OVSE 2014). Mandat te institucije je sicer primarno vezan na preprečevanje konfliktov v najzgodnejši fazi (OVSE 2013), vendar pa so aktivnosti komisarja tesno povezane s področjem človekovih pravic.

⁶¹ Za leto 2014 sredstva znašajo 53,45 milijona evrov (Korthals Altes 2013). Del teh sredstev se razporeja prek Sklada za človekove pravice (več o tem v nadaljevanju tega poglavja) (*ibid.*). V ta znesek pa niso všteta sredstva, ki se namenjujejo za razvojno sodelovanje, ki je s področjem človekovih pravic sicer precej povezano (več o tem v poglavju 5.3.1). Celotni proračun MZZ KN sicer v letu 2014 znaša 9,1 milijarde oziroma 1,3 milijarde, če odštejemo izdatek za EU. V ta znesek pa prav tako niso vključena sredstva namenjena za razvojno pomoč in spodbujanje zunanje trgovine, ki imajo ločen proračun (MZZ KN 2013č).

lobiranja lahko omenimo prizadevanja za vzpostavitev Posebnega poročevalca ZN za mučenje (Baehr 2010, 6). Nizozemska je bila namreč ena prvih držav, ki je zaradi pomanjkanja nadzornih mehanizmov na tem področju začela lobirati za vzpostavitev tega položaja, ki je bil nato leta 1985 zares vzpostavljen (*ibid.*). Pomemben del njenih multilateralnih prizadevanj predstavlja tudi finančna podpora mednarodnim institucijam za varstvo človekovih pravic, saj je ena izmed vodilnih donatork sredstev institucijam, kot so Urad Visokega predstavnika ZN za človekove pravice, UNDP, Sklad ZN za otroke (*United Nations Children's Fund* – UNICEF) idr. (Korthals Altes 2013).

Enega večjih dosežkov nizozemskih prizadevanj v multilateralnem okolju predstavljajo prizadevanja na področju pravic LGBT, kjer si Nizozemska že tradicionalno prizadeva za odpravo vseh oblik diskriminacije, pri čemer veliko pozornosti namenja dekriminaciji homoseksualnosti, ki je še vedno v 76 državah sveta opredeljena kot kaznivo dejanje (MZZ KN 2013a, 14). Nizozemska to področje sistematično vpeljuje na dnevne rede mednarodnih organizacij (ZN, OVSE, SE in EU). Tako je imela ključno vlogo leta 2008, ko je bila v GS ZN prvič v zgodovini sprejeta izjava o pravicah LGBT, ki vključuje obsodbo vseh kršitev s tega področja, takrat je bila namreč skupaj s Francijo glavni pobudnik in vlagatelj te resolucije, ki jo je podprlo 66 držav članic ZN (Southern Law Poverty Center 2013). To je pomenilo pomembno podlago za sprejetje resolucije o pravicah LGBT leta 2011 v HRC. Gre sploh za prvo resolucijo, sprejeto v okviru ZN, ki obsoja vse kršitve človekovih pravic, ki izhajajo iz spolne usmerjenosti in spolne identitete (Resolucija HRC št. 17/19). Glavni sponzor te resolucije je bila sicer Južnoafriška republika, vendar pa se je zanjo močno zavzemala tudi Nizozemska (*ibid.*; Human Rights Watch 2011).⁶²

Od leta 2011 Nizozemska v HRC⁶³ lobira že za novo resolucijo s tega področja, ki bi tako pomenila nadaljevanje prizadevanj iz leta 2011, pri čemer je njen dolgoročni cilj oblikovanje in sprejetje pravno zavezujočega mednarodnega dokumenta s tega področja (MZZ KN 2013a, 15). Zavzema se tudi za ustanovitev posebnega poročevalca ZN za področje pravic LGBT ter redno naslavlja kršitve pravic LGBT v okviru mehanizma UPR (*ibid.*, 15–16).⁶⁴ Nizozemska je uspela z dolgoročnim usmerjanjem v področje spodbujanja pravic LGBT razviti ustrezno

---

⁶² Human Rights Watch (2011) je sprejetje resolucije označil z besedami, da gre za »prelomen dosežek« v zgodovini ZN.

⁶³ HRC ima sicer posebno mesto v nizozemskih aktivnostih, saj gre za najpomembnejši organ na področju človekovih pravic na svetu in tako omogoča naslavljanje vrste najpomembnejših vprašanj in problematik na mednarodni ravni. Nizozemska je bila članica HRC že med letoma 2006 in 2010 in tudi po koncu svojega članstva aktivno sodeluje pri delovanju tega organa (Korthals Altes 2013). Prav tako je že napovedala kandidacijo za ponovno članstvo za obdobje med letoma 2015 in 2017 (MZZ KN 2013a, 23–24).

⁶⁴ Poleg omenjenih multilateralnih aktivnosti Nizozemska financira tudi veliko projektov, ki se izvajajo po posameznih državah in so namenjeni prav promociji pravic LGBT. Več o tem v nadaljevanju poglavja 5. 1.

strokovno znanje s tega področja ter skozi različne kanale učinkovito opozarjati na to problematiko, ki tako postopoma postaja pomemben del razprav v mednarodnih institucijah.⁶⁵

Pomembno vlogo pri njenih prizadevanjih ima EU, saj Nizozemska velik del svojih aktivnosti izvaja prav prek te organizacije (Peters 2013). Pri tem poudarja pomen skupne zunanje politike EU na področju človekovih pravic ter izpostavlja pomen dobre porazdelitve dela in učinkovite koordinacije med državami članicami, izogibanje podvajanju ter aktivno vlogo Nizozemske na njenih prednostnih področjih (MZZ KN 2011a, 28–29). Posebno je izpostavljen pomen dialoga EU za človekove pravice, kjer je zelo aktivna (*ibid.*; MZZ KN 2013a, 23). A. Brsyk (2009, 130) tako omenja njeno pomembno vlogo pri letnih dialogih EU s Kitajsko.

Kljub temu je bila leta 2004 v času svojega predsedovanja EU predmet kritik nevladnih organizacij s področja človekovih pravic prav zaradi določenih neuspehov na tem področju. Takrat ji namreč ni uspelo doseči sprejetja več pomembnih resolucij o stanju človekovih pravic na Kitajskem in v nekaterih drugih državah, prav tako so bila dvostranska srečanja EU z Rusijo in Združenjem držav Jugovzhodne Azije (*Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*) zaprta za predstavnike civilne družbe, vsebina srečanj pa ni vključevala resnih pogovorov o človekovih pravicah (Brsyk 2009, 123), kar je tako v nasprotju z nizozemskim stališčem o čim večjem vključevanju nevladnih organizacij v aktivnosti EU.⁶⁶ To priča o tem, da se Nizozemska pri doseganju vidnejših rezultatov na področju človekovih pravic v okviru EU sooča z več ovirami, kar izpostavlja tudi predstavnik pomembne nizozemske nevladne organizacije Cordaid, ko pravi, da Nizozemska pogosto ostaja skrita v ozadju skupnih stališč EU, zato po njegovem mnenju nima več vodilne vloge na področju človekovih pravic v EU (van der Berg 2014).

Človekove pravice so pomembno področje tudi v nizozemskih bilateralnih odnosih in so tako vključene v delo veleposlaništev po vsem svetu, pri čemer Nizozemska poleg spodbujanja spoštovanja človekovih pravic nudi posameznim državam tudi konkretno pomoč pri razvoju nacionalnih politik in instrumentov za varstvo človekovih pravic (Korthals Altes 2013). Kot primer lahko navedemo sklad MATRA, ki je namenjen nudenju pomoči dvema regijama, prva programska shema je namenjena podpori procesom približevanja EU državam jugovzhodne Evrope in se osredotoča predvsem na podporo vladavini prava in krepitev državnih institucij, pri čemer je velik poudarek namenjen spodbujanju boljšega varstva

---

⁶⁵ Uspehe na področju promocije LGBT beleži tudi pri bilateralnih aktivnostih, več o tem v nadaljevanju poglavja 5.1.

⁶⁶ Na drugi strani se Nizozemski priznava tudi nekaj pomembnih dosežkov v času predsedovanja EU, kot je npr. velika podpora vzpostavitvi položaja Posebnega predstavnika EU za človekove pravice (Brsyk 2009, 123).

človekovih pravic (še posebno pravic manjšin in pripadnikov LGBT) (MZZ KN 2014a).⁶⁷ Druga programska shema pa je bila ustanovljena leta 2012 in je namenjena podpori procesom demokratične tranzicije v arabski regiji, vključno s podporo vladavini prava, spodbujanjem razvoja civilne družbe in varstvom človekovih pravic (MZZ KN 2014b).⁶⁸

Poleg tega prav zaradi namena podpore bilateralnim prizadevanjem od leta 2007 obstaja še poseben Sklad za človekove pravice (*Human Rights Fund*).⁶⁹ Leta 2013 je bilo v skladu 33,8 milijona evrov sredstev (MZZ KN 2013a, 27), ki se razporejajo po posameznih državah glede na stanje človekovih pravic v državi ob sočasnem upoštevanju prednostnih področij nizozemske diplomacije človekovih pravic in ocene učinkovitosti morebitnih financiranih projektov. Glavni cilj sklada je podpora prizadevanjem v lokalnih okoljih, saj je pomemben del sredstev namenjen razvoju lokalnih nevladnih organizacij in aktivistom za človekove pravice (MZZ KN 2007, 89). Del denarja pa se porabi neposredno preko veleposlaništev in predstavništva za podporo prizadevanjem na terenu (*ibid.*, 28).⁷⁰

Nizozemska tako preko različnih mehanizmov in programov, v okviru katerih se financirajo projekti s področja človekovih pravic po svetu, pomembno krepi svoja diplomatska prizadevanja. Precej velik finančni vložek je npr. med letoma 2008 in 2011 samo v okviru Sklada za človekove pravice omogočil dokončno izpeljavo čez 230 projektov ter še 307 projektov, ki so bili v tem času še vedno v teku (MZZ KN 2012b, 100).⁷¹ Evalvacija projektov, izpeljanih v petih državah oziroma območjih⁷² v obdobju med letoma 2008 in 2011, je pokazala, da so ti zares pripomogli k izboljšanju varstva človekovih pravic, še posebno pravic najbolj ranljivih skupin. Za področje, kjer je nizozemski prispevek še posebno viden, se je izkazalo področje pravic LGBT, ki se ga sicer drugi akterji zaradi občutljivosti redkeje lotevajo, zaradi česar so nizozemske aktivnosti še toliko pomembnejše⁷³ (MZZ KN 2012b). Evalvacija je sicer pokazala, da obstaja še precej prostora za izboljšave, pri čemer je

---

⁶⁷ Preko sklada se financirajo vladni projekti, projekti lokalnih organizacij in političnih strank. V sklad so uvrščene: Albanija, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Črna gora, Srbija in Turčija (MZZ KN 2014a).

⁶⁸ Sklad naj bi deloval do leta 2015, vključuje pa naslednje države: Egipt, Jordanija, Libija, Maroko in Tunizija. V program je med drugim vključeno medvladno sodelovanje (*gouvernement-to-gouvernement cooperation*), v okviru katerega so organizirana usposabljanja javnih uslužbencev na različnih področjih (MZZ KN 2014b).

⁶⁹ Namen njegove ustanovitve je bilo financiranje projektov v državah, s katerimi Nizozemska nima vzpostavljenega razvojnega sodelovanja (MZZ KN 2013a, 27).

⁷⁰ V letu 2013 bo preko veleposlaništev in predstavništva porabljenih kar 20,5 milijona evrov (torej malo več kot 60 odstotkov vseh sredstev) (MZZ KN 2013a, 27).

⁷¹ Za omenjene projekte je Nizozemska v teh letih porabila približno 54 milijonov evrov (MZZ KN 2012b, 100).

⁷² Evalvacija je vključevala projekte v Kazahstanu, Nigeriji, Palestini, na Šrilanki in v Zimbabveju (MZZ KN 2012b).

⁷³ Projekti, vezani na pravice LGBT, so vključevali usposabljanja o problematiki, organiziranje dogodkov z namenom ozaveščanja javnosti, financiranje radijskih programov na to temo, v enem primeru pa je bil rezultat tudi organizirana parada ponosa (MZZ KN 2012b, 77).

bistvena boljša koordinacija med partnerji pri posameznih projektih ter doseganje trajnosti pozitivnih učinkov projektov tudi po njihovem zaključku (*ibid.*).

V nizozemskih prizadevanjih ima pomembno vlogo veleposlanik za človekove pravice, ki ga je Nizozemska kot ena izmed prvih evropskih držav prvič imenovala leta 1999 (MZZ KN 2007, 29).⁷⁴ Gre za instrument, ki omogoča bilateralno lobiranje po različnih državah, saj njegov položaj ni vezan na določeno geografsko območje, ampak se ta po potrebi vključuje v pogovore o različnih vidikih, povezanih s človekovimi pravicami po vsem svetu (Escobar 2011, 59).⁷⁵ Naloge nizozemskega veleposlanika za človekove pravice so po eni strani vezane na skrb za vključevanje človekovih pravic v različna področja zunanje politike ter vodenje pogovorov s predstavniki tujih držav o vprašanjih, povezanih s človekovimi pravicami (MZZ KN 2011b), hkrati pa predstavlja tudi 'kontaktno točko' za nizozemske nevladne organizacije s področja človekovih pravic in aktiviste iz različnih delov sveta (Korthals Altes 2013), saj bdi nad spodbujanjem sodelovanja med različnimi akterji (MZZ KN 2011b). Nizozemski veleposlanik opravi letno veliko število uradnih obiskov, eden izmed odmevnejših je bil decembra 2013, ko je potoval na Kitajsko, s čimer se je po treh letih prekinjenega dialoga o človekovih pravicah med državama ta zopet nadaljeval. Tam se je srečal tako s predstavniki vlade kot tudi civilne družbe, akademiki in aktivisti za človekove pravice (MZZ KN 2013d).⁷⁶

Trenutni nizozemski veleposlanik za človekove pravice Lionel Veer (2014) dodano vrednost takšnega položaja vidi v tem, da gre za nekakšnega posebnega odposlanca, ki se vključuje v pogovore o človekovih pravicah na najvišji ravni (to mu omogoča rang veleposlanika), pri čemer pa ne predstavlja zamenjave za ostale obstoječe zunanjepolitične instrumente, temveč jih dopolnjuje. Poudarja, da želi Nizozemska z imenovanjem takšnega veleposlanika sporočiti ostalim državam, da področju človekovih pravic in vključevanju nevladnih organizacij v odločevalski proces namenja posebno pozornost ter na tak način povečati vidnost svojih prizadevanj (*ibid.*)

Nizozemska bilateralna prizadevanja sicer kažejo mešane rezultate. Zwamborn, H. Hey in M. van Reisen (2006, 94) so v študiji nizozemske politike človekovih pravic do pet izbranih

---

⁷⁴ Poleg Nizozemske se za takšno prakso odločajo še Danska, Avstrija, Francija, Madžarska, Nemčija, Španija, Švedska idr. (Escobar 2011, 59). Od leta 2006 se veleposlaniki za človekove pravice iz različnih evropskih držav srečujejo redno na neformalnih srečanjih, kjer se posvetujejo in koordinirajo svoje aktivnosti (*ibid.*)

⁷⁵ Organizacijsko veleposlanik sodi v Oddelek za multilateralne organizacije in človekove pravice, ki tako nudi veleposlaniku strokovno podporo pri opravljanju njegovih nalog (Korthals Altes 2013).

⁷⁶ Osrednje teme so se vezale na položaj manjšin in aktivistov za človekove pravice, svobodo izražanja (vključno s svobodo na spletu), na kitajske oblasti pa je naslovil tudi več vprašanj, ki so vezana na konkretne primere kršenja človekovih pravic posameznikom (MZZ KN 2013d). Nizozemsko veleposlaništvo na Kitajskem sicer financira tudi poseben sklad za sodelovanje, ki je namenjen za pomoč Kitajski pri implementaciji pogodb s področja človekovih pravic, npr. za usposabljanje sodstva (Brsyk 2009, 130), vse skupaj za projekte na področju človekovih pravic na Kitajskem letno nameni kar okoli 1,5 milijona evrov (RtdNieuws.nl 2012).

držav (Kitajske, Indonezije, Irana, Mehika in Ruande) med letoma 1999 in 2004 ugotavljali, da je Nizozemska v določenih primerih uspešna in lahko doseže nekatere konkretne rezultate na področju človekovih pravic, vendar pa se kot zelo pomembna kaže sočasna podpora EU, njenih članic in aktivnosti ostalih mednarodnih teles, saj je tako veliko lažje doseči spremembe. Doseg nizozemske bilateralne diplomacije je tako kljub kontinuiranim prizadevanjem in precejšnjemu finančnemu vložku delno omejen ter, kot je to značilno za male države, precej odvisen od podpore ostalih držav.

Nizozemska se v zadnjih letih zaradi gospodarske in finančne krize sooča z varčevanjem, zaradi česar krči svojo diplomatsko in konzularno mrežo, kar pa posledično vpliva na izvajanje diplomacije človekovih pravic. Nizozemske nevladne organizacije so tako kritične do zaprtja nekaterih predstavništev, npr. v Gvatemali, kjer je Nizozemska imela veliko vlogo pri spravni procesih (van der Berg 2014). MZZ KN (2013a, 28–29) sicer poudarja, da se bodo zaradi tega bolj zanašali na druge kanale, kot so to še večji poudarek na prizadevanja v okviru mednarodnih organizacij, sodelovanje s partnerskimi državami v obliki koalicij, sodelovanje z drugimi državami EU in z diplomatskimi predstavništvi EU po svetu, koriščenje prednosti javne diplomacije, promocijo človekovih pravic prek spleta in družbenih omrežij (*ibid.*, 7).

Kot lahko vidimo, je ključna značilnost delovanja nizozemske diplomacije človekovih pravic učinkovito kombiniranje vrste različnih zunanjepolitičnih sredstev, ki so hkrati ustrezno finančno podprti ter imajo podlago v strokovnem znanju s tega področja. Obenem se država pri izvajanju delno zanaša tudi na nevladne organizacije s področja človekovih pravic, katerih aktivnosti spodbuja prek financiranja različnih projektov. Pri svojih aktivnostih izhaja iz jasno opredeljenih ciljev in načinov za njihovo doseganje, kar predstavlja pomembno podlago njenemu delovanju na vseh ravneh. Ob tem se sicer kažejo določene pomanjkljivosti, ki se vežejo na omejeno moč malih držav, ki jim v odnosu do ostalih akterjev pogosto primanjkuje vzvodov vplivanja (kot pokaže primer evalvacije bilateralnih prizadevanj ter tudi določeni neuspehi v času nizozemskega predsedovanja EU), vendar pa Nizozemski kljub temu v splošnem uspeva dosegati precej vidno mednarodno držo na njenih prednostnih področjih.

5.2 VLOGA DRUGIH AKTERJEV

Analiza vloge drugih akterjev pokaže veliko podporo različnih delov nizozemske družbe na področju diplomacije človekovih pravic, pri čemer je že sama nizozemska javnost tradicionalno izrazito naklonjena promociji spoštovanja človekovih pravic v zunanji politiki.

Pogosto se namreč v posameznih primerih hudih kršitev človekovih pravic vzpostavi močan javni pritisk na nizozemsko vlado za javno obsodbo določenih primerov ali pa za podporo vključitvi v razne mednarodne pobude na tam področju. Nizozemske vlade si tako zaradi velike podpore javnosti promociji človekovih pravic težko privoščijo, da ne bi vključevale tega področja v zunanjo politiko, četudi si tega morebiti same ne bi želele (Baehr 2000, 61).

Še posebno izstopa zelo aktivna nizozemska civilna družba, ki je močno mednarodno usmerjena, deluje zelo angažirano in je naklonjena človekovim pravicam (Brysk 2009, 143). Prav tako je nevladni sektor na Nizozemskem zelo dobro razvit, saj ima skupaj z nordijskimi državami celo najvišji delež državljanov, ki so člani različnih organizacij civilne družbe (van der Berg 2012, 12–13). Statistični podatki tako kažejo, da je bilo med letoma 2004 in 2010 kar od 67 do 70 odstotkov posameznikov, starejših od 18 let, članov vsaj ene izmed organizacij (brez upoštevanja članstva v cerkvah) (Houwelingen, Hart in Dekker 2011, 191). A. Brysk (2009, 143) imenuje nizozemsko civilno družbo celo za »pravo zvezdo nizozemske zgodbe«. Baehr (2000, 57) pa ugotavlja, da je prav zasluga nevladnih organizacij, da so se človekove pravice vzpostavile kot del političnih razprav v državi ter posledično Nizozemsko utrdile na mestu ene vodilnih držav pri promociji človekovih pravic.

Že vse od sedemdesetih let 20. stoletja namreč sodelujejo pri oblikovanju nizozemske politike na področju človekovih pravic. Redno podajajo predloge na vladno politiko ter dajejo komentarje v procesu nastajanja zunanjepolitičnih dokumentov in strategij (*ibid.*). Od leta 1979 so združene v koalicijo nevladnih organizacij, ki deluje pod imenom Široka platforma o človekovih pravicah (*Breed Mensenrechten Overleg - BMO*) ter se enkrat letno srečuje z ministrom za zunanje zadeve ter približno štirikrat letno z drugimi predstavniki MZZ (MZZ KN 2012a, 4). Nizozemski diplomat pojasnjuje, da sodelovanje z nevladnimi organizacijami poteka tudi na *ad hoc* ravni, saj te redno pošiljajo predstavnikom MZZ svoje komentarje in predloge za izboljšanje nizozemske politike za promocijo človekovih pravic (Peters 2013), prav tako pa navezujejo stike s parlamentarci, jih redno informirajo o zadevah, povezanih s človekovimi pravicami, ter poskušajo preko njih vplivati na politiko človekovih pravic (Baehr 2000, 57).

Predstavniki ene izmed večjih nizozemskih nevladnih organizacij s področja človekovih pravic Cordaid, ki je članica BMO, ugotavlja, da so nevladne organizacije zares videne kot »resen vir informacij« in hkrati kot »kritičen, ampak konstruktiven partner« (van der Berg 2014). Ocenjuje, da imajo resničen vpliv na odločevalski proces, pri čemer navaja uspeh lobiranja nevladnih organizacij v BMO za ohranitev nagrade Tulipan za dosežke na področju

človekovih pravic,⁷⁷ ki jo je nizozemsko MZZ želelo ukiniti. Nevladne organizacije, ki ocenjujejo to nagrado kot izjemno pomembno za promocijo človekovih pravic, so namreč s svojim lobiranjem preko nizozemskega parlamenta dosegle, da se je nagrada ohranila (*ibid.*).⁷⁸

O tem, da imajo nevladne organizacije resnično pomembno vlogo v nizozemski družbi, priča tudi dejstvo, da se največja nacionalna podružnica Amnesty International nahaja prav na Nizozemskem,⁷⁹ imela pa naj bi zares velik vpliv na nizozemsko politiko (Brysk 2009, 144). Njen nekdanji lobist je npr. dejal, da je med letoma 1983 in 1992 nizozemska vlada kar v devetih od deset primerov po posredovanju Amnesty International storila natančno to, za kar se je organizacija takrat zavzemala (Oostenbrink v Brysk 2009, 144). Zagotovo prav tako ni naključje, da je Human Rights Watch leta 2010 svojo pisarno odprl tudi na Nizozemskem (komaj petnajsto po vrsti na svetu), pri čemer je izvršni direktor organizacije Kenneth Roth ob njenem odprtju nizozemski vladi dal jasno sporočilo, da pri promociji človekovih pravic močno računa nanjo in na njena prizadevanja (Human Rights Watch 2010a; 2010b)

Pomembno na nizozemsko diplomacijo človekovih pravic vpliva tudi velika podpora med poslanci v nizozemskem parlamentu, saj so ti že od nekdaj zelo aktivni na področju človekovih pravic. Redno namreč postavljajo vprašanja ministru za zunanje zadeve o zadevah, povezanih z nizozemskimi aktivnostmi v okviru diplomacije človekovih pravic (Baehr 2000, 60). A. Brysk (2009, 141) omenja celo, da so tedensko ministru za zunanje zadeve zastavljena kar tri do štiri parlamentarna vprašanja glede človekovih pravic, pogosto pa so parlamentarci vključeni v delegacije MZZ na konference ali mednarodna pogajanja na tem področju. Tudi nizozemski diplomat Peters pri naštevanju ključnih dejavnikov za uspeh nizozemske diplomacije človekovih pravic izpostavi široko politično podporo, ki jo ima že tradicionalno to področje v nizozemskem parlamentu (Peters 2013).

Omeniti velja še vlogo Svetovalnega sveta za zunanje zadeve, ki je pomembno in ugledno posvetovalno telo nizozemskega MZZ na področju zunanje politike in je sestavljen iz štirih odborov, od katerih je eden namenjen izključno človekovim pravicam (Svetovalni svet za zunanje zadeve 2014). Odbor za človekove pravice, ki ga sestavljajo člani iz akademske sfere in stroke,⁸⁰ na lastno pobudo ali na prošnjo vlade in parlamenta oblikuje svetovalna poročila s

---

⁷⁷ MZZ KN že od leta 2008 vsakoletno podeljuje nagrado aktivistom in zagovornikom človekovih pravic (MZZ KN 2012b, 5).

⁷⁸ Namen nagrade se je sicer deloma spremenil, saj se zdaj bolj osredotoča na posebne dosežke, ki se vežejo na spodbujanje človekovih pravic preko spleta in družbenih omrežij (van der Berg 2014).

⁷⁹ Nizozemska nacionalna podružnica Amnesty International šteje kar 265 tisoč članov (BMO 2014).

⁸⁰ Člane predlaga Svetovalni svet za zunanje zadeve sam, potrditi pa jih mora minister za zunanje zadeve (Brysk 2009, 142).

področja človekovih pravic ter podaja komentarje na vladne dokumente s tega področja (*ibid.*). Odbor naj bi imel vpliv predvsem na oblikovanje dnevnega reda, javno mnenje, prav tako so precej vplivna tudi njegova poročila in strokovna mnenja, na katere se pogosto sklicuje v političnih in javnih razpravah (Bršyk 2009, 142). Tudi profesor na Univerzi v Liednu, ki je član Odbora za človekove pravice Svetovalnega sveta za zunanje zadeve, ugotavlja, da je nizozemska diplomacija precej odprta za mnenje stroke, ki ima tako pomemben vpliv na zunanjo politiko, pri čemer izpostavlja tudi neformalne kanale, ki omogočajo neposreden stik z diplomati (Lawson 2014).

5.3 ČLOVEKOVE PRAVICE IN DRUGA ZUNANJEPOLITIČNA PODROČJA

5.3.1 RAZVOJNO SODELOVANJE

Ko analiziramo odnos nizozemske diplomacije človekovih pravic do ostalih zunanjepolitičnih področij, najbolj izstopa tesno povezovanje ciljev promocije človekovih pravic in politike na področju razvojnega sodelovanja, kar je že tradicionalno značilnost nizozemske zunanje politike. To je omenjeno tudi v zunanjepolitičnem dokumentu s področja promocije človekovih pravic iz leta 2013, kjer je zapisano, da je težko zagotavljati varstvo ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic v primerih, ko razvoj države zelo zaostaja, prav tako pa je v razmerah, ko so spoštovane državljanske in politične pravice, lažje spodbujati tudi razvoj države (MZZ KN 2013a, 21). Poleg boja proti revščini, ki je osrednji cilj nizozemskega razvojnega sodelovanja, so sicer glavna prednostna področja varnost in pravni red, preskrba s hrano, dostop do čiste vode, področje pravic žensk in reproduktivnega in spolnega zdravja (MZZ KN 2011c, 2; 2013e, 35–38). Pri tem se vidi delno prekrivanje s prednostnimi področji nizozemske diplomacije človekovih pravic, še posebno, kar se tiče pravice do čiste vode, preskrbe s hrano ter pravic žensk. Nizozemska tako pričakuje, da bo prek razvojne pomoči dosegla tudi cilje na področju človekovih pravic.

Država sicer sodi med vodilne donatorke razvojne pomoči na svetu in je ena redkih, ki ji je vse od leta 1975 uspevalo dosegati cilj, ki so ga ZN določili kot mejo, ki naj bi jo razvite države namenjale za razvojno pomoč, tj. vsaj 0,7 odstotka svojega bruto nacionalnega dohodka (BND) (OECD 2013a). Tega cilja ji sicer zaradi gospodarske in finančne krize leta 2013 prvič v zgodovini ni več uspelo doseči, kar predstavlja pomembno prelomnico (Spitz, Muskens in van Ewijk 2013, 6), leta 2014 pa sredstva za razvojno pomoč znašajo skupaj približno 3,7 milijarde evrov, kar predstavlja le 0,59 odstotka BND (MZZ KN 2013f), kar je torej precej pod ciljem, določenim s strani ZN, in tako predstavlja pomemben padec v primerjavi s prejšnjimi leti.

Nizozemska se sicer lahko pohvali z nekaj konkretnimi rezultati na področju razvojnega sodelovanja, ki so pomembno prispevali tudi k izboljšanju spoštovanja človekovih pravic. V literaturi se omenja primer Gvatemale, kamor je Nizozemska v začetku devetdesetih let namenila približno 3,44 milijona evrov za projekte, vezane na marginalizirane skupine (Indijance, begunce, ženske itd.), ter še približno 5,67 milijona evrov za podporo lokalnih nevladnih organizacij, pri čemer je bil velik del pomoči namenjen področjem človekovih pravic. Po podpisu mirovnega sporazuma, ki je leta 1996 končal državljansko vojno v državi, je Nizozemska še podvojila svojo pomoč z namenom podpore povojni obnovi države in mirovnim procesom (Brsyk 2009, 133). To je prineslo nekatere konkretne uspehe, kot npr. v izobraževanju, kjer so se opazno izboljšali izobraževalni programi, med drugim je bil vpeljan dvojezični pouk, spodbujena je bila tudi decentralizacija šolstva v državi (Verstegen 2000, 81). Prav tako se je predvsem zaradi podpore civilni družbi okrepil pomen človekovih pravic (*ibid.*), konkretno pa se je izboljšal tudi položaj žensk (Biekart, Thorens in Ocheate 2004).

Pomemben element nizozemske politike predstavlja pogojevanje razvojne pomoči s spoštovanjem človekovih pravic (MZZ KN 2011a, 40). V memorandumu o človekovih pravicah iz leta 2011 piše, da Nizozemska ne bo namenjala pomoči državam, ki jih zaznamujejo »korupcija, kršitev človekovih pravic in slabo vladanje« (*ibid.*). O upoštevanju tega pogoja v praksi priča kar nekaj primerov, ko je Nizozemska sprejela ukrepe na področju razvojnega sodelovanja zaradi kršitev človekovih pravic v posameznih državah: začasna odprava razvojne pomoči Pakistanu leta 1971 kot odgovor na konflikt z Bangladešem, Ugandi v času diktature, popolna prekinitev razvojne pomoči Siriji, Burmi, Kazahstanu idr. ter zmanjšanje pomoči nekaterim državam (Čile, Šrilanka, Sudan itd.) (Brsyk 2009, 133–134).

Kljub temu pa je Nizozemska imela tudi precej težav pri uresničevanju takšnega pogojevanja, kar se je izrazilo na njenem odnosu do dveh nekdanjih kolonij, Indonezije in Surinama. Med letoma 1965 in 1968 je po tem, ko je indonezijska vojska krvavo zatrla državni udar, prišlo v Indoneziji do hude zaostritve notranjih razmer. V treh letih naj bi bilo ubitih več kot milijon ljudi, brez sojenja pa je bilo priprtih ogromno število političnih zapornikov (Baehr 2000, 69–70). Zaradi takšnih razmer se je pojavljajo vedno več pozivov k odpravi ali prekinitvi nizozemske razvojne pomoči, ki so se še okrepili leta 1975, ko je Indonezija zasedla še nekdanjo portugalsko kolonijo Vzhodni Timor. Nizozemska se v vsem tem času ni vidneje odzvala na zaskrbljujoče razmere v državi (*ibid.*). Prva prava reakcija se je zgodila šele v začetku devetdesetih let, ko je večkratno zagrozila s prekinitvijo razvojne pomoči, če se hude kršitve človekovih pravic ne prenehajo. Indonezija je kmalu zatem zaradi nasprotovanja politiki uporabe groženj sama prekinila vsakršno razvojno sodelovanje med

državama (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 99; Forsythe 2006, 174). Nizozemska je tako dolgoletne kršitve človekovih pravic v Indoneziji bolj ali manj ignorirala ter vidnih ukrepov ni bila pripravljena sprejeti več desetletij. Razlog zato je potrebno iskati v njenih gospodarskih interesih, saj je bila Indonezija njena zelo pomembna gospodarska partnerica, trgovina med državama je od šestdesetih let namreč strmo naraščala (Baehr 2000, 73).

Drugačen je bil primer Surinama, kjer je Nizozemska leta 1982 po hudih kršitvah človekovih pravic s strani takratnega vojaškega režima v državi dokaj hitro enostransko prekinila razvojno pomoč državi (*ibid.*, 72–73). Gre torej za očiten primer dvojnih standardov, saj je Nizozemska drugače obravnavala dve državi za sicer podobna ravnanja (morebiti so bile kršitve človekovih pravic v Indoneziji še hujše in dolgotrajnejše). Razlog je potrebno iskati v nizozemskih pragmatičnih interesih, povezanih z gospodarskim sodelovanjem z Indonezijo, ki je prav tako precej velika država s pomembnim geografskim položajem, ki je tako v primerjavi z majhnim Surinamom za Nizozemsko precej bolj zanimiva.

Leta 2013 je bil s strani nizozemske vlade izdan nov politični dokument, ki je začrtal določene spremembe v razvojni politiki (MZZ KN 2013e). V dokumentu je namreč podan izrazit poudarek povezavi med razvojnim sodelovanjem in trgovinsko politiko ter investicijami (*ibid.*). Združevanje obeh področij naj bi bilo pomembno prednostno področje nizozemske vlade, o čemer priča tudi položaj posebnega ministra za zunanjo trgovino in razvojno sodelovanje, kjer gre za nekakšnega ministra brez listnice, ki pokriva obe omenjeni področji, organizacijsko pa je del MZZ (*ibid.*). Do vedno tesnejše povezave med razvojnim sodelovanjem in trgovinsko politiko so kritične nevladne organizacije, med drugim tudi Medcerkvena organizacija za razvojno sodelovanje (*Interchurch organization for development cooperation - ICCO*), ki ugotavlja, da se ta povezava krepi na račun človekovih pravic, te namreč v programu in proračunu za razvojno pomoč za leto 2014 skorajda niso omenjene, kar kaže na nedoslednost nizozemske politike, ki bi morala ohraniti človekove pravice v ospredju razvojne politike (ICCO 2014).

Nizozemsko povezovanje politike razvojnega sodelovanja in področja človekovih pravic tako kaže mešane dosežke. Državi je sicer po eni strani uspelo doseči nekaj pomembnih rezultatov, tudi na račun višine sredstev, ki jih namenja za razvojno sodelovanje. Po drugi strani pa je nekaj težav prineslo uresničevanje politike pogojevanja razvojne pomoči s stanjem človekovih pravic v državi, in sicer predvsem zaradi želje po doseganju tudi drugih zunanjepolitičnih ciljev, ki niso povezani ne z razvojno politiko ne s človekovimi pravicami; takšna politika pa hitro ustvari videz dvojnih standardov. V zadnjih letih se na račun poudarjanja doseganja ekonomskih interesov skozi razvojno sodelovanje kaže tudi trend

zmanjševanja prostora, namenjenega človekovim pravicam, kar lahko v prihodnosti negativno vpliva na koriščenje sinergij med obema področjema.

5.3.2 GOSPODARSKI IN OSTALI INTERESI

Pomembno dilemo za nizozemsko zunanjo politiko predstavlja – tudi po mnenju nizozemskega veleposlanika za človekove pravice (Veer 2014) – kombiniranje ciljev na področju človekovih pravic z zasledovanjem nizozemskih gospodarskih interesov v zunanji politiki. Pri tem lahko izpostavimo nizozemski odnos do izraelsko-palestinskega vprašanja, kjer pogosto prihaja do navzkrižja med stališči na področju človekovih pravic in drugimi interesi, ki jih ima država v Izraelu. Nizozemska je bila zaradi tega že večkrat predmet kritik tako s strani domače in tuje javnosti kot vidnih posameznikov. Kritiki pogosto izpostavljajo, da Nizozemska zaradi svoje proizraelske usmeritve ne obsodi dovolj ostro ali pa sploh ne hudih izraelskih kršitev človekovih pravic in mednarodnega prava na sploh (Nieuwhof 2011; Aldershoff 2013a, 2013b). Izrazita podpora Izraelu se kot pomembna značilnost nizozemske zunanje politike kaže zlasti po letu 2010; takratna desnosredinska nizozemska vlada je namreč močno okrepila politične in gospodarske odnose z Izraelom, pri čemer je potisnila človekove pravice povsem na stran (Nieuwhof 2011). Zunanji minister je celo dejal, da sta ključna stebra zunanje politike pod njegovim vodstvom stabilnost in varnost, človekove pravice so sicer njen tretji steber, ki pa ga ja nemogoče vedno konstantno upoštevati (Rosenthal v Nieuwhof 2011).

Takšna nizozemska stališča, ki očitno dajejo prednost gospodarskim in drugim pragmatičnim interesom, so bila opažena tudi zato, ker je bilo ravno v tem obdobju precej spornih izraelskih ravnanj, ki so imela izrazito negativne posledice za človekove pravice – poleg gradnje novih naselbin na Zahodnem bregu je v tem obdobju zelo odmeval tudi izraelski napad na konvoj ladij s humanitarno pomočjo, ki je bil namenjen v Gazo (Schult 2011). Nizozemska je torej kljub temu izražala svojo podporo Izraelu ter ni obsodila izraelskih kršitev mednarodnopravnih standardov. Tudi v okviru EU je pogosto ovirala sprejetje skupnih stališč EU do izraelsko-palestinskega vprašanja, pri čemer je več držav članic izražalo zaskrbljenost nad takšno politiko Nizozemske (Aldershoff 2013a).⁸¹

Po zamenjavi nizozemske vlade leta 2012 so proizraelska stališča manj izrazita, vendar drastičnih sprememb tudi nova vlada ni prinesla. V takšnih razmerah je aprila 2013 Svetovalni svet za zunanje zadeve pripravil celovito poročilo o položaju na Bližnjem vzhodu,

---

⁸¹ Precej odmeven je bil primer nizozemske blokade skupne izjave EU septembra 2011, ko kljub predhodnemu dogovoru o predstavitvi skupnega stališča EU na zasedanju HRC prav zaradi nizozemskega nestrinjanja do tega ni prišlo, kar je posledično pomenilo, da EU kljub zaskrbljujočemu stanju človekovih pravic v Izraelu in na zasedenih palestinskih ozemljih takrat sploh ni predstavila svojega stališča, s katerim bi obsodila hude kršitve človekovih pravic (Schult 2011).

pri čemer je podal več predlogov za prihodnjo nizozemsko zunanjo politiko do izraelsko-palestinskega vprašanja. Poročilo je presenetljivo zavzelo precej kritično stališče do preteklih usmeritev in stališč nizozemske politike (Aldershoff 2013b) ter pri tem predlagalo precej sprememb. Med drugim je v poročilu zapisano, da zgodovinske vezi z Izraelom ne smejo biti ovira za pozive Izraelu, da mora odgovarjati za vse kršitve mednarodnega prava (Svetovalni svet za zunanje zadeve 2013, 47). Dokler Izrael ne spremeni svojih ravnanj na palestinskih okupiranih ozemljih, pa Nizozemska ne sme krepiti bilateralnih odnosov z Izraelom, temveč jih mora celo zamrzniti ali omejiti, zlasti na gospodarski in vojaški ravni (*ibid.*, 39).

Kljub takšnemu kritičnemu stališču pa se zdi, da to ne bo bistveno vplivalo na oblikovanje nizozemske zunanje politike, saj je pomemben del političnih strank v državi temu zelo nenaklonjen (Aldershoff 2013a). O tem pričajo tudi nadaljnja nizozemska prizadevanja leta 2013 v smeri krepitve gospodarskega sodelovanja med državama, decembra 2013 je bil vzpostavljen celo poseben nizozemsko-izraelski forum za sodelovanje (*Netherlands-Israel Cooperation Forum*), ki naj bi iskal nove načine gospodarskega in drugega sodelovanja med državama, pri čemer področje človekovih pravic sploh ni omenjeno (Veleposlaništvo KN v Tel Avivu 2013a; 2013b).

Poleg tega primera velja omeniti tudi nizozemske interese na področju izvoza orožja, saj je Nizozemska po podatkih SIPRI ena izmed vodilnih držav izvoznic orožja na svetu (SIPRI 2014), glede na število prebivalcev pa je bila leta 2011 celo tretja največja izvoznica orožja na svetu (Radio Netherlands Worldwide 2011). Nizozemska naj bi v izvozni politiki na področju trgovine z orožjem sicer sledila evropskim standardom, ki med kriterije, ki jih mora država upoštevati pri izvozu orožja, uvrščajo kriterij spoštovanja človekovih pravic v državi, ki je končni cilj kupljenega orožja (Kodeks ravnanja EU glede izvoza orožja, 2. kriterij). Vendar pa civilna družba opozarja, da Nizozemska ne upošteva tega kriterija v zadostni meri. Tako je vodilna nizozemska nevladna organizacija s področja boja proti trgovini z orožjem v svojem poročilu iz leta 2010 ugotovila, da je bil velik del izvoženega orožja namenjen državam z zaskrbljujočim stanjem človekovih pravic in diktatorskim režimom, kot so to Egipt, Jemen, Pakistan in Savdska Arabija (Dutch Campaign against Arms Trade 2011). Orožje naj bi bilo predvsem v regijah Severne Afrike in Bližnjega vzhoda uporabljeno tudi za represijo proti civilnemu prebivalstvu (*ibid.*, 28), zaradi česar je bila Nizozemska pozvana k zaostitvi kriterijev za prodajo orožja s ciljem, da to ne bo uporabljeno za kršenje človekovih pravic (*ibid.*, 29–30). Kot problem je nizozemsko izvozno politiko orožja izpostavil tudi uveljavljen nizozemski strokovnjak s področja človekovih pravic Theo van Boven (v Croonen in Arends

2010), ki ugotavlja, da je Nizozemska preveč osredotočena samo na izvozne koristi, pri čemer ne upošteva dovolj svoje politike na področju človekovih pravic.

Oba obravnavana primera pokažeta, da je Nizozemska pri sledenju svojim gospodarskim in drugim pragmatičnim interesom pripravljena spregledati kršitve človekovih pravic ter delovati v nasprotju z načeli, ki jih sicer zagovarja v svoji zunanji politiki, kar pa zagotovo ne gre v prid ugledu države, ki se poskuša predstaviti kot ena izmed poglavitnih zagovornic človekovih pravic na svetu. Tudi nevladna organizacija Cordaid ocenjuje, da se v zadnjih letih v nizozemski zunanji politiki preveč poudarka daje ekonomski diplomaciji, kar gre na račun človekovih pravic (van der Berg 2014). MZZ KN sicer zagotavlja, da so človekove pravice povsem integrirane v vsa zunanjepolitična področja države ter da težnje po doseganju gospodarskih ciljev nikakor ne izključujejo naslavljanja področja človekovih pravic v odnosu do držav partneric (Korthals Altes 2013), kar bi tudi v praksi moralo veljati za državo, ki gradi svojo prepoznavnost v mednarodni skupnosti prav skozi promocijo človekovih pravic.

5.4 ČLOVEKOVE PRAVICE DOMA

Kljub močnemu poudarjanju pomena promocije človekovih pravic navzven pa se Nizozemska sooča z več kritikami na račun stanja človekovih pravic doma. Sama je namreč v luči boja proti terorizmu sprejela kar nekaj omejitev političnih in državljskih pravic,⁸² najpogosteje pa je pod kritikami zaradi svoje azilne in migrantske politike (Zemanová 2010, 11). Leta 2011 je namreč močno omejila pravice prosilcev za azil (predvsem vezano na njihovo pravico do pritožbe na odločitev) ter sprejela predpis, po katerem morajo vsi zavrnjeni prosilci za azil in nezakoniti migranti sami nositi vse stroške njihove prisilne vrnitve domov; omejitve pa so se vezale tudi na dostop migrantov do socialnih storitev (Human Rights Watch 2012, 453).⁸³ Kritike o spremembah na področju azilne politike in pravic migrantov so prišle s strani EU (DutchNews.nl 2011), veliko pozornosti so tej problematiki namenile države v okviru UPR HRC.⁸⁴ Leta 2012 se je zaradi svojega nestrpnega odnosa do migrantov pred sodiščem znašel tudi vidni nizozemski politik in vodja takratne vladne stranke

---

⁸² Nizozemski protiteroristični ukrepi so bili omenjeni v okviru UPR HRC leta 2008, ko so Švica, Kuba in Brazilija kot problematične izpostavile protiteroristične ukrepe ter pozvale Nizozemsko, naj pri svoji politiki upošteva mednarodne standarde glede človekovih pravic (Poročilo Delovne skupine UPR o Nizozemski (prvi krog UPR), 28., 29., 70. in 78. točka).

⁸³ Vlada je leta 2011 napovedala uvedbo strožjih pogojev za združitev družin azilantov ter uvedbo glob in zapornih kazni v primeru nedovoljenega bivanja v državi (Human Rights Watch 2012). Leta 2012 je sicer prišlo do zamenjave vlade in nova vlada je nato preklcala deportacijo otrok, ki živijo na Nizozemskem vsaj pet let, ter začasno preložila tudi implementacijo strožjih pogojev za združitev družin (Human Rights Watch 2013, 436), ki jih je sicer med drugimi ostro kritiziral tudi Komisar SE za človekove pravice (Hammarberg 2011).

⁸⁴ Precej držav je podalo posebna priporočila za izboljšavo ali pa izrazilo zaskrbljenost nad trenutno migrantsko in azilno politiko, med njimi so bile Rusija, ZDA, VB, Ekvador, Mehika, Paragvaj, Gvatemala, Švedska (Poročilo Delovne skupine UPR o Nizozemski (drugi krog UPR), I. in II. del).

svobodnjakov (*Freedom Party*) Geert Wilders, ki je bil zaradi svojih izjav obtožen spodbujanja sovraštva do muslimanov in priseljencev (Kreijger in Gray-Block 2011).⁸⁵

Stanje na področju nizozemske migrantske in azilantske politike si je zaradi vsega naštetega tako prislužilo precej mednarodne pozornosti, kar zagotovo ne koristi državi, ki se želi predstavljati kot zagovornica človekovih pravic. Tudi Human Rights Watch (2010a) je zapisal, da bi morala Nizozemska kot pomembna zagovornica človekovih pravic predstavljati zgled za ostale države in ustrezno odpraviti pomanjkljivosti, ki se vežejo na njeno azilno in migrantsko politiko. Pri tem dodatno oviro predstavlja dejstvo, da je to področje v nizozemskem nevladnem sektorju zelo slabo pokrito. Sicer obstaja nekaj organizacij, ki delujejo na tem področju, a se osredotočajo predvsem na pravno pomoč migrantom in beguncem ter pri svojem delu sodelujejo z lokalnimi oblastmi, na nacionalni ravni pa niso tako uspešne, saj si tudi največje med njimi niso uspeli zagotoviti niti uradnega posvetovalnega statusa bodisi z ministrstvom pristojnim za migrantsko politiko bodisi z MZZ (Brysk 2009, 145). Predstavnica ene izmed večjih nizozemskih nevladnih organizacij s tega področja Nizozemski svet za begunce (*Dutch Council for Refugees*) pojasnjuje, da se pri svojem delu ukvarjajo predvsem z nacionalno politiko, zato sami niso v rednem stiku z MZZ KN, pri čemer omenja tudi pomanjkanje finančnih in človeških virov, ki jim onemogočajo intenzivnejše pokrivanje tega področja (Bombeke 2014).

Š. Zemanová (2010, 11) ocenjuje, da omenjeni primeri omejevanja človekovih pravic v državi kažejo na neskladnost med njeno notranjo in zunanjo politiko, podobno pa ugotavlja tudi predstavnik nizozemske nevladne organizacije, ko pojasnjuje, da so nevladne organizacije zelo kritične do tega, da se »močna naravnost na človekove pravice v tujini ne odraža ravno v lastni državi« (van der Berg 2014). Poleg že omenjenih problematičnih vidikov neustreznega spoštovanja človekovih pravic omenja tudi, da Nizozemska ni ratificirala več pomembnih mednarodnih dokumentov s področja človekovih pravic (*ibid.*), kamor med drugimi sodita tudi Opcijski protokol k MPESK in Konvencija o pravicah invalidov, ki jo je sicer ratificirala velika večina držav (že skoraj 150) (United Nations Treaty Collection 2013).

Na neskladnost med notranjo in zunanjo politiko opozarja tudi B. Oomen (2013, 44), ki ugotavlja, da so človekove pravice na Nizozemskem razumljene predvsem kot »izvozni proizvod« in »moralni temelj zunanje politike«; ko gre za nekatera pereča vprašanja, ki so pomembna za spoštovanje človekovih pravic doma, pa se slednje redko znajdejo v ospredju

---

⁸⁵ Wilders je bil sicer junija 2011 oproščen vseh obtožb (Kreijger in Gray-Block 2011).

političnega in družbenega diskurza.⁸⁶ Primarni cilj nizozemskih ratifikacij mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic ni uresničitev pravic doma, ampak spodbujanje uveljavljanja mednarodnih standardov človekovih pravic drugod po svetu (*ibid.*, 45). E. van der Berg (2012, 22) celo zapiše, da dejstvo, da se poudarja predvsem promocijo človekovih pravic v tujini, kaže na to, da človekove pravice vseeno niso tako globoko zakoreninjene v nizozemsko družbo, kot se sicer zdi na prvi pogled.

V zadnjem obdobju se sicer kaže nekaj pozitivnih premikov, saj je bil leta 2012 po dolgoletnih pozivih s strani nevladnih organizacij v skladu s Pariškimi načeli ZN⁸⁷ končno ustanovljen nacionalni inštitut za človekove pravice (*College voor de Rechten van de Mens*), ki kot neodvisen nadzorni organ bdi nad nacionalnimi politikami na področju človekovih pravic, njegove naloge pa se vežejo tudi na nadzor nad uresničevanjem mednarodnih zavez države (Zakon o ustanovitvi Nizozemskega inštituta za človekove pravice, 1. pogl. (3. sekcija)).⁸⁸ Prav tako je bil leta 2014 sprejet tudi nacionalni akcijski načrt za človekove pravice (Ministrstvo za notranje zadeve in odnose v kraljevini 2014).

6 PRIMER DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC REPUBLIKE SLOVENIJE

Slovenija je mlada in mala država v mednarodnih odnosih, ki med prednostne naloge svoje zunanje politike uvršča promocijo in varstvo človekovih pravic (MZZ RS 2010).⁸⁹ Posebna zaveza Slovenije človekovim pravicam se pogosto utemeljuje z Ustavo RS, saj je kar tretjina vseh določil namenjena prav varstvu človekovih pravic (Ustava RS, 2. pogl.).⁹⁰ Ker ustava med drugim izraža tudi temeljne družbene vrednote, na katerih je osnovana slovenska država,

---

⁸⁶ O tem priča tudi dejstvo, da se razprave v nizozemskem parlamentu, ki se nanašajo na področje človekovih pravic, večinoma vežejo na zunanjo politiko in ne na notranje razmere v državi (Ooman 2013, 49). B. Ooman (*ibid.*) je pri preučevanju parlamentarnih dokumentov iz leta 2010 ugotovila celo, da se je na zunanjo politiko nanašalo kar približno 73 odstotkov vseh dokumentov, ki so omenjali človekove pravice.

⁸⁷ Pariška načela, sprejeta leta 1993 s strani GS ZN, določajo vlogo neodvisnih nacionalnih institucij za človekove pravice, ki se razlikujejo od institucije varuha za človekove pravice ter imajo široke pristojnosti s področja promocije in varstva človekovih pravic in tako izvajajo naloge s področij spodbujanja večjega spoštovanja človekovih pravic, dajanja predlogov državnim oblastem, dokumentiranja stanja človekovih pravic v državi (vključno z raziskovalno dejavnostjo) ter nadzora nad uresničevanjem človekovih pravic na nacionalni in mednarodni ravni (Načela v zvezi z nacionalnimi institucijami (Pariška načela)).

⁸⁸ Slovenija take institucije še nima. Več o tem v poglavju 6.2.

⁸⁹ V intervjujih slovenskih diplomatov, ki so vključeni v magistrsko nalogo, so na podlagi njihovih poklicnih izkušenj na področju diplomacije človekovih pravic izražena njihova osebna stališča in mnenja, ki tako ne predstavljajo uradnih stališč MZZ RS.

⁹⁰ Poleg drugega poglavja Ustave RS, ki je namenjeno izključno človekovim pravicam, se tudi več drugih členov v ustavi nanaša na različne vidike človekovih pravic, npr. 5., 7., 77. čl. itd..

lahko rečemo, da spoštovanje človekovih pravic predstavlja pomembno pravno in vrednostno osnovo za oblikovanje slovenske diplomacije človekovih pravic.

MZZ RS torej opredeljuje človekove pravice kot eno izmed prednostnih nalog slovenske zunanje politike, vendar pa takšne opredelitve ne najdemo v zunanjepolitični strategiji Slovenije, ki je sicer bila sprejeta že leta 1999.⁹¹ Človekove pravice so v dokumentu le omenjene na nekaj mestih, a večje pozornosti temu področju ni namenjene (Deklaracija o zunanji politiki RS). Prav tako v celotnem obdobju, od kar Slovenija obstaja kot samostojna država, ni bil sprejet zunanjepolitični dokument, ki bi se nanašal specifično na cilje Slovenije na področju človekovih pravic.

Kljub temu Sektor za človekove pravice, ki je v okviru MZZ RS zadolžen za oblikovanje in izvajanje slovenske politike na področju človekovih pravic, za svoje potrebe redno oblikuje strategijo delovanja na področju človekovih pravic. Vodja sektorja E. Tomič (2013/2014) je pojasnila, da si pri tem začitajo strateške cilje za kratkoročno in srednjeročno obdobje na področjih, ki se jih ocenjuje kot pomembna za slovensko zunanjo politiko ter pri katerih lahko Slovenija doprinese dodano vrednost ter si gradi svojo mednarodno prepoznavnost. Eden ključnih ciljev delovanja Sektorja za človekove pravice je namreč cilj »ohranit/ve/ in krepit/ve/ zglede in prepoznavne mednarodne drže RS na področju človekovih pravic z aktivno vlogo pri tistih aspektih človekovih pravic, kjer smo tradicionalno angažirani, ter vključevanjem v nekatere pomembnejše noveje tematike« (Sektor MZZ za človekove pravice 2013, 1).

Med že tradicionalna prednostna področja Slovenije v diplomaciji človekovih pravic lahko uvrstimo: pravice otrok, enakopravnost spolov in pravice žensk, pravice manjšin, univerzalno odpravo smrtnih kazni, skrb za izobraževanje na področju človekovih pravic ter odpravo diskriminacije na podlagi istospolne usmerjenosti (MZZ RS 2013a). Med prednostna področja je vključenih še nekaj novih področij, pri čemer sektor izpostavlja področje človekovih pravic in okolja, človekovih pravic in podjetništva ter pravice starejših (Sektor MZZ za človekove pravice 2013, 2–3). Pri tem E. Tomič (2013/2014) dodaja, da se Slovenija velikokrat znajde v vlogi, ko se zavzema prav za področja, ki še niso ustrezno (mednarodnopravno) urejena in zaščitena. To se tudi sklada s slovenskim stališčem o pomenu razvoja varstva človekovih pravic in novih standardov na tem področju (MZZ RS 2013a).

---

⁹¹ V pripravi je sicer nova zunanjepolitična strategija, minister za zunanje zadeve Karl Erjavec je maja 2013 napovedal, da naj bi bila sprejeta v roku enega leta, torej do maja 2014 (Dnevnik.si 2013), vendar pa do tega ni prišlo. Prav tako dokument še vedno ni niti v javni obravnavi, zato je težko pričakovati, da bi bil sprejet kmalu.

Vključevanje novih področij človekovih pravic v slovensko zunanjo politiko se sicer kaže predvsem v zadnjem obdobju slovenske diplomacije človekovih pravic, ko se med glavna prednostna področja vključujejo že omenjena področja človekovih pravic in okolja, podjetništva in tudi pravic starejših. Pri tem se postavlja vprašanje, ali je to rezultat temeljitega razmisleka o tem, da lahko ta nova področja resnično pomenijo dodano vrednost slovenski prepoznavnosti v mednarodnih odnosih, ali pa gre zgolj za začasne spremembe, ki so rezultat osebnih prizadevanj nekaterih posameznikov, ki vodijo slovensko zunanjo politiko. Zagotovo ni naključje, da je Slovenija med svoje prednostne naloge začela uvrščati pravice starejših ravno v obdobju, ko položaj zunanjega ministra zavzema predsednik Demokratične stranke upokojencev Slovenije (DESUS), ki zagovarja interese upokojencev in starejše populacije in močno podpira ureditev tega področja tudi na mednarodni ravni.⁹² Slovenska diplomatka in strokovnjakinja za človekove pravice U. Čas Svetek (2014) sicer ugotavlja, da so določena spreminjanja in dopolnjevanja prednostnih področij nekaj normalnega, saj se odpirajo nova področja človekovih pravic, vendar pa pri tem dodaja, da je pomembno, da se ohranja določena konsistentnost, saj se strokovno znanje na nekem področju gradi na dolgi rok, prav tako pa je za izoblikovanje mednarodne prepoznavnosti države potreben čas.

6.1 IZVAJANJE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Nad slovensko diplomacijo človekovih pravic bdi Sektor MZZ za človekove pravice, ki je organizacijsko del Direktorata za globalne zadeve in politično multilateralo MZZ (MZZ RS 2013b). S samim področjem človekovih pravic se na Sektorju za človekove pravice ukvarja sedem ljudi ter še štirje na posameznih predstavništvih, in sicer po eden na predstavništvu RS pri SE v Strasbourgu, pri ZN v Ženevi, pri ZN v New Yorku ter pri EU v Bruslju (Tomič 2013/2014). Tako pokriva področje človekovih pravic skupno 11 ljudi,⁹³ pri čemer se srečujejo s tem področjem tudi diplomati na bilateralnih predstavništvih ter zaposleni, ki delajo na drugih sektorjih v okviru MZZ. Izvajanje diplomacije človekovih pravic je odvisno v veliki meri tudi od velikosti diplomatske in konzularne mreže, ki v primeru Slovenije vključuje 37 veleposlaništev, sedem stalnih predstavništev, pet generalnih konzulatov, en konzulat in en gospodarski urad, kar vse skupaj znaša 51 predstavništev po vsem svetu.⁹⁴

---

⁹² Slovenija se je tako začela aktivno zavzemati za sprejetje posebne mednarodne konvencije o pravicah starejših (Tomič 2013/2014). E. Tomič pojasnjuje, da se je Slovenija vključila v ta prizadevanja na pobudo stranke DESUS, pri čemer pa je MZZ pred tem prepoznal resnično potrebo po takšni konvenciji tudi zaradi vsesplošnega staranja prebivalstva, ki je vse bolj pereč problem tudi v Sloveniji (*ibid.*).

⁹³ Sicer se s področjem človekovih pravic skupno ukvarja 12 ljudi, vendar je ena oseba zaradi porodniškega dopusta odsotna (Tomič 2013/2014).

⁹⁴ Podatek, pridobljen po elektronski pošti od Službe MZZ RS za odnose z javnostmi, 5. decembra 2013.

Slovenska diplomacija je tako precej majhna, kar je tudi posledica omejenih finančnih sredstev, ki so namenjena za njeno delovanje. V letu 2012 je bilo npr. za celoten proračun MZZ RS namenjenih približno 83,2 milijona evrov (MZZ RS 2013c, 108). Na Sektorju za človekove pravice pojasnjujejo, da je nemogoče oceniti, koliko od tega Slovenija letno nameni za promocijo človekovih pravic v svoji zunanji politiki (Lenardič Purkart 2013). Letni proračun za politično diplomacijo, ki vključuje tudi delovanje notranjih služb, plačilo članarin v mednarodnih organizacijah, izvajanje kulturne politike ter proračune direktoratskih (kamor sodi tudi Sektor za človekove pravice), je sicer v letu 2012 znašal približno 31,4 milijona evrov (MZZ RS 2013c, 109).

Posledično Slovenija tudi ne namenja prav veliko sredstev za izobraževanja in usposabljanja svojih diplomatov na področju človekovih pravic. Slednje je sicer del diplomatskega izpita, ki ga morajo opraviti vsi novi diplomati, vendar dodatnih izobraževanj s tega področja, ko gre že za uveljavljene in dolgoletne diplomate, skorajda ni (Tomič 2013/2014). V sedanji ureditvi obstaja zgolj dvourna predstavitev področja človekovih pravic in slovenskih aktivnosti na tem področju pred tem, ko je diplomat imenovan na opravljanje funkcije v tujino na eno izmed diplomatskih in konzularnih predstavništev (*ibid.*). To se zdi občutno premalo, kar ugotavlja tudi vodja Sektorja za človekove pravice E. Tomič (*ibid.*), ki si želi daljšega in intenzivnejšega izobraževanja na tem področju. S tem namenom potekajo pogovori o morebitni preureditvi tega sistema (*ibid.*), vendar pa se zdi, da bo tu težko dosežen večji premik predvsem zaradi pomanjkanja razpoložljivih sredstev za delovanje slovenske diplomacije, ki se še manjšajo.⁹⁵

Zaradi majhnosti slovenske diplomacije in predvsem majhnega števila diplomatsko-konzularnih predstavništev tako ni presenečenje, da se Slovenija pri izvajanju svoje diplomacije človekovih pravic v prvi vrsti osredotoča na multilateralne aktivnosti, torej na prizadevanja v okviru mednarodnih in regionalnih institucij, pri čemer izstopajo ZN, EU, SE in OVSE.⁹⁶ Ob tem sicer bilateralna raven ni povsem spregledana, saj se v politični dialog, ki ga ima Slovenija s posameznimi državami, vedno poskuša vključevati tudi področje človekovih pravic.⁹⁷ Vendar pa je majhna diplomatska in konzularna mreža tu velika

---

⁹⁵ Proračun MZZ RS se je samo v enem letu (od leta 2012 do leta 2013) zmanjšal za skoraj 5 milijonov evrov. Leta 2013 je namreč padel že na približno 78,21 milijona evrov (Podatek, pridobljen po elektronski pošti od Službe MZZ RS za odnose z javnostmi, 9. aprila 2014).

⁹⁶ V analizi multilateralnega delovanja se zaradi prostorske omejitve v večji meri osredotočam na delovanje Slovenije v okviru ZN in EU, ki jima Slovenija, sodeč po letnih poročilih MZZ RS o aktivnostih slovenske diplomacije in opravljenih intervjujih s slovenskimi diplomati, tudi sicer posveča največ pozornosti.

⁹⁷ V bilateralnih odnosih je pomemben instrument demarša, prek katerega se izrazi zaskrbljenost nad stanjem človekovih pravic v posameznih državah. Pogosto se ministri za zunanje zadeve posameznih držav v obliki pisem obveščajo o prednostnih področjih ter pri tem druge države prosijo za podporo svojim aktivnostim in

pomanjkljivost, saj je za bilateralne aktivnosti zelo pomembno dobro poznavanje lokalnih razmer in aktivno spremljanje človekovih pravic po posameznih državah, ki je lahko veliko bolj učinkovito, če ima država tam svoje predstavništvo (Knez 2014).

Kljub temu Sloveniji na multilateralni ravni uspeva ohranjati določeno mero dejavnosti, pri čemer pomemben položaj zavzemajo njena prizadevanja v okviru ZN (Čas Svetek 2014). Slovenija tako veliko pozornosti namenja svojim aktivnostim v Tretjem odboru GS ZN, ki se tradicionalno ukvarja s področjem človekovih pravic, v HRC (MZZ RS 2013a) in v Izvršnem odboru UNICEF, ki mu je leta 2011 tudi predsedovala ter bila od leta 2002 že dvakrat njegova članica (Lenardič Purkart 2013). Hkrati strokovnjaki iz Slovenije aktivno sodelujejo v posameznih nadzornih telesih mednarodnih konvencij ZN s področja človekovih pravic, slovenska strokovnjakinja Violeta Neubauer tako zaseda mesto v Odboru za odpravo diskriminacije žensk (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013d).⁹⁸ Pred tem je Slovenija imela še dva strokovnjaka v odborih ZN, in sicer v Odboru za pravice invalidov in v Pododboru za preprečevanja mučenja.⁹⁹ Gre torej za skupno tri slovenske strokovnjake v različnih odborih ZN vse od osamosvojitve države, kar ni prav velika številka, je pa spodbudno, da se predvsem v zadnjih letih temu namenja več pozornosti, čeprav bi si strokovnjaki želeli še dejavnejšo vlogo Slovenije in večjo podporo v teh postopkih.¹⁰⁰

Še posebej pomembno vlogo imajo slovenska prizadevanja v HRC, pri čemer je Slovenija med dejavnejšimi državami, saj se drži načela, da prav vsaki državi, ki je v okviru mehanizma UPR v obravnavi, zastavlja vprašanja (Sektor MZZ za človekove pravice 2013, 2). Pri svojem delovanju namreč izhaja iz načela univerzalnosti ter se s tem želi izogniti očitkom o selektivnosti (Tomič 2013/2014). Slovenija je še posebej vidno vlogo imela v času svojega članstva v HRC v obdobju med letoma 2007 in 2010, ko je bila zelo aktivna na področju krepitve učinkovitosti delovanja HRC, nadaljnjem razvoju standardov na različnih področjih človekovih pravic ter na področju pravic otrok, pravic žensk in izobraževanju za človekove pravice (MZZ RS 2011a, 160). Sicer U. Čas Svetek (2014) pojasnjuje, da se strategija delovanja Slovenije v času članstva in nečlanstva ne razlikuje, saj je ves čas dejavna, tako tudi

---

pobudam. Eden izmed načinov je tudi prisotnost slovenskih diplomatov na nekaterih pomembnih dogodkih, kot so npr. parade ponosa v posameznih državah, s čimer se izrazi slovenska podpora boju proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti (slovenski veleposlanik v Črni Gori se je tako oktobra 2013 udeležil prve parade ponosa v Podgorici) (Tomič 2013/2014).

⁹⁸ Gre že za njen drugi mandat v odboru, ki pa se ji izteče z 31. decembrom 2014 (Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice 2013d).

⁹⁹ Član Odbora za pravice invalidov je bil med letoma 2009 in 2010 Cveto Uršič, član Pododbora za preprečevanje mučenja med letoma 2011 in 2012 pa Goran Klemenčič (Informacija, pridobljena po elektronski pošti, 8. julija 2014 od Nine Lenardič Purkart iz Sektorja MZZ RS za človekove pravice).

¹⁰⁰ Intervju avtorice s strokovnjakinjo za človekove pravice, ki ni želela biti imenovana.

v obdobju, ko ni članica, sodeluje pri pobudah, daje izjave, organizira dogodke ipd., se pa v času članstva poveča število osebja,¹⁰¹ ki dela na tem področju, kar omogoča večjo intenzivnost dela.

Slovenski diplomati pojasnjujejo, da samo članstvo v HRC prinaša pomembne prednosti za državo, saj ta pridobi pravico do glasovanja v ključnem organu na področju človekovih pravic, kar ji daje večjo težo v pogajanjih, s čimer država lažje vpliva na sprejemanje odločitev na mednarodni ravni (Tomič 2013/2014; Čas Svetek 2014). Prav tako samo članstvo v HRC okrepi njeno vidnost v mednarodni skupnosti, s čimer lažje opozori na določene teme in problematike, ki jih ocenjuje kot pomembne (Knez 2014). Tako ni presenečenje, da je Slovenija februarja 2012 že napovedala kandidaturo za ponovno članstvo v HRC za obdobje med letoma 2016 in 2018 (Erjavec 2012), zaradi česar že potekajo okrepljena prizadevanja Slovenije za pridobivanje podpore za izvolitev (Sektor MZZ za človekove pravice 2013, 1).

Kot enega izmed pomembnejših uspehov Slovenije v HRC N. Lenardič Purkart (2013) in U. Čas Svetek (2014) omenjata prizadevanja Slovenije pri sprejemanju tretjega opcijskega protokola Konvenciji ZN o otrokovih pravicah, ki vključuje možnost pritožbe posameznikov, ki so jim kršene pravice iz konvencije. Slovenija je bila ena izmed vodilnih držav te pobude¹⁰² ter je aktivno sodelovala tudi pri pogajanjih o vsebini protokola, kar je vodilo do njegovega soglasnega sprejema najprej v HRC ter nato še v GS ZN decembra 2011 (Čas Svetek 2014). Pričakovano je bila Slovenija ena prvih držav podpisnic protokola, pri čemer pa ga kljub podpisu dokumenta že februarja leta 2012 še vedno ni ratificirala (United Nations Treaty Collection 2013).¹⁰³ Slednje kaže na določeno mero neskladnosti med zunanjo in notranjo politiko,¹⁰⁴ saj se Slovenija v mednarodnem okolju zavzema za sprejemanje standardov, ki jih nato očitno ne uspe vedno pravočasno sprejeti tudi sama. To meče slabo luč na državo, ki je sicer odigrala vodilno vlogo pri nastajanju omenjenega mednarodnega dokumenta. Podobno se je zgodilo tudi že v več drugih primerih, npr. pri Opcijskem protokolu MPESKP, ki ga je Slovenija podpisala med prvimi že septembra 2009, a ga prav tako še ni ratificirala (*ibid.*).¹⁰⁵

---

¹⁰¹ V času članstva v HRC sta tako na področju človekovih pravic na Stalnem predstavništvu RS pri ZN v Ženevi delala dva diplomata, torej eden več kot sicer (Čas Svetek 2014).

¹⁰² Ostale države, ki so bile vključene v pobudo, so še: Slovaška, Avstrija, Čile, Nemčija, Maldivi, Tajska in Urugvaj (MZZ RS 2012a).

¹⁰³ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti sicer pojasnjuje, da bo ratifikacija zaključena do konca leta 2014 ter da je razlog za dolgotrajen postopek potrebno iskati v »dolgotrajnem medresorskem usklajevanju in analizi vpliva izvajanja protokola na slovensko zakonodajo« (Informacija, pridobljena po elektronski pošti, 18. marca 2014 s strani Direktorata za družino na omenjenem ministrstvu). Omenjeno ministrstvo sicer pri postopku ratifikacije sodeluje tako z MZZ kot tudi z Ministrstvom za pravosodje (*ibid.*).

¹⁰⁴ Več o neskladnosti med notranjo in zunanjo politiko v poglavju 6.4.

¹⁰⁵ Omenjeni opcijski protokol omogoča obravnavo individualnih komunikacij tudi na Odboru za ekonomske, socialne in kulturne pravice (Opcijski protokol k MPESKP, 1. čl.–2. čl.).

Za slovenske interese na področju človekovih pravic so zelo pomembna prizadevanja v okviru EU, kjer Slovenija kot država članica sodeluje pri oblikovanju skupne zunanje in varnostne politike EU, katere pomemben del so tudi človekove pravice. To omogoča Sloveniji, da predstavi svoja stališča in cilje s področja človekovih pravic drugim državam članicam EU, pri čemer jih prosi za podporo na njej ključnih področjih, pri nekaterih drugih, ki za slovensko zunanjo politiko niso tako ključna, pa se manj angažira in prepusti vodilno vlogo drugim državam članicam EU (Tomič 2013/2014). Konkreten primer slovenskega delovanja v okviru EU predstavlja slovensko predsedovanje Svetu EU v prvi polovici leta 2008, ko je bila Slovenija med drugim zadolžena tudi za oblikovanje in vodenje promocije človekovih pravic v skupni zunanji in varnostni politiki EU (MZZ RS 2009, 123), s čimer je imela dobro priložnost za promocijo njej ključnih prednostnih področij.

Slovenija je v tem času po mnenju takratne vodje Sektorja MZZ za človekove pravice S. Knez (2014) zares imela relativno pomemben vpliv na sooblikovanje politike EU na področju človekovih pravic, pri čemer izpostavlja vpliv na določanje dnevnega reda zasedanja delovne skupine EU za človekove pravice, na delo politično-varnostnega odbora in samo oblikovanje sklepov Evropskega sveta. Vse te zadeve se pri pogajanjih in vsakodnevnih aktivnostih kažejo kot pomembne, saj omogočajo doseganje konkretnih rezultatov (*ibid.*). Kot enega izmed takšnih MZZ omenja vključitev med končne sklepe Evropskega sveta, da so »pravice otrok, zlasti otrok, prizadetih v oboroženih spopadih, prednostno področje zunanjepolitičnega delovanja EU« (Sklepi Predsedstva Evropskega sveta, 77. točka). To je prvi primer sklepov Evropskega sveta, ki vključujejo področje človekovih pravic (MZZ RS 2009, 123), kar vse do danes še ni uspelo ponoviti nobeni drug državi (Knez 2014). S. Knez (*ibid.*) dodaja, da se takšen dosežek morebiti sliši kot nekaj zelo birokratskega, ampak v praksi je sprejetje takšnih dokumentov pomembno, saj predstavljajo mehanizem za nevladne organizacije, ki se sklicujejo nanje, ko kasneje lobirajo na teh področjih pri državah članicah ali samih institucijah EU.

Prav tako je bil velik poudarek človekovim pravicam dan v okviru zunanje politike EU do različnih območij, pri čemer si je Slovenija prizadevala, da so bile v dialog EU vključene problematike s področja pravic otrok, kar sodi med njena glavna prednostna področja (Lenardič Purkart 2013). V času slovenskega predsedovanja je bilo sprejetih tudi več smernic EU za delovanje na različnih področjih človekovih pravic: na temo otrok v oboroženih spopadih, na področju odprave smrtne kazni in boja proti mučenju (*ibid.*). Sloveniji je sicer uspelo izpeljati precej stvari tudi zaradi aktivnega vključevanja ostalih držav članic na način porazdelitve bremen (*burden sharing*). Tako je npr. na področju boja proti različnim oblikam

mučenja sodelovala z Dansko, ki ima veliko strokovnega znanja na tem področju. Na tak način si je zagotovila podporo ostalih držav pri zadevah, za katere si je prizadevala sama (Knez 2014).

Slovenija je torej precej pozornosti v času svojega predsedovanja EU namenjala promociji in varstvu človekovih pravic, pri čemer pa je presenetljivo, da človekove pravice niso bile prepoznane kot ena izmed prednostnih nalog slovenskega predsedovanja EU (Slovensko predsedstvo EU 2008).¹⁰⁶ Glede na to, da so sicer zelo visoko med slovenskimi prednostnimi področji v zunanji politiki, bi to bilo namreč pričakovano. Vodja Sektorja MZZ za človekove pravice v času slovenskega predsedovanja EU je sicer mnenja, da to ne bi bistveno spremenilo slovenskih aktivnosti, saj so bile človekove pravice tudi brez tega v vsakodnevni politiki prepoznane kot ena ključnih prednostnih nalog slovenske zunanje politike (Knez 2014). Kljub temu se zdi nenavadno, da država v praksi prepozna določeno področje kot prednostno, a ga med glavne prednostne naloge v svoj program ne zapiše.

Pri analizi slovenskih dosežkov v multilateralnem okolju je potrebno omeniti tudi slovenska prizadevanja na področju izobraževanja za človekove pravice.¹⁰⁷ Enega izmed pomembnih projektov na tem področju predstavlja projekt z naslovom Naše pravice, ki ga je Slovenija začela izvajati v času svojega predsedovanja OVSE leta 2005. Projekt vsebinsko temelji na Konvenciji o otrokovih pravicah in so ga zasnovali in izvedli slovenski strokovnjaki ob sodelovanju drugih sodelujočih držav OVSE, nevladnih organizacij, varuhov človekovih pravic in ostalih interesnih skupin (MZZ RS 2013č). V ta namen je bil oblikovan poseben učbenik, ki je bil preveden v več jezikov, projekt pa se je izvajal v več državah.¹⁰⁸ Ko se je izvajanje projekta v luči slovenskega predsedovanja OVSE končalo, se je ta ponekod odvijal samostojno v lokalnih okoljih,¹⁰⁹ torej brez slovenskih aktivnosti. Nekatere države pa so kasneje zopet zaprosile Slovenijo za strokovno pomoč in projekt je dobil pod vodstvom Slovenije ponoven zagon v času njenega predsedovanja SE leta 2009 (*ibid.*).¹¹⁰

Kmalu zatem je zopet sledilo krajše obdobje mirovanja, saj se je iskalo načine, kako bi lahko s projektom nadaljevali, tudi glede zagotavljanja finančnih sredstev za njegovo

---

¹⁰⁶ Človekove pravice so v program slovenskega predsedovanja EU vključene samo posredno preko medkulturnega dialoga (Slovensko predsedstvo EU 2008, 6), sicer v dokumentu skorajda niso niti omenjene.

¹⁰⁷ To je eno izmed področij, na katerem je Slovenija aktivna že vse od svoje osamosvojitve, ko se je kot nova članica ZN pod vodstvom takratnega veleposlanika dr. Danila Türka skupaj s Kostariko začela zavzemati za vključevanje izobraževanja o človekovih pravic v šolske programe in tudi širše (Tomič 2013/2014).

¹⁰⁸ Projekt se je izvajal v Albaniji, Azerbajdžanu, Belgiji, Bolgariji, Bosni in Hercegovini, Črni gori, na Hrvaškem, Irskem, Kosovu, v Makedoniji, Nemčiji, Ruski federaciji, Sloveniji, Srbiji, Turčiji in Ukrajini (MZZ RS 2013č).

¹⁰⁹ Predvsem v državah Zahodnega Balkana (Lenardič Purkart 2013).

¹¹⁰ V času predsedovanja SE je Slovenija podprla projekt v Bosni in Hercegovini, na Kosovu in v Severni Osetiji-Alaniji (del Ruske federacije) (MZZ RS 2013č).

izvajanje (Lenardič Purkart 2013). Leta 2012 je tako prišlo s strani MZZ do odločitve, da se bo projekt vključil v okvir razvojnega sodelovanja RS (*ibid.*)¹¹¹ in od takrat naprej se izvaja v več državah (MZZ RS 2013č).¹¹² Gre torej za enega vidnejših projektov Slovenije na področju promocije človekovih pravic, ki naj bi od leta 2005 omogočil izobraževanje o človekovih pravicah že več kot 170 tisoč otrokom v različnih državah (*ibid.*), kar ni majhna številka. Kljub temu pa precej izstopajo delni vmesni premori pri izvajanju projekta, saj je ta po svojem uspešnem začetku leta 2005 v času predsedovanja OVSE nato za nekaj časa delno zamrl ter se pod vodstvom Slovenije ponovno zagnal šele leta 2009 v času predsedovanja SE ter nato zopet miroval do leta 2012. To daje občutek, da potencial projekta ni bil povsem izkoriščen, saj je opazno, da je bila aktivnost Slovenije večja predvsem v času njenih predsedovanj mednarodnim institucijam (SE in OVSE), kar kaže na pomanjkanje dolgoročne angažiranosti.

Tudi na splošno se zdi, da se najvidnejše slovenske aktivnosti na področju človekovih pravic v prvi vrsti nanašajo na večje projekte, kot so to slovenska predsedovanja različnim mednarodnim institucijam (npr. EU, SE, OVSE, Izvršnemu odboru UNICEF) ali članstva v pomembnih institucijah (npr. v HRC). V teh obdobjih je Slovenija relativno dobro izkoristila svoj položaj in aktivno spodbujala in promovirala svoja glavna prednostna področja človekovih pravic v različnih kontekstih, izven tega pa se njena vloga občasno porazgubi, kar se kaže tudi v primeru projekta Naše pravice. Enega izmed razlogov za bolj projektno delovanje Slovenije lahko iščemo v pomanjkanju dolgoročno zastavljene zunanjepolitične strategije delovanja, tako na ravni celotne zunanje politike, kot tudi vezano na samo področje človekovih pravic. Vodja Sektorja MZZ za človekove pravice E. Tomič (2013/2014) priznava, da to lahko predstavlja oviro za bolj osredotočeno in usmerjeno delovanje države, prav tako se lahko v tem primeru država predvsem odziva na dogajanja okoli nje, namesto da bi jih aktivno sooblikovala. Slamič (2013) prav tako ugotavlja, da bi bilo koristno, če bi Slovenija imela dolgoročno zunanjepolitično strategijo, kjer bi bile kot ključna prednostna naloga izpostavljene človekove pravice, vendar dodaja, da je bilo to področje kljub temu vseskozi visoko med prednostnimi področji zunanje politike, na kar niso vplivale spremembe vlad.

Kljub temu se postavlja vprašanje, ali je za učinkovito delovanje države dovolj definiranje prednostnih nalog na področju človekovih pravic zgolj na ravni enega sektorja, ki v okviru

---

¹¹¹ Več o tem v poglavju 6.3.1.

¹¹² Leta 2012 se je tako izvajal v Bosni in Hercegovini, na Kosovu, v Makedoniji, Moldaviji in treh republikah Ruske federacije (Severna Osetija-Alanija, Čečenija in Ingušetija) (MZZ 2013č).

MZZ vsebinsko pokriva to področje, ali pa bi bilo bolj smiselno, da se na ravni celotne zunanje politike prepozna človekove pravice kot eno glavnih prednostnih področij v slovenski zunanji politiki. V nasprotnem primeru se lahko namreč pojavi občutek, da so človekove pravice pomembna prednostna naloga slovenske zunanje politike zgolj občasno, in sicer predvsem takrat, ko Slovenija zavzema pomemben položaj v kateri izmed mednarodnih organizacij in institucij, kar pa bi pomenilo, da gre bolj za stvar političnega prestiža kot za resnično željo po spodbujanju človekovih pravic na mednarodni ravni, ki ji država želi slediti na dolgi rok.

6.2 VLOGA DRUGIH AKTERJEV

Poleg MZZ RS se glede na svoja vsebinska področja v slovensko diplomacijo človekovih pravic vključujejo tudi ostali državni resorji,¹¹³ ki imajo zelo pomembno vlogo pri uresničevanju mednarodnih zavez Slovenije v praksi ter pri poročanju mednarodnim telesom o implementaciji posameznih mednarodnih konvencij, ki jih je Slovenija ratificirala in po katerih ima tudi obveznost rednega poročanja (Tomič 2013/2014). MZZ RS ima tu vlogo splošnega koordinatorja, ostala pristojna ministrstva pa ali sama poročajo mednarodnim telesom ali pošljejo svoje prispevke na MZZ, ki jih nato vključi v poročilo in predloži v obravnavo ustreznim mednarodnim telesom (*ibid.*). Vloga ostalih ministrstev je tako pomembno za zunanjo politiko tudi zato, da ne prihaja do velikih razkorakov med notranjo in zunanjo politiko (Knez 2014), kar je, kot smo že ugotavljali v prejšnjem poglavju, pogosto precej velika težava za Slovenijo, saj je ta zelo počasna pri prenosu mednarodnih standardov v notranji pravni red, zaradi česar se je smiselno vprašati o učinkovitosti usklajevanja med MZZ RS in ostalimi resorji.

Del usklajevanja sicer poteka v Medresorski komisiji za človekove pravice, ki ji predseduje MZZ RS in je bila prvotno ustanovljena prav z namenom koordinacije dela različnih ministrstev na področju človekovih pravic, še posebej glede poročanja o implementaciji posameznih mednarodnih konvencij. Sčasoma je komisija presegla zgolj te aktivnosti in danes obravnava tudi različna aktualna vprašanja, vezana na zunanjo politiko s področja človekovih pravic (Tomič 2013/2014), zaradi česar se je njena vloga pri oblikovanju slovenske politike na tem področju okrepila. Sama komisija je sicer zelo pomembna tudi zaradi vključevanja nedejavnih akterjev v slovensko diplomacijo človekovih pravic. Ta je bila namreč do leta 2012 sestavljena tripartitno, poleg predstavnikov ministrstev in nekaterih

---

¹¹³ Podatke glede vloge drugih državnih ministrstev v diplomaciji človekovih pravic sem uspela pridobiti samo za slovenski primer ne pa tudi za nizozemski, zato slednji tudi niso vključeni v analizo poglavja o vključevanju ostalih akterjev v nizozemsko diplomacijo človekovih pravic (poglavje 5.2.).

državnih institucij (npr. Urad varuha za človekove pravice), so jo sestavljali tudi predstavniki akademske sfere in nevladnih organizacij. Leta 2012 pa je bila v sklopu ukinitve več delovnih in posvetovalnih teles vlade začasno ukinjena (Škerl Kramberger 2012), a je bila kmalu po zamenjavi vlade julija 2013 ponovno ustanovljena.

Ponovna ustanovitev komisije je delno spremenila njeno sestavo, saj je bilo določeno, da predstavniki nevladnih organizacij in akademske sfere niso več njeni redni člani, ampak dialog namesto tega temelji na vsaj enem letnem srečanju, ki je namenjen izmenjavi mnenj s civilno družbo in akademiki (Tomič 2013/2014). Takšna spremenjena sestava se zdi korak nazaj, saj očitno zmanjšuje odprtost slovenske diplomacije človekovih pravic in kaže na to, da na ravni glavnih odločevalcev na področju zunanje politike ni prav velikega interesa za vključevanje nevladnih organizacij in akademske sfere.¹¹⁴ Do tega so bili oboji na prvem srečanju ponovno ustanovljene komisije z nevladniki in akademiki zelo kritični (*ibid.*), kar je vodilo do tega, da je aprila 2014 Vlada RS potrdila sklep o spremembi sestave komisije, ki tako zopet vključuje predstavnike organizacij civilne družbe in akademske sfere (po dva predstavnika iz vsake skupine) (Vlada RS 2014), s čimer pa je njihovo članstvo po številu še vedno precej manjše kot pred začasno ukinitvijo komisije, ko je ta vključevala skoraj dvajset strokovnjakov, akademikov in predstavnikov nevladnih organizacij (Škerl Kramberger 2012).

Večkratna članica Medresorske komisije V. Sancin (2014) ocenjuje, da ima komisija pomembno vlogo prav zaradi prisotnosti nevladnih organizacij in akademske sfere, saj ji to omogoča »boljši in temeljitejši vpogled v aktualno dogajanje in konkretne primere v praksi ter njihovo naslavljanje doma in po svetu«, hkrati pa so še zlasti s sodelovanjem akademske sfere predstavnikom ministrstev in glavnim odločevalcem na voljo tudi »(brezplačn/i) neposredn/i/ nasvet/i/ in mnenja glede določenih strokovnih vprašanj.« Ocenjuje, da je bilo v času njenega članstva¹¹⁵ kot predstavnice akademske sfere v komisiji dovolj priložnosti za izražanje mnenj, vendar pa se v odločevalskem procesu večkrat izkaže, da pogosto prevladajo drugi interesi in da človekove pravice niso vedno v ospredju (*ibid.*). Opozarja tudi na to, da je obstoj komisije izjemno pomemben, še posebno za to, ker v Sloveniji ne obstaja neodvisna institucija za nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic v skladu s Pariškimi načeli ZN,¹¹⁶ zato na tem

---

¹¹⁴ Po poročanju novinarja Dnevnika je bil eden izmed razlogov za ukinitve komisije prav nezadovoljstvo vlade s predstavniki civilne družbe, ki so bili člani komisije (Škerl Kramberger 2012).

¹¹⁵ Dr. V. Sancin je bila članica komisije od leta 2005 do njenečasne ukinitve 2012, nato pa je bila vanjo leta 2014 na podlagi sklepa Rektorske konference RS ponovno imenovana (Sancin 2014).

¹¹⁶ V Sloveniji je že večkrat potekala razprava o možni ustanovitvi neodvisne nacionalne institucije za človekove pravice, nazadnje leta 2010 ob ukinitvi Informacijskega urada SE v Sloveniji. Predlogi so šli v smeri preoblikovanja Informacijskega urada SE v novo institucijo, ki bi se ukvarjala s promocijo, dokumentiranjem in nadzorovanjem človekovih pravic tako na nacionalni kot mednarodni ravni. Kljub prizadevanjem več akterjev,

mestu obstaja precejšnja praznina, ki pa jo vsaj delno zapolnjuje omenjena komisija. Do začasne ukinitve komisije je tako zelo kritična in jo ocenjuje za nedopustno (*ibid.*).

Glede vloge Medresorske komisije za človekove pravice in sodelovanja MZZ RS z nedržavnimi akterji na splošno so zelo kritične nevladne organizacije. MZZ RS sicer zagotavlja, da pri oblikovanju in izvajanju diplomacije človekovih pravic redno sodeluje z nevladnimi organizacijami,¹¹⁷ saj se minister za zunanje zadeve z njimi srečuje vsako leto, prav tako pa poteka redna komunikacija med zaposlenimi na MZZ in nevladnimi organizacijami (Lenardič Purkart 2013; Tomič 2013/2014). Na MZZ pojasnjujejo, da se zavzemajo za njihovo vključevanje, ker se zavedajo, da lahko pomenijo pomemben vsebinski prispevek na področju človekovih pravic, saj je slovenska diplomacija majhna in ne zmore v celoti pokriti vseh področij (Lenardič Purkart 2013).

Vendar pa predstavnici dveh slovenskih nevladnih organizacij, ki sta s strani MZZ vabljeni na redna srečanja (sodelovali sta tudi že v okviru Medresorske komisije za človekove pravice), opozarjata na to, da takšna srečanja v resnici ne prinašajo neke dodane vrednosti, saj gre bolj za izmenjavo mnenj in posvetovanja, namen katerih je zadostitev pogoju o sodelovanju med vladnim in nevladnim sektorjem in ne dejansko vsebinsko vključevanje nevladnih organizacij v sam odločevalski proces (Vodopivec 2013; Kogovšek Šalomon 2014). Direktorica nevladne organizacije in neprofitnega raziskovalnega zavoda Mirovni inštitut dodatno pojasnjuje, da je komunikacija pogosto enosmerna, pri čemer MZZ obvesti nevladne organizacije o svojih aktivnostih in pobudah, te lahko nato komentirajo in podajajo predloge, vendar pa to nima kakšnega konkretnega učinka (Kogovšek Šalomon 2014). To kaže na to, da je proces oblikovanja in izvajanja slovenske diplomacije človekovih pravic precej zaprt, saj nevladne organizacije nanj praviloma ne morejo vplivati.

Prav tako je del problema potrebno iskati tudi v dejstvu, da je nevladni sektor v Sloveniji relativno slabo razvit in se sooča s precej težavami, od pomanjkanja finančnih sredstev do nerazvite profesionalizacije civilnodružbenih organizacij (Rakar *et al.* 2011), kar nevladnim organizacijam onemogoča nadaljnji razvoj in večjo vlogo v družbi. Ugotovitve omenjene raziskave veljajo tudi za nevladne organizacije s področja človekovih pravic. Tudi pri njih

---

vključno z Uradom varuha človekovih pravic, ter mednarodni zavezi Slovenije (kot ta sledi iz Pariških načel) do ustanovitve takšne institucije ni prišlo (Škerl Kramberger 2010). Več o vsebini Pariških načel v poglavju 5.4.

¹¹⁷ Pogosto poteka sodelovanje z nevladnimi organizacijami tudi v okviru predstavništev pri različnih mednarodnih organizacijah, npr. pri ZN v Ženevi. Tam nevladne organizacije pristopijo do diplomatov posameznih držav ter jim predstavijo svoja stališča glede določenih vprašanj. Slovenija se v takih primerih nato odloči, kaj lahko pri svojem delovanju (npr. pri oblikovanju svojih nastopov v HRC) tudi upošteva (Slamič 2013). Pri presoji se upošteva tudi ugled in uveljavljenost organizacije (Čas Svetek 2014).

namreč enega večjih problemov predstavlja prav pomanjkanje finančnih virov¹¹⁸ in posledično tudi pomanjkanje kadrov, zaradi česar se te lahko zelo omejeno osredotočajo na področja, ki se dotikajo zunanje politike (Vodopivec 2013; Kogovšek Šalomon 2014).

Predstavnica nevladne organizacije Humanitas B. Vodopivec (2013) ocenjuje, da se razmere v zadnjih letih še slabšajo, saj je na voljo vedno manj finančnih sredstev, zato se nevladne organizacije osredotočajo bolj na to, da izpeljejo določene projekte, kot pa na to, da bi gradile dodatno kapaciteto in razvijale kader. Tudi slovenska podružnica Amnesty International se, kljub temu da gre za podružnico največje mednarodne nevladne organizacije s področja človekovih pravic na svetu, precej omejeno ukvarja z vplivanjem na slovensko zunanjo politiko, saj je obseg dela, ki ga lahko temu posvetijo zelo odvisen prav od omejenih človeških virov in finančnih sredstev, ki jih imajo na voljo, zaradi česar z MZZ RS ne sodelujejo na kontinuirani osnovi, ampak se vključujejo zgolj vezano na posamezne kampanje, ki jih vodijo (Naglič 2013). Splošno stanje nevladnega sektorja v Sloveniji tako vpliva na to, da se slovenske nevladne organizacije vključujejo v diplomacijo človekovih pravic bolj sporadično, kar torej pomeni, da s strani nevladnega sektorja ni močnega in kontinuiranega pritiska na odločevalce v slovenski zunanji politiki.

Pri analizi vloge drugih akterjev v okviru slovenske diplomacije človekovih pravic je potrebno izpostaviti tudi vlogo slovenske javnosti v splošnem. Slednja je namreč naklonjena človekovim pravicam, vendar pa jo bolj kot dogajanje v mednarodnem okolju zanima stanje človekovih pravic doma (Naglič 2013; Vodopivec 2013; Tomič 2013/2014). B. Vodopivec (2013) pri tem opozarja, da ljudje ne upoštevajo dejstva, da so problematike, vezane na človekove pravice v lokalnem okolju in na človekove pravice v zunanjem okolju, močno povezane in soodvisne. M. Naglič (2013) pri tem sicer dodaja, da tega zanimanja vseeno ni tako malo, saj ima npr. slovenska podružnica Amnesty International okoli 8.200 članov in podpornikov, pri čemer je pomemben del njihovih aktivnosti vezan na kršitve človekovih pravic v tujini (kar se odraža tudi v podpisovanju apelov in peticij v podporo žrtvam teh kršitev). V tem kontekstu omenja posameznike, ki delujejo na področju človekovih pravic v tujini, npr. Tomo Križnar, ki je zelo znan po svojih prizadevanjih za izboljšanje razmer v Sudanu. Tako ugotavlja, da kljub vsemu obstaja določena zainteresirana javnost, ki se za to angažira (*ibid.*). Vsekakor pa bi širša angažiranost slovenske javnosti tudi za dogajanja izven slovenskih meja pripomogla k dejavnejši mednarodni držbi Slovenije na tem področju.

---

¹¹⁸ Velik del nevladnih organizacij v Sloveniji, ki deluje na področju človekovih pravic, se financira izključno s projektnimi sredstvi, zato se osredotočajo na izpeljavo teh projektov, za tematike s področja diplomacije človekovih pravic pa tako zmanjka sredstev (Kogovšek Šalomon 2014).

Občasno se v proces oblikovanja in izvajanja slovenske diplomacije človekovih pravic vključijo tudi parlamentarci, pri čemer je to odvisno od njihovega interesa za posamezne zadeve (Tomič 2013/2014). Z namenom analize prispevka Državnega zbora RS in posameznih parlamentarnih strank k slovenski diplomaciji človekovih pravic so bile v času pisanja naloge vse poslanske skupine parlamentarnih strank DZ RS zaprosene za posredovanje odgovorov na standardiziran vprašalnik o njihovih stališčih glede slovenske diplomacije človekovih pravic in njihovega lastnega prispevka ne tem področju.¹¹⁹ Analiza rezultatov pokaže, da večina poslanskih skupin zelo visoko vrednoti pomen človekovih pravic za slovensko zunanjo politiko, saj jih velika večina na lestvici, ki od ena do šest izraža njihovo oceno pomembnosti področja človekovih pravic za zunanjo politiko (ena pomeni, da je področje povsem nepomembno; šest pomeni, da področje predstavlja prednostno področje slovenske zunanje politike),¹²⁰ oceni, da so človekove pravice prednostno področje slovenske zunanje politike.¹²¹

Pri tem pa je ključno vprašanje, ali tudi aktivnosti posameznih poslanskih skupin sledijo tej oceni, ali gre bolj za deklarativno podporo temu področju. Rezultati pokažejo, da poslanske skupine ocenjujejo, da temu področju namenjajo veliko ali celo zelo veliko svoje pozornosti in časa,¹²² vendar pa so njihovi odgovori na vprašanje o tem, kateri so njihovi konkretni prispevki na področju diplomacije človekovih pravic, pogosto zelo skopi ali presplošni. Pri tem npr. pogosto omenjajo podporo aktivnostim svojim sestrskim strankam v Evropskem parlamentu in sodelovanje njihovih poslancev v odborih, ki so v okviru DZ RS zadolženi za pokrivanje področja zunanje politike, kamor sodi tudi diplomacija človekovih pravic.

---

¹¹⁹ Vprašalnik je bil poslan vsem poslanskim skupinam parlamentarnih strank, ki so v času pisanja naloge sestavljale DZ RS. Tako se nanaša na obdobje od 21. decembra 2011 do 1. avgusta 2014, ko je bil po predčasnih državnoborskih volitvah prvi sklic novega Državnega zbora, ki se glede na zastopanost strank delno razlikuje od prejšnjega sklica DZ RS. Za sodelovanje v raziskavi so se sicer odločile vse poslanske skupine, z izjemo poslanske skupine Državljske liste (DL), ki je sodelovanje v vprašalniku zavrnila, saj je tako »pomembno področje /.../ izjemno težko ovrednotiti«, zaradi česar se do vprašanj v vprašalniku ne želijo opredeljevati (Informacija, pridobljena po elektronski pošti od sekretarke poslanske skupine DL, 9. aprila 2014). V vprašalniku so tako sodelovale poslanske skupine Pozitivne Slovenije (PS), DESUS, Socialnih demokratov (SD), Nove Slovenije (NSi), Slovenske demokratske stranke (SDS) in Slovenske ljudske stranke (SLS). Ker se je raziskava nanašala samo na poslanske skupine političnih strank, v raziskavo niso vključeni trije nepovezani poslanci in dva poslanca narodnih skupnosti.

¹²⁰ Z izborom lestvice od ena do šest sem se želela izogniti sicer praviloma najpogostejšemu sredinskemu odgovoru (npr. odgovor tri na lestvici od eno do pet), lestvice s parnim številom možnosti pa respondente prisilijo, da se opredeljuje za bolj pozitivno ali bolj negativno naravnost glede nekega vprašanja.

¹²¹ Z najvišjo oceno šest so tako pomembnost področja človekovih pravic za zunanjo politiko ocenile štiri od skupnih šest poslanskih skupin parlamentarnih strank. Ostali dve pa sta pomembnost področja označili z oceno pet, kar pa še vedno odraža veliko mero pomembnosti.

¹²² Odgovori prav vseh poslanskih skupin se na podlagi lestvice, ki od ena do šest izraža njihovo oceno časa in pozornosti, ki ga pri svojih aktivnostih namenijo področju diplomacije človekovih pravic (ena pomeni nič, šest pa pomeni zelo veliko), gibljejo med štiri in šest.

Konkretni prispevki, kjer bi se odražala velika angažiranost posameznih strank, pa so omenjeni redko.¹²³

Prav tako jih je večina mnenja,¹²⁴ da bi bilo potrebno v slovenska prizadevanja na področju človekovih pravic uvrstiti še nekatera druga področja, ki trenutno po njihovem mnenju niso dovolj dobro pokrita s strani slovenske zunanje politike, pri čemer izpostavljajo potrebo po večji angažiranosti v konfliktu v Siriji (NSi), v državah, kjer so kršitve človekovih pravic najhujše (SLS), ter na področju razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči (SD). Kljub želji po razširitvi slovenske angažiranosti tudi na ta področja, pa stranke na vprašanja o njihovih prispevkih zopet le redko omenijo lastne pobude na teh konkretnih področjih, zato se zdi, da zavzemanje za določene vidike v okviru človekovih pravic pogosto ostaja le na deklarativni ravni in v resnici ne predstavlja pomembne točke pri delovanju parlamentarnih strank v Sloveniji.

6.3 ČLOVEKOVE PRAVICE IN DRUGA ZUNANJEPOLITIČNA PODROČJA

6.3.1 RAZVOJNO SODELOVANJE

Slovenija zagotavlja, da svojo diplomacijo človekovih pravic izvaja celostno, kar pomeni, da je področje človekovih pravic vključeno tudi v druga zunanjepolitična področja, pri čemer MZZ RS (2013a) izpostavlja področje razvojnega sodelovanja. V okviru politike razvojnega sodelovanja se Slovenija osredotoča na tri glavna vsebinska področja:¹²⁵ krepitev dobrega vladanja in pravne države, varovanje okolja (poudarek je na trajnostnem upravljanju voda) ter krepitev vloge žensk in skrb za dobrobit otrok (Vlada RS 2013, 3).¹²⁶ Pri tem lahko vidimo, da se vsebinska področja slovenske diplomacije človekovih pravic delno odražajo tudi v slovenski politiki razvojnega sodelovanja, kar se kaže predvsem na področju položaja žensk in otrok ter na področju voda (Lenardič Purkart 2013), saj sodijo pravice otrok in žensk ter

---

¹²³ Med konkretnjšimi prispevki, ki jih posamezne stranke navajajo, lahko izpostavimo naslednje tri: predlog resolucije ZN o pravočasnem prepoznavanju zločinov genocida, ki ga je mednarodni javnosti predstavil predsednik stranke SDS, ko je bil še v funkciji predsednika vlade RS; pobudo stranke DESUS o vključitvi Slovenije v mednarodna prizadevanja za oblikovanje mednarodnega ločenega dokumenta o pravicah starejših; pobudo PS, da Vlada RS izpelje operacijo Naše morje, v kateri je slovenska ladja Triglav kot prva evropska ladja sodelovala z italijansko mornarico pri reševanju beguncev iz morja v okolici otoka Lampedusa.

¹²⁴ Drugačno stališče imata poslanski skupini DESUS in PS, ki sta zadovoljni s področji, ki so vključena v slovenska prizadevanja na področju človekovih pravic in ne vidita potrebe po njihovem spreminjanju.

¹²⁵ Slovenija pri podeljevanju svoje uradne razvojne pomoči upošteva tudi geografska prednostna območja, kamor sodijo države Zahodnega Balkana, Moldavija in Zelenortske otoki (Vlada RS 2013, 3).

¹²⁶ Vsebinska področja (in geografska prednostna območja) se vežejo na uradno razvojno pomoč v ožjem pomenu besede, ki ne vključuje humanitarne pomoči in sredstev, namenjenih za pokonfliktno obnovo (MZZ RS 2013c, 6).

pravice povezane z dostopom do čistega okolja med prednostna področja slovenske politike človekovih pravic.

Slovenija velik del svoje uradne razvojne pomoči nameni za multilateralno pomoč, v letu 2012 je bilo tako od skupnih več kot 45 milijonov evrov sredstev kar 67 odstotkov namenjenih za multilateralno pomoč (MZZ RS 2013c, 10), pri čemer največji del tega predstavlja prispevek za razvojno pomoč EU (*ibid.*, 26). Slovenija sicer ne dosega svojih mednarodnih zavez, saj sredstva, ki jih namenja za razvojno pomoč, znašajo le okoli 0,13 odstotka BND (*ibid.*, 10), kar je trikrat manj od zastavljenega cilja 0,33 odstotka BND, ki bi ga morala doseči do leta 2015 (*ibid.*, 31). Na MZZ pojasnjujejo, da do tega prihaja predvsem zaradi težkih gospodarskih in finančnih razmer, s katerimi se sooča država, kar vpliva na zmanjšanje proračunskih izdatkov za uradno razvojno pomoč (*ibid.*). Kljub temu so slovenske nevladne organizacije kritične, saj opozarjajo na to, da trenutna situacija ne sme biti »izgovor za neizpolnjevanje mednarodnih razvojnih obvez«, ter dodajajo, da Slovenija s tem kaže »pomanjkanje globalne solidarnosti z državami, ki so v veliko večjem razvojnem krču«, še posebno v obdobju tik pred rokom za uresničenje razvojnih ciljev tisočletja (SLOGA 2013).

Pri oblikovanju razpisov za pripravo in izvedbo različnih projektov, ki se izvajajo v okviru razvojnega sodelovanja, aktivno sodeluje tudi Sektor MZZ za človekove pravice,¹²⁷ ki skrbi za to, da razpisi odražajo tudi prednostna področja Slovenije na področju človekovih pravic (Tomič 2013/2014). Hkrati morajo nevladne organizacije, ki se na takšne razpise prijavljajo, upoštevati pristop na podlagi človekovih pravic (t. i. *human rights based approach*) (Lenardič Purkart 2013). Kot projekt, ki predstavlja nekakšen presek med obema področjema, lahko navedemo že omenjeni projekt Naše pravice;¹²⁸ vsebinsko gre namreč za projekt izobraževanja o človekovih pravicah, ki pa se po različnih državah izvaja v okviru slovenskega razvojnega sodelovanja (*ibid.*). Tako vsebinsko dela na tem projektu predvsem Sektor MZZ za človekove pravice, za sam vidik izvajanja pa v okviru razvojnega sodelovanja skrbi Direktorat MZZ za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarne pomoči (Tomič 2013/2014). Glede na to, da je bil projekt uvrščen v razvojno sodelovanje šele po letu 2012 in ravno v trenutku, ko se je iskalo finančna sredstva, ki bi omogočila njegov ponoven zagon (Lenardič Purkart 2013), pa se zdi, da je razlog za uvrstitev v razvojno politiko bolj pragmatične narave in v resnici ne gre za načrtno in dolgoročno usmerjeno iskanje sinergij med politiko razvojnega sodelovanja in diplomacijo človekovih pravic.

---

¹²⁷ Slovensko razvojno sodelovanje sicer koordinira Direktorat za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarne pomoči na MZZ RS (MZZ RS 2013c, 5).

¹²⁸ Več o tem v poglavju 6.1.

Tudi nacionalna platforma za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč SLOGA v svojem poročilu o slovenski uradni razvojni pomoči za leto 2011 ugotavlja, da je področje človekovih pravic premalo vključeno v slovensko razvojno politiko ter da to predstavlja »enega izmed neizkoriščenih potencialov za slovensko uradno razvojno pomoč« (SLOGA 2012, 3). Prav tako so kritični do tega, da se razvojno pomoč vse bolj uporablja kot »sredstvo za ekonomsko diplomacijo in orodje za odpiranje tržišč za slovenska podjetja v tujini, kar ni osnovni namen« razvojnega sodelovanja (SLOGA 2013). Pri tem sicer opažajo določene pozitivne premike v smeri zvišanja učinkovitosti slovenskega razvojnega sodelovanja (*ibid.*), vendar pa se zdi, da obstoječe pomanjkljivosti kljub temu še vseeno precej zmanjšujejo njegov možen doseg, kar posledično vpliva tudi na spodbujanje človekovih pravic.

6.3.2 GOSPODARSKI IN OSTALI INTERESI

Slovenija se večkrat sooča s kritikami glede svojega pragmatičnega ravnanja na račun promocije človekovih pravic, pri čemer najpogosteje izstopa zasledovanje gospodarskih interesov. E. Tomič (2013/2014) prav tako priznava, da so sicer človekove pravice visoko med prednostnimi področji v slovenski zunanji politiki, a se v praksi pogosto izkaže drugače.

Primer izrazitega pragmatičnega ravnanja slovenske zunanje politike, ki je šel na škodo človekovih pravic, je bila skorajšnja blokada dodatnih sankcij EU proti Belorusiji februarja in marca 2012, ki jih sicer EU v različnem obsegu izvaja že vse od leta 2004. EU je želela zaradi poslabšanja stanja človekovih pravic v državi na seznam nezaželenih oseb dodatno uvrstiti približno 30 oseb iz Belorusije, med katere so vključili tudi poslovneža Jurija Čiža, ki naj bi bil tesen prijatelj predsednika Belorusije Aleksandra Lukašenka. Slovenija je nasprotovala vključitvi njegovega imena na seznam zaradi sklenjenega posla med slovenskim podjetjem Riko in podjetjem omenjenega beloruskega poslovneža za gradnjo velikega luksuznega hotelskega kompleksa v središču Minska (Delo.si 2012a). Slovenija je sicer ves čas javno poudarjala, da podpira dodatne ukrepe EU proti Belorusiji zaradi kršitev človekovih pravic s strani beloruskih oblasti in da ne blokira teh prizadevanj, ampak si zgolj želi dodatne temeljite razprave o novem seznamu oseb, ki bodo podvržene sankcijam (*ibid.*).

Kljub temu so domači in tuji mediji kritično poročali o slovenskih ravnanjih, zunanji minister Poljske pa je celo javno komentiral dejanja Slovenije z besedami, da je žalostno, da so »ekonomski interesi ene članice pomembnejši kot potreba po vplivu na beloruske oblasti, da izpustijo politične zapornike« (Thenews.pl 2012). Sloveniji je uspelo doseči umik omenjenega imena s seznama nezaželenih oseb, EU pa je tako marca 2012 soglasno sprejela dodatne sankcije proti Belorusiji z namenom pritiska na avtoritaren režim Lukašenka zaradi

hudih kršitev človekovih pravic (Svet EU 2012, 12).¹²⁹ Slovenija se je v tem procesu nedvomno izkazala za državo, ki je dala prednost svojim gospodarskim interesom pred varstvom človekovih pravic, s čimer si je prislužila kar nekaj negativne medijske pozornosti ter očitno tudi nelagodja ostalih držav članic EU.

Prav tako so pogoste kritike glede stališča Slovenije do palestinskega vprašanja, kjer prihaja do trka med sicer načelno podporo Slovenije pravici narodov do samoodločbe, ki je visoko med načeli RS, saj je bilo to načelo ključno tudi pri vzpostavitvi samostojne in neodvisne slovenske države, ter njenimi pragmatičnim interesi. Slednji so povezani predvsem z ohranjanjem dobrih odnosov (vključno z gospodarskimi) z Izraelom, čigar pomembna zaveznica so tudi ZDA. Primer stališč Slovenije do palestinskega vprašanja izpostavi tudi vodja Sektorja MZZ za človekove pravice E. Tomič (2013/2014), pri čemer ugotavlja, da Slovenija včasih deluje bolj v smeri načelne podpore pravici do samoodločbe, drugič pa zaradi strahu, da bi to škodovalo njenim odnosom z Izraelom (predvsem gospodarskim), deluje drugače.

To se je odrazilo tudi pri glasovanjih, vezanih na status Palestine v mednarodnih institucijah. Leta 2011 je tako Slovenija podprla sprejem Palestine v Organizacijo ZN za izobraževanje, znanost in kulturo (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – UNESCO) kot polnopravne članice (MZZ RS 2011b). Takrat je MZZ RS (*ibid.*) zapisal, da je to »v skladu z dosedanjo načelno politiko do palestinskega vprašanja /.../, s čimer je /Slovenija/ podprla prizadevanja za vzpostavitev samostojne države.« Vendar pa je nato le leto dni kasneje glasovala drugače, saj se je zelo odmevnega glasovanja v GS ZN o povišanju statusa Palestine opazovalke v državo nečlanico opazovalko vzdržala (MZZ RS 2012b). S tem je ravnala v nasprotju s siceršnjo načelno zavezo o podpori Palestincem in njihovi pravici do samoodločbe, kar je del slovenske javnosti močno kritiziral, o tem pa so precej poročali tudi slovenski mediji (Siol.net 2012; Delo.si 2012b). MZZ RS (2012b) je svojo odločitev utemeljil s pojasnilom, da resolucija ni bila v skladu s širšimi mednarodnimi prizadevanji za mir v regiji ter da se je Slovenija zavzemala za to, da bi bilo sprejeto skupno stališče EU, ki pa ga države članice niso uspele doseči.

Glede na to, da gre za občutljivo vprašanje in da glede slednjega pogosto ni soglasnega mnenja v okviru EU, upravičevanje svojih ravnanj z neuspehim poskusom sprejetja skupnega stališča ni dovolj prepričljivo. Tudi zato, ker je večina držav članic EU kljub temu glasovala

---

¹²⁹ Zunanji ministri EU so se odločili za zamrznitev premoženja 29 podjetjem in blokado računov ter prepoved gibanja v EU 12 posameznikom (EUbusiness 2012).

za povišanje statusa Palestine v ZN.¹³⁰ Slamič (2013) sicer pravi, da morajo vse države pri svoji politiki človekovih pravic odtehtati tudi pragmatične interese, pri čemer se Sektor MZZ za človekove pravice vedno trudi, da se v vsa področja zunanje politike vključuje tudi človekove pravice. Ne glede na dejstvo, da gre za dilemo, s katero se nesporno soočajo vse države v mednarodni skupnosti, lahko z gotovostjo rečemo, da takšna pragmatična ravnanja, ki gredo na račun človekovih pravic, negativno vplivajo na ugled držav, še zlasti tistih, ki med svojimi prednostnimi cilji na visoko mesto postavljajo prav spoštovanje človekovih pravic.

Pomemben dejavnik pri pragmatičnih ravnanjih Slovenije bi sicer lahko bila tudi podpora takšnim ravnanjem s strani glavnih političnih akterjev v Sloveniji. Analiza že omenjene raziskave¹³¹ o prispevku parlamentarnih strank k slovenski diplomaciji človekovih pravic je namreč pokazala, da večina slovenskih parlamentarnih strank vidi področje gospodarskih interesov v zunanji politiki kot pogosto nezdržljivo s cilji promocije človekovih pravic.¹³² Večina zato tudi ni kritična do slovenskega ravnanja v času sprejemanja sankcij EU proti Belorusiji, saj to povezujejo z legitimnimi slovenskim interesi. Je pa na drugi strani večina kritična do slovenskega vzdržanja ob glasovanju v GS OZN o Palestini kot državi nečlanici opazovalki,¹³³ pri čemer več strank opozarja na to, da bi Slovenija morala glasovati za tak status Palestine tudi zato, ker je bila pravica do samoodločbe zelo pomembna pri osnovanju slovenske samostojnosti. Rezultati tako pokažejo, da se večini poslanskih skupin ne zdi sporno, če država daje prednost gospodarskim interesom na račun človekovih pravic, po drugi strani pa si v določenih primerih želijo več načelnosti. To priča o določeni meri dvojnosti, saj deklarativno podpirajo področje človekovih pravic, vendar pa so to pripravljene prezreti, kadar to ustreza njihovim interesom in je to bolj všečno tudi javnosti, kar se logično odraža tudi na nekonsistentnem delovanju slovenske diplomacije na tem področju.

6.4 ČLOVEKOVE PRAVICE DOMA

Pri analizi stanja človekovih pravic v Sloveniji se zdi, da se slovenska angažiranost v mednarodnem okolju pogosto ne odraža v njenih aktivnostih doma, na kar opozarjajo tudi nevladne organizacije (Naglič 2013; Kogovšek Šalomon 2014). Najbolj bode v oči še vedno nerešeno vprašanje t. i. izbrisanih, ki so jim bile v času po slovenski osamosvojitvi kršene najbolj temeljne človekove pravice. Gre namreč za skupino posameznikov, takrat državljanov

---

¹³⁰ Od takrat skupnih 27 članic EU jih je 14 glasovalo za, 12 se jih je vzdržalo, proti pa je bila le Češka (Euroactiv.com 2012).

¹³¹ Več o tem v poglavju 6.2.

¹³² Edina stranka, ki vidi obe področji kot povsem kompatibilni, je stranka DESUS.

¹³³ Izjemi sta le stranki SDS in SLS, ki sta bili v času obeh odločitev (v primeru skorajšnje blokade dodatnih sankcij EU proti Belorusiji in v primeru vzdržanja Slovenije pri glasovanju v GS ZN) tudi del vladne koalicije.

ene izmed republik nekdanje Jugoslavije, ki so v času po slovenski osamosvojitvi izgubili status stalnega prebivališča v Sloveniji ter so bili tako februarja 1992 izbrisani iz registra stalnega prebivalstva (Sodba Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zadevi Kurić in drugi proti Sloveniji, 21.–39. točka). Slovenija še vedno ni ustrezno in celovito odpravila hudih posledic, ki jih je takšen izbris imel za posameznike. To je v svoji sodbi potrdilo tudi ESČP, ko je v pilotni sodbi ugotovilo, da je Slovenija kršila 8. (pravica do zasebnosti in družinske življenja), 13. (pravica do učinkovitega pravnega sredstva) in 14. člen (prepoved diskriminacije) Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (Sodba ESČP v zadevi Kurić in drugi proti Sloveniji, 84–85).

Primer predstavlja enega največjih madežev Slovenije na področju spoštovanja človekovih pravic, na kar so jo vse od osamosvojitve večkrat opozarjale številne mednarodnih institucije in nevladne organizacije. Tej problematiki pa je bilo namenjene veliko pozornosti v okviru slovenskega pregleda UPR HRC leta 2010. Precej držav je namreč nad še vedno nerešenim vprašanjem izbranih izrazilo zaskrbljenost ali podalo priporočila za izboljšavo na tem področju, med drugim tudi Poljska, Srbija, Bosna in Hercegovina, Rusija, Norveška Slovaška, Kanada, Avstralija idr. (Poročilo Delovne skupine UPR o Sloveniji, I. in II. del). Odbor ministrov SE, ki skrbi za nadzor nad implementacijo sodb ESČP, je v obdobju po sodbi ESČP večkrat pozval Slovenijo k čimprejšnji implementaciji sodbe.¹³⁴ Šele konec leta 2013 je Državni zbor RS sprejel Zakon o povračilu škode osebam, ki jih je prizadel izbris (Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva), do katerega pa je več nevladnih organizacij precej kritičnih, saj opozarjajo na več pomanjkljivosti, med drugim tudi na neustreznost predvidene odškodninske sheme (Amnesty International Slovenije 2014; Mirovni inštitut 2014).

Primer torej kaže na razliko v vrednotah, ki jih Slovenija vse od osamosvojitve zagovarja navzven in navznoter, pri čemer pa to ni edini tak primer. Kot problematično lahko izpostavimo tudi dejstvo, da Slovenija na mednarodni ravni zagovarja pravico do čiste pitne vode, pri čemer ta pravica ni zagotovljena vsem prebivalcem znotraj Slovenije, kot npr. delu romske skupnosti v Sloveniji (Tomič 2013/2014). Na različne primere kršitev človekovih pravic v Sloveniji nevladne organizacije redno opozarjajo MZZ, saj menijo, da se je težko uspešno zavzemati za popravilo kršitev drugod, če država sama prej ne pomete pred lastnim pragom (Kogovšek Šalomon 2014). Po poročanju nevladnih organizacij se MZZ njihovim argumentom izmika, saj pravi, da notranje zadeve niso v njihovi pristojnosti, kar pa

---

¹³⁴ Npr. Odločitve 1179. zasedanja Odbora ministrov namestnikov SE (primer št. 18), Odločitve 1172. zasedanja Odbora ministrov namestnikov SE (primer št. 21).

ocenjujejo kot nezadovoljiv odgovor, saj se na takšen način kaže nenačelnost in nedoslednost,¹³⁵ ki se lahko državi maščuje tudi v zunanji politiki (*ibid.*).

Tudi vodja Sektorja za človekove pravice na MZZ E. Tomič se strinja, da je to pomemben pokazatelj kredibilnosti Slovenije ter da se notranje in zunanje politike ne da ločiti, zato se, kot pravi, v ta namen povezujejo tudi z drugimi ministrstvi, državnimi institucijami idr. (Tomič 2013/2014), vendar pa se zdi, da so ta usklajevanja pogosto premalo učinkovita in zelo dolgotrajna. Tako to še vedno ostaja velik problem Slovenije, kar se lahko izkaže kot zelo pomemben dejavnik pri gradnji njenega mednarodnega ugleda.¹³⁶

7 KLJUČNI POGOJI ZA URESNIČEVANJE USPEŠNE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC NA PODLAGI PRIMERJAVE OBEH DRŽAV

7.1 IZVAJANJE DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Analiza izvajanja diplomacije človekovih pravic obeh držav je pokazala, da se državi pri doseganju svojih ciljev relativno bolj zanašata na multilateralno kot na bilateralno diplomacijo. To seveda ni presenetljivo, saj je multilateralna diplomacija posebej zanimiva prav za male države: na voljo je namreč vsem državam ne glede na njihovo velikost in vire, ki jih posedujejo, medtem ko se bilateralne diplomacije bolj poslužujejo večje in bogatejše države, ki imajo več finančnih in človeških virov (Delavnica na visoki ravni o diplomaciji človekovih pravic 2009, 269).

Prav tako multilateralna diplomacija prinaša številne prednosti za področje človekovih pravic. Müllerson (1997, 137) ugotavlja, da imajo odločitve, ki so sprejete v multilateralnih forumih, večjo legitimnost in težo ter so pogosto videne kot bolj objektivne, kot to velja za dejanja in ukrepe posameznih držav. Prav tako daje malim državam številne priložnosti. Sodelovanje v HRC jim npr. omogoča, da v okviru mehanizma UPR sprašujejo o stanju človekovih pravic tudi velike sile, kar je s strani držav prepoznano kot precej manj sporno kot to velja za podobne bilateralne poskuse (Mac Aodha 2011, 73). Ravnanja na multilateralni ravni tudi redkeje negativno vplivajo na bilateralne odnose med državami na drugih področjih sodelovanja (*ibid.*), kar je pomemben pomislek za vse države (Vincent 1991, 136), saj imajo te željo razvijati z državami tudi odnose na drugih področjih, npr. na gospodarskem.

Obe državi si v multilateralni diplomaciji krepita svojo vidnost prek sodelovanja v mednarodnih pobudah, pri oblikovanju mednarodnih dokumentov ter z zasedanjem

---

¹³⁵ Po mnenju N. Kogovšek Šalomon (2014) se je nedoslednost Sloveniji že maščevala, in sicer pri »nekaj neuspešnih kandidaturah na različne položaje v okviru ZN.«

¹³⁶ Več o tem v poglavju 7.4.

pomembnih vlog v mednarodnih organizacijah, kot je to npr. članstvo v HRC. Pri tem je vidna precejšnja razlika med njima, saj se pri Sloveniji kaže vzorec projektnega delovanja, njeni najvidnejši uspehi se namreč vežejo na predsedovanja različnim institucijam (primer predsedovanja EU) ali članstva v različnih telesih (primer HRC). V teh primerih Slovenija relativno dobro izkoristi svoj položaj in aktivno spodbuja večje spoštovanje človekovih pravic v skladu s svojimi glavnimi prednostnimi nalogami. Sicer je povečana aktivnost države v primerih večjih projektov povsem običajna, saj to zahteva od države večji vložek ter ji hkrati daje večjo prepoznavnost, vendar pa je za izgradnjo mednarodne prepoznavnosti na določenem področju pomemben kontinuiran in dosleden pristop, ki se veže ne le na začasna obdobja večjih projektov, ampak predstavlja pomemben element dolgoročno usmerjenega zunanjepolitičnega delovanja.

Na drugi strani Nizozemska pri svojih aktivnostih izhaja prav iz dolgoročno usmerjenega pristopa, ki mu podlago predstavlja jasno opredeljena zunanjepolitična strategija, ki določa tako njene ključne cilje in prednostne naloge, kot tudi načine in instrumente za njihovo doseganje. To daje podlago celotni diplomatski in konzularni mreži za poenoteno in konsistentno delovanje, ki pa je nujen pogoj za učinkovitost vsake diplomacije (Petrič 1996, 881). Za Slovenijo je na drugi strani značilna skorajšnja popolna odsotnost zunanjepolitičnih dokumentov, ki bi na celovit način opredeljevali njeno strategijo tako na ravni celotne zunanje politike, kot tudi specifično na področju diplomacije človekovih pravic. Sicer je res, da Sektor MZZ RS za človekove pravice za svoje potrebe redno sprejema okvirne strategije delovanja, pri čemer opredeli glavne vsebinske prednostne naloge, vendar pa se to ne zdi dovolj, saj to ne more nadomestiti celovito zastavljene strategije, ki bi veljala za celoten zunanjepolitični aparat in ne le za en majhen del znotraj zunanjepolitičnega sistema države. Odsotnost krovnega zunanjepolitičnega dokumenta tako vodi v razglašeno nacionalnih akterjev, kar slabi mednarodno delovanje Slovenije.

Kljub večjemu pomenu, ki ga obe državi dajeta multilateralne, pa imajo tudi bilateralna prizadevanja svojo vlogo pri promociji človekovih pravic.¹³⁷ Analiza je sicer pokazala, da se Nizozemska precej bolj kot Slovenija zanaša na svoje bilateralne aktivnosti, kar ji omogoča njena dobro razvejana diplomatska in konzularna mreža, ki je veliko večja od slovenske, saj slovenska predstavništva, veleposlaništva in konzulati predstavljajo le tretjino vseh

---

¹³⁷ Müllerson (1997, 133) npr. ugotavlja, da so bilateralna prizadevanja pri obravnavi določenih tematik na področju človekovih pravic včasih učinkovitejša od prizadevanj v mednarodnih organizacijah, kjer imajo pomemben vpliv v odločevalskem procesu tudi države, ki imajo hude težave s človekovimi pravicami, kar pa lahko močno omili multilateralne ukrepe, ki so vedno rezultat pogajanj in kompromis različnih pogledov.

nizozemskih. Za učinkovito izvajanje bilateralne diplomacije pa je ključna prav navzočnost države oziroma njenih diplomatov na terenu.¹³⁸

Delno odstopanje v velikosti diplomatske in konzularne mreže med obema državama je sicer pričakovano, saj je Nizozemska po številu prebivalcev večja od Slovenije,¹³⁹ prav tako kljub svoji majhnosti sodi med gospodarsko najrazvitejše države sveta.¹⁴⁰ Posledično si lahko lažje privoščijo večji diplomatski aparat kot Slovenija, vendar pa ima za malo državo kljub temu še vedno precej veliko diplomatsko in konzularno mrežo. Ne glede na to je analiza pokazala, da je doseg nizozemske bilateralne diplomacije omejen in precej odvisen od sočasne podpore ostalih držav v mednarodni skupnosti, iz česar lahko sklepamo, da je vloga bilateralne diplomacije pri malih državah, ki imajo na voljo manj vzvodov vplivanja na druge države, predvsem v dopolnjevanju multilateralne diplomacije, saj bilateralna prizadevanja sama težko dosežejo večje spremembe.

Pomemben instrument nizozemske diplomacije predstavlja tudi položaj veleposlanika za človekove pravice, ki pomembno dopolnjuje njena ostala diplomatska prizadevanja. S. Escobar (2011, 59) ocenjuje, da je imenovanje posebnih veleposlanikov za človekove pravice pomembno sredstvo za promocijo človekovih pravic, saj jim rang veleposlanika omogoča vključevanje v vsebinske pogovore s predstavniki držav na visoki ravni in s tem doseganje resničnih sprememb politik v posamezni državi. Takšna imenovanja imajo tudi pomembno simbolno težo, saj ostalim državam sporočajo, da ima področje človekovih pravic pomemben položaj v zunanji politiki države (*ibid.*).

Takšen instrument lahko tako prinese pomembno dodano vrednost diplomaciji človekovih pravic neke države, z njim pa se lahko zapolni tudi vrzel, ki se kaže v pomanjkanju bilateralnih predstavništev, saj se lahko takšen veleposlanik glede na potrebe vključuje v problematike na področju človekovih pravic po vsem svetu, njegovo imenovanje namreč ni vezano na točno določeno državo. Zaradi tega je ta instrument še zlasti primeren za male države, o čemer priča tudi dejstvo, da ima kar nekaj evropskih malih držav že takšne veleposlanike, med njimi poleg Nizozemske tudi Danska, Avstrija, Madžarska in Švedska (Escobar 2011, 59). To kot dobro sredstvo promocije človekovih pravic vidita tudi nekdanja in sedanja vodji Sektorja MZZ RS za človekove pravice (Tomič 2013/2014; Knez 2014), pri čemer S. Knez (2014) pojasnjuje, da je tudi Slovenija že razmišljala o vzpostavitvi takšnega

---

¹³⁸ To kot razlog za manjše usmerjanje Slovenije na bilateralna prizadevanja omenjajo tudi slovenski diplomati (Knez 2014).

¹³⁹ Nizozemska ima po podatku iz julija 2013 približno 16,8 milijona prebivalcev (CIA Factbook 2013), Slovenija pa prav tako po podatku iz julija malo več kot 2 milijona (Statistični urad RS 2013).

¹⁴⁰ Bruto domači proizvod (BDP) Nizozemske na prebivalca je v letu 2012 znašal 42.900 ameriških dolarjev, BDP Slovenije na prebivalca pa v istem letu 28.700 ameriških dolarjev (CIA Factbook 2013).

položaja v času slovenskega predsedovanja EU, do česar pa kljub temu ni prišlo. E. Tomič (2013/2014) dodaja, da bi moral biti tak položaj podprt z ustreznimi finančnimi sredstvi, ki bi omogočala veleposlaniku, da bi lahko podprl različna prizadevanja na področju človekovih pravic po svetu. Prav finančna sredstva so tako najverjetneje glavni razlog, zakaj se Slovenija za takšen položaj ne odloči. Takšno imenovanje bi sicer državi prineslo več koristi kot pa bi zanj predstavljalo stroškov, še zlasti, če slednja resno misli s promocijo človekovih pravic kot prednostnega področja svoje zunanje politike. S tem bi namreč občutno okrepila svojo vidnost v mednarodnih odnosih in tako tudi lažje dosegala svoje cilje.

Razlika med finančnimi sredstvi, ki jih analizirani državi namenjata za izvajanje svoje diplomacije človekovih pravic, je zelo velika: Nizozemska namenja približno 53 milijonov evrov letno, kar je 22 milijonov več kot Slovenija letno nameni za delovanje svoje celotne politične diplomacije, kamor poleg človekovih pravic sodijo še druga področja.¹⁴¹ Nizozemska si tako lahko privošči relativno visoke donacije pomembnim mednarodnim institucijam s področja človekovih pravic, prav tako pa prek Sklada za človekove pravice in ostalih programov financiranja omogoča izvedbo velikega števila projektov v lokalnih okoljih, ki pomenijo podporo diplomatskim prizadevanjem države. Za učinkovito uresničevanje in promocijo človekovih pravic je tako zares nujno potreben določen finančni vložek, ki omogoča ne le financiranje učinkovitega in usposobljenega diplomatskega aparata, ampak nudi tudi konkretno podporo pomembnim mednarodnim mehanizmom in državam, ki se soočajo s problemi na področju človekovih pravic. Vsekakor so pomembna tudi diplomatska lobiranja in pogajanja, ki gredo v smeri razvoja boljšega varstva človekovih pravic, vendar pa je njihova učinkovitost večja, če so hkrati tudi finančno ustrezno podprta.

Obe državi sta sicer v procesu javnofinančnega varčevanja, kar krči proračun obeh ministrstev za zunanje zadeve ter s tem posledično tudi sredstva, ki so namenjena za človekove pravice.¹⁴² V tej luči sta v zadnjih letih zmanjšali tudi svoji diplomatski in konzularni mreži,¹⁴³ kar bo zagotovo imelo bolj negativen vpliv na slovensko diplomacijo, ki je že tako majhna in občutljivejša na dodatna krčenja. Obe državi sicer želita reorganizirati

---

¹⁴¹ Več o tem na v poglavju 6.1.

¹⁴² Nizozemska je septembra 2013 napovedala, da se bo proračun MZZ KN do leta 2018 zmanjšal kar za četrtno (MZZ KN 2013č). Proračun MZZ RS pa se je samo v enem letu (od leta 2012 do leta 2013) zmanjšal za skoraj 5 milijonov evrov oziroma šest odstotkov (Izračunano na podlagi podatka, pridobljenega po elektronski pošti od Službe MZZ RS za odnose z javnostmi, 9. aprila 2014).

¹⁴³ Slovenija je leta 2012 zaprla šest predstavništev, in sicer štiri veleposlaništva (v Lizboni, Helsinkih, Stockholmu in Dublinu), generalni konzulat v New Yorku in konzulat v Düsseldorfu. (MZZ RS 2013c, 107). Nizozemska je med letoma 2011 in 2013 zaprla devet veleposlaništev (v Boliviji, Ekvadorju, Gvatemali, Nikaragvi, Urugvaju, Burkini Fasu, Kamerunu, Eritreji in Zambiji) ter še več konzularnih predstavništev po svetu (Tyler 2011; MZZ KN 2013g).

svojo diplomatsko in konzularno mrežo v smeri učinkovitejšega uresničevanja ekonomskih interesov države in njenih podjetij, ki poslujejo v tujini (Tyler 2011; Delo.si 2014). V ta namen načrtujeta odprtje manjšega števila novih predstavništev v pomembnih ekonomskih središčih (*ibid.*),¹⁴⁴ kar priča o tem, da kljub varčevanju, s katerim se soočata, to ne gre na račun ekonomskih interesov v zunanji politiki, ki nasprotno dobivajo celo večjo veljavo.

Pomemben element pri izvajanju diplomacije človekovih pravic je tudi strokovna podkovanost diplomatov. Usposobljenost in kvaliteta kadrov je namreč bistvenega pomena še zlasti za male države, saj lahko te na takšen način delno nadomestijo nekatere druge svoje pomanjkljivosti, prav tako pa so dobro usposobljeni diplomati prepričljivejši v diplomatskih pogajanjih (Petrič 1996, 891–893). Zdi se, da se tega elementa bolj zaveda Nizozemska, ki precej vlaga v izobraževanje in dodatno usposabljanje svojih zaposlenih. To ji zelo koristi pri delovanju v okviru različnih mednarodnih organizacij, kjer njeni diplomati pogosto zavzemajo pomembne položaje, s čimer lažje opozarjajo na določene problematike. Slovenija temu področju namenja manj pozornosti, kar tudi sedanja vodja Sektorja za človekove pravice vidi kot težavo, pri čemer pa pojasnjuje, da potekajo pogovori o večjem poudarku dodatnih usposabljanj diplomatov na področju človekovih pravic (Tomič 2013/2014).

Slovenski diplomati sicer ugotavljajo, da večji problem predstavlja njihova številčna omejenost (Čas Svetek 2014). Tako na Stalnem predstavništvu RS pri ZN v Ženevi, ki je eno izmed najpomembnejših diplomatskih središč za področje človekovih pravic na svetu, to področje pokriva le ena oseba, ki pa mora v resnici opravljati še druge administrativne naloge (*ibid.*). Medtem ima večina ostalih evropskih držav več strokovnjakov, ki pokrivajo področje človekovih pravic. Nizozemska ima na predstavništvu v Ženevi dva strokovnjaka za človekove pravice in še enega, ki področje človekovih pravic pokriva v polovičnem obsegu delovnega časa. Več strokovnjakov za človekove pravice imajo tudi druge države, npr. Avstrija štiri, Belgija, Češka, Madžarska in Irska po tri (*ibid.*), Estonija dva (Stalno predstavništvo Estonije pri ZN v Ženevi 2014). Države, ki imajo prav tako kot Slovenija samo enega strokovnjaka za človekove pravice, pa imajo pogosto precej več zaposlenih, ki se ukvarjajo z administracijo, kar razbremeni diplomatsko osebje, ki se lahko tako v celoti posveča vsebinskemu delu.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Slovenski zunanji minister je že večkrat povedal, da na MZZ RS razmišljajo o odprtju veleposlaništev v Tanzaniji in v Perzijskem zalivu (Delo.si 2014). Na nizozemskem MZZ pa zaradi naraščajočih gospodarskih potreb napovedujejo odprtje predstavništev v mestu Panama in kitajskem mestu Chengdu (Tyler 2011).

¹⁴⁵ Kot primer lahko navedemo predstavništvo Slovaške, kjer se po podatkih, dostopnih na uradni strani misije, s področjem človekovih pravic ukvarja eden diplomat, vendar pa ima misija močan administrativni oddelek, ki ga sestavljajo štirje redno zaposleni ter še trije pogodbeni sodelavci (Stalno predstavništvo Republike Slovaške pri

Analiza izvajanja diplomacije človekovih pravic tako pokaže, da je za male države najprivlačnejša multilateralna diplomacija, ki jim ponuja veliko priložnosti za izboljšanje vidnosti v mednarodnih odnosih. Po drugi strani pa zgolj ta ni dovolj, saj so pomembna tudi bilateralna prizadevanja, ki imajo sama po sebi sicer omejen doseg in lahko delujejo predvsem kot podpora multilateralim, pri čemer pa je bistvena dobra koordinacija uporabe instrumentov tako na multilateralni kot bilateralni ravni. Pri tem je pomembno, da prizadevanja na vseh ravneh sledijo enaki zunanjepolitični strategiji, ki omogoča poenoteno in osredotočeno delovanje vseh zunanjepolitičnih akterjev. Učinkovitost izvajanja diplomacije človekovih pravic je odvisna tudi od finančnega vložka, ki je sicer v primeru malih držav razumljivo vedno omejen. Delno lahko to države sicer nadomestijo z dobro usposobljenostjo svojih diplomatov in s spretnostjo pri uporabi diplomatskih sredstev kot v primeru položaja veleposlanika za človekove pravice. Vendar pa je vseeno brez določenega angažiranja v finančnem smislu, s čimer država ne le z besedami temveč tudi gmotno podpre človekove pravice, težko pričakovati vidnejše rezultate.

7.2 ODPRTOST DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Primerjava vključevanja različnih akterjev v diplomacijo pokaže, da se pomembne razlike opazijo že v sami naravi javnosti obeh držav. Nizozemska javnost je namreč precej bolj usmerjena navzven in tako že tradicionalno kaže močno zanimanje za mednarodna dogajanja ter je zelo naklonjena tudi področju človekovih pravic v zunanji politiki. Na drugi strani je slovenska javnost prav tako v splošnem naklonjena človekovim pravicam, saj se te dojemajo v kontekstu slovenskih prizadevanj za neodvisno državo, vendar pa je veliko bolj kot na dogajanja na mednarodni ravni usmerjena na dogajanja doma. Ker pa sta javnost in javno mnenje čedalje pomembnejša dejavnika pri oblikovanju in izvajanju sodobne zunanje politike (Bučar 2007; Jazbec 2007, 889; Petrič 2010, 229–235), ta razlika med državama pomembno vpliva na njuno diplomacijo človekovih pravic. Vlade držav so namreč vse bolj prisiljene upoštevati mnenje javnosti in se odzivati na njene pritiske, saj se zavedajo, da so same prek volitev odvisne od njene podpore. Javno mnenje lahko tako deluje kot spodbuda za določeno ravnanje ali pa je lahko njegov zaviralec v primeru, če javno mnenje česa ne sprejema (Petrič 2010, 234). V obravnavanem primeru nizozemska javnost tako deluje kot pomembna spodbuda zunanjepolitičnim aktivnostim države na področju človekovih pravic, kar za Slovenijo velja v manjši meri.

ZN v Ženevi 2014). Na slovenskem predstavništvu sta za administrativna opravila zaposleni le dve osebi (Stalno predstavništvo RS pri ZN v Ženevi 2014).

Pomembne razlike se kažejo tudi pri vključevanju nevladnih organizacij v odločevalski proces. Ta je na Nizozemskem precej bolj odprt, saj nevladne organizacije že od sedemdesetih let 20. stoletja sodelujejo pri oblikovanju nizozemske politike na področju človekovih pravic, pri čemer redno podajajo predloge in komentarje na vladno politiko. Tudi nevladne organizacije same ocenjujejo, da so dobro vključene v odločevalski proces ter da so mnogi njihovi predlogi in komentarji upoštevani.¹⁴⁶ V Sloveniji prav tako potekajo redna srečanja nevladnih organizacij z različnimi predstavniki MZZ, vendar pa so nevladne organizacije zelo kritične do dialoga, ki po njihovem mnenju ne omogoča dejanskega vpliva na odločevalski proces, ki je tako precej zaprt. To pomeni precejšnjo pomanjkljivost za slovensko diplomacijo, ki je že tako majhna in si težko privoščiti, da ne bi vključevala nevladnih organizacij, ki imajo pogosto pomembne informacije o stanju človekovih pravic po svetu. Del problema je potrebno iskati tudi v dejstvu, da je nevladni sektor v Sloveniji slabo razvit in se sooča z velikim pomanjkanjem finančnih in človeških virov, zaradi česar se nevladne organizacije zelo omejeno osredotočajo na področja, ki se dotikajo zunanje politike, kar velja celo za največje med njimi. To posledično pomeni, da na ključne odločevalce slovenske zunanje politike ni tako močnega pritiska, kot je to na drugi strani značilno za Nizozemsko, kar pa se v končni fazi odraža v manjšem vsebinskem doprinosu nevladnih organizacij slovenski diplomaciji človekovih pravic.

Nizozemska diplomacija človekovih pravic je bolj odprta tudi do drugih akterjev – npr. do predstavnikov akademske sfere, ki prek Odbora za človekove pravice, ki je del Svetovalnega sveta za zunanje zadeve podajajo predloge na vladno politiko. V Sloveniji takšne institucije, ki bi bila pristojna prav za človekove pravice v zunanji politiki, ni, zato pa glavni dialog z akademsko skupnostjo poteka v okviru Medresorske komisije za človekove pravice. Ta je bila sicer leta 2012 celo začasno ukinjena, nato pa leto kasneje ponovno vzpostavljena, vendar brez predstavnikov akademske sfere in nevladnih organizacij, kar je pomenilo precejšen korak nazaj. Aprila 2014 je bilo po več kritikah članstvo v komisiji le razširjeno in tako zopet vključuje predstavnike akademikov in nevladnih organizacij, vendar v manjšem številu kot v prvotni sestavi komisije.¹⁴⁷ Nenehne spremembe kažejo na neresen odnos glavnih odločevalcev do nedržavnih akterjev in zagotovo niso pokazatelj iskrene pripravljenosti na dialog ter sprejemanje novih idej in strokovno utemeljenih rešitev glede varstva človekovih pravic.

---

¹⁴⁶ Več o tem v poglavju 5.2.

¹⁴⁷ Več o tem v poglavju 6.2.

Velika razlika se kaže tudi v politični podpori temu področju, saj ima slednje na Nizozemskem že tradicionalno močno podporo v nizozemskem parlamentu, poslanci namreč redno zastavljajo vprašanja s področja diplomacije človekovih pravic nizozemskemu ministru za zunanje zadeve. V Sloveniji sicer med parlamentarci obstaja relativno velika podpora temu področju v zunanji politiki, vendar je analiza pokazala, da ta ostaja bolj na deklarativni ravni, saj se parlamentarne stranke redko lotevajo konkretnih pobud na tem področju. Prav tako je njihova podpora zelo odvisna od njihovih siceršnjih političnih interesov, zato se do tega področja obnašajo zelo pragmatično.

Tako lahko rečemo, da je nizozemska diplomacija človekovih pravic precej bolj odprta za vključevanje različnih akterjev v proces oblikovanja in odločanja, kar pomembno vpliva tudi na učinkovitost diplomacije človekovih pravic. Mala država lahko namreč prav z vključevanjem nedežavnih akterjev, ki imajo pogosto ustrezno strokovno znanje in dostop do pomembnih informacij, nadomesti pomanjkanje lastnih virov (Jazbec 2010, 73). Prav tako jim majhen diplomatski aparat omogoča večjo fleksibilnost in tesnejše sodelovanje s civilno družbo kot to velja za večje države (Mac Aodha 2011, 72). Male države morajo to prepoznati kot eno svojih ključnih prednosti ter si prizadevati za čim večjo odprtost svoje diplomacije, saj bodo na tak način vsebinsko močnejše in hkrati imele tudi večjo podporo javnosti.

7.3 INTEGRACIJA PODROČJA ČLOVEKOVIH PRAVIC V VSE VIDIKE ZUNANJE POLITIKE

Eden ključnih izzivov držav pri vodenju diplomacije človekovih pravic je, kako uspešno vključiti področje človekovih pravic v vse vidike zunanjepolitičnega delovanja. Obe izbrani državi sicer zagotavljata, da počneta prav to, vendar pa se v praksi pri tem kažejo precejšnje pomanjkljivosti. Analiza je pokazala, da državi vidita razvojno pomoč kot sredstvo za spodbujanje človekovih pravic. Njune vsebinske prednostne naloge na področju človekovih pravic se namreč odražajo v njunih razvojnih politikah. Med državama sicer obstaja velika razlika v finančnih sredstvih, ki jih namenjata za uradno razvojno pomoč, kar posledično vpliva na rezultate, ki jih lahko dosežeta. Nizozemska tako za uradno razvojno pomoč namenja okoli 3,7 milijarde evrov oziroma 0,59 odstotka BND (MZZ KN 2013f), Slovenija na drugi strani zgolj približno 45 milijonov evrov oziroma 0,13 odstotka svojega BND (MZZ RS 2013c, 10). Razlika med višino sredstev je očitna, Nizozemska namreč sodi celo med vodilne donatorke razvojne pomoči na svetu. Kljub temu je tudi sama v zadnjih letih sredstva za ta namen občutno zmanjšala in tako ne dosega več mednarodnih zavez s tega področja.

Nizozemska ima precej izkušenj s področja povezovanja razvojne politike in človekovih pravic, pri čemer ji je tudi na račun višine sredstev, ki jih vsako leto nameni za razvojno

sodelovanje, uspelo doseči nekaj pomembnih rezultatov.¹⁴⁸ Država že od sedemdesetih let 20. stoletja uporablja tudi instrument pogojevanja razvojne pomoči s spoštovanjem človekovih pravic v državi prejemnici, kar pa se kaže kot dvorezen meč. V primeru neenake obravnave vseh držav prejemnic pomoči lahko namreč takšna politika škodi ugledu države donatorke, kar se je odrazilo na primeru nizozemske pomoči Surinamu in Indoneziji. Država mora tako pri uporabi pogojevanja izhajati iz jasnih in za vse enakih pravil, ki se ne prilagajajo ostalim zunanje-političnim interesom, sicer si lahko prisluži oznako selektivnosti in dvojnih meril, kar pa je lahko zelo škodljiva ne le za ugled države, ampak tudi za učinkovitost takšne politike.¹⁴⁹

Slovenija ima na drugi strani precej manj izkušenj z razvojnim sodelovanjem, saj je sama donatorka uradne razvojne pomoči šele od leta 2004 (MZZ RS 2011c, 4). Tako ni presenečenje, da se pri izvajanju svoje politike kljub določenim pozitivnim premikom v zadnjih letih še vedno sooča s precej težavami, pri čemer nacionalna platforma nevladnih organizacij s tega področja kot enega večjih problemov vidi pomanjkanje bolj »osredotočen/e/, celovit/e/ in vključujoč/e/ strategij/e/ razvojnega sodelovanja, ki bo usmerjena k doseganju dolgoročnih razvojnih rezultatov« (SLOGA 2013). Prav tako je opazno, da morebitne sinergije s področjem človekovih pravic niso dovolj izkoriščene in preiščene (*ibid.*). Neizkoriščen potencial slovenskega razvojnega sodelovanja tako ob hkratnem nižanju sredstev za njegovo izvajanje predstavlja pomembno oviro večji učinkovitosti slovenskih prizadevanj na tem področju.

Trend, ki ga še zlasti po začetku gospodarske in finančne krize opazimo tako na Nizozemskem kot v Sloveniji, je vse tesnejše povezovanje razvojnega sodelovanja s cilji ekonomskih politik držav, do česar so kritične nevladne organizacije obeh držav (SLOGA 2013; ICCO 2014). To bi namreč lahko ogrozilo ohranitev človekovih pravic kot pomembnega elementa razvojne politike, saj zaradi vedno večjega poudarjanja ekonomske diplomacije vse manj prostora ostaja za človekove pravice; to pa postavlja pod vprašaj tudi temeljne cilje razvojnega sodelovanja.

Tudi sicer človekove pravice najtežje konkurirajo prav z ekonomskimi interesi v zunanji politiki. Ekonomska diplomacija postaja celo glavno vodilo in namen zunanjih politik Nizozemske in Slovenije, kar človekove pravice postavlja v vse težji položaj. Prav tako se zdi, da državi pogosto vidita človekove pravice kot nekaj, kar lahko vpliva na poslabšanje gospodarskih odnosov z njunimi pomembnimi trgovinskimi partnericami, česar pa nista pripravljena ogroziti zaradi človekovih pravic, kar pa lahko postavi pod vprašaj doslednost

---

¹⁴⁸ V poglavju 5.3.1 je analiziran primer Gvatemale.

¹⁴⁹ Več o težavah pri pogojevanju razvojne pomoči s človekovimi pravicami v poglavju 4.1.

delovanja države. Pragmatično prilagajanje ciljev na področju človekovih pravic ekonomskim interesom države vidita kot težavo tudi nizozemski veleposlanik za človekove pravice in vodja slovenskega sektorja za človekove pravice. To kaže, da zavedanje glede tega na obeh MZZ obstaja ter hkrati nakazuje na to, da je najverjetneje oviro večji integraciji področja človekovih pravic v gospodarsko in druge politike potrebno iskati v sektorjih in resorjih, ki primarno pokrivajo ta druga področja. Človekove pravice so namreč ponavadi vsebinsko del posebnih tematskih enot oziroma sektorjev znotraj ministrstev, ki pogosto prihajajo v konflikt z ostalimi številčnejšimi in glede na vsebino pogosto prepoznanimi kot bolj prestižnimi sektorji, katerih primarni cilj je favoriziranje trgovinskih in strateških interesov ter odnosov s pomembnimi silami (Brysk 2009, 227). Vodja slovenskega Sektorja za človekove pravice tako pojasnjuje, da se sektor sam zelo zavzema za to, da se področje človekovih pravic vključuje v delo ostalih sektorjev, a pri tem dodaja, da je slednje še vedno pogosto odvisno od osebne naklonjenosti in prizadevanj posameznika, ki dela na nekem področju oziroma je zanj odgovoren (Tomič 2013/2014), kar kaže na to, da je uspeh vključevanja človekovih pravic v ostala področja zelo odvisen prav od drugih sektorjev znotraj ministrstva in tudi drugih resorjev v državi.

Petrič (1996, 880–881) ugotavlja, da se sicer prav pri malih državah pogosto kaže tendenca, da posamezni sektorji in resorji nastopajo v zunanjih odnosih samostojno in nekoordinirano, pri čemer je možna rešitev slednjega le skozi učinkovito koordinacijo, ki jo mora zagotoviti MZZ. Pri tem lahko pomaga oblikovanje celovite zunanjepolitične strategije delovanja države, ki daje podlago za poenoteno delovanje vseh zunanjepolitičnih akterjev, vendar pa tudi to samo po sebi še ni dovolj. Tudi Nizozemska se namreč kljub jasno zastavljeni strategiji sooča s podobnimi problemi: Van Boven (v Croonen in Arends 2010) namreč ugotavlja, da so človekove pravice premalo vključene prav v ekonomsko in finančno področje ter da ima nizozemski veleposlanik za človekove pravice, čigar ena glavnih nalog je sicer vključevanje človekovih pravic v vsa področja zunanje politike, premalo možnosti za dejansko doseganje tega, kar je problem zlasti pri specializiranih ministrstvih, ki bdijo nad gospodarskim in finančnim področjem. Integracija človekovih pravic v vse vidike zunanje politike tako predstavlja velik izziv za obe državi, še zlasti zato ker se lahko prepoznavnost gradi zgolj skozi načelno politiko, ki je dosledno usmerjena v uresničevanje človekovih pravic in ni nenehno odvisna od drugih interesov.

7.4 SKLADNOST MED NOTRANJO IN ZUNANJO POLITIKO TER VPRAŠANJE KREDIBILNOSTI PRI URESNIČEVANJU DIPLOMACIJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Zaradi nesporne povezanosti in soodvisnosti med notranjo in zunanjo politiko (Benko 1996, 221–227) je zunanjo politiko nemogoče obravnavati povsem ločeno od notranje politike, kar še posebej velja za področje človekovih pravic. Kot opozarja E. Tomič (2013/2014), mora zunanja politika države »hoditi z roko v roki z notranjo politiko« ter hkrati dodaja, da ima lahko nižanje standardov na področju človekovih pravic v notranjem okolju negativen vpliv na kredibilnost vodenja politike na tem področju navzven. Prav tako na kredibilnost države negativno vpliva, če ta zahteva od drugih implementacijo standardov, ki jih sicer sama v domačem okolju ne spoštuje zadostno (O'Flaherty *et al.* 2011b, 7).

To nujno pomeni, da imajo mednarodno odmevni primeri kršitev človekovih pravic v obeh državah (kot npr. velja za področje nizozemske migrantske in azilne politike ter vprašanje izbrisanih v Sloveniji)¹⁵⁰ posledice za njuno zunanjo podobo, na kar opozarjajo nevladne organizacije v obeh državah. Te so kritične tudi do nepravočasnih ratifikacij določenih pomembnih mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic. Takšni primeri torej zmanjšujejo verodostojnost države pri vodenju diplomacije človekovih pravic. V tem kontekstu lahko razumemo tudi izjavo izvršnega direktorja Human Rights Watch, ki je ob pozivu Nizozemski, da naj odpravi pomanjkljivosti na področju svoje azilne in migrantske politike, dejal, da ima država sicer pomembno vlogo na področju človekovih pravic na mednarodni ravni, vendar pa ji še vedno ne uspe povsem izkoristiti svojega potenciala, tudi zaradi vidikov, ki se vežejo na stanje človekovih pravic doma (Human Rights Watch 2010a). Na tem mestu lahko izpostavimo tudi dejstvo, da nobena izmen analiziranih držav do leta 2012 ni imela neodvisne nacionalne institucije za človekove pravice, ki bi opravljala nadzorno funkcijo nad spoštovanjem človekovih pravic doma ter med drugim bdela tudi nad skladnostjo nacionalnih standardov z mednarodnimi zavezami, kljub temu da obe državi že od leta 1993 k temu zavezujejo Pariška načela ZN. Nizozemska je sicer leta 2012 takšno institucijo po več pozivih s strani nevladnih organizacij in mednarodnih institucij le ustanovila, Slovenija pa kljub več pozivom še vedno ne.

Vprašanje stanja človekovih pravic na nacionalni ravni je torej velik problem tudi za države, kot je Nizozemska, ki ima večdesetletno tradicijo promocije človekovih pravic v zunanji politiki. Analiza je pokazala celo, da so človekove pravice na Nizozemskem prepoznane predvsem kot koncept, ki je primarno namenjen mednarodni javnosti in razumljen

---

¹⁵⁰ Več v poglavjih 5.4 in 6.4.

predvsem kot privlačno sredstvo za izgradnjo mednarodne prepoznavnosti, v notranji politiki pa ima država precej manj interesa za vključevanje področja človekovih pravic v politične razprave, kar kaže na določeno mero dvojnosti nizozemske politike in ji nedvomno zmanjšuje potencial. To potrjuje tudi primer promocije pravic LGBT, kjer je Nizozemska relativno uspešna, kar lahko pripišemo prav dejstvu, da lahko na tem področju deluje zelo kredibilno, saj ima v notranji ureditvi na tem področju eno najbolj odprtih politik.¹⁵¹

Neskladnost med notranjo in zunanjo politiko se tako kaže kot pomembna ovira, ki je na področju človekovih pravic še toliko bolj problematična kot drugod, saj so diplomati držav že sicer zelo občutljivi na kritike glede kršitev človekovih pravic in jih težko sprejmejo (Vincent 1991, 137), zaradi česar so še toliko bolj pozorni na vse, kar nakazuje na to, da ima določena država zase drugačne standarde kot za ostale. To pa je pomembno tudi zato, ker je v ospredju diplomatskih odnosov recipročnost, zaradi česar se od države pričakuje, da bo pripravljena na dvosmerni dialog in bo tako tudi sama resno jemala kritike ostalih držav, ki gredo na njen račun (Delavnica na visoki ravni o diplomaciji človekovih pravic 2009, 269). Diplomacija človekovih pravic tako ne sme pomeniti le uresničevanja človekovih pravic navzven, temveč mora, če želi biti verodostojna, bdeti tudi nad stanjem človekovih pravic doma.¹⁵²

Na verodostojnost in kredibilnost diplomacije človekovih pravic močno vpliva tudi njena (ne)konsistentnost. Določene nekonsistentnosti v diplomaciji človekovih pravic povzročajo menjave vlad držav, kar se kljub dolgoročno zastavljeni strategiji delovanja kaže kot problem tudi na Nizozemskem. Tako je npr. nizozemska desnosredinska vlada med letoma 2010 in 2012 s svojimi ukrepi močno zaostрила migrantsko in azilno politiko v državi, na mednarodnem parketu je izrazito podpirala Izrael navkljub številnim hudim kršitvam človekovih pravic v tistem času, njen zunanji minister pa se je znašel pod plazom kritik zaradi izjav, ki so nakazovale na to, da imajo druga področja v zunanji politiki prednost pred človekovimi pravicami. Nizozemski profesor in strokovnjak za človekove pravice dr. Lawson (2014) ocenjuje, da je bila ta vlada ne le zadržana do človekovih pravic v zunanji politiki, temveč je bila celo sovražno nastrojena do aktivne politike na tem področju. Z zamenjavo vlade leta 2012 pa se je ta usmeritev ponovno spremenila bolj v prid človekovim pravicam.

Tudi v Sloveniji se kaže, da imajo menjave vlad določen vpliv na (ne)konsistentnost diplomacije človekovih pravic. Spremembe se tako kažejo v vsebinskih prednostnih področjih, ki se deloma spreminjajo od vlade do vlade (primer pravic starejših, ki so postale

---

¹⁵¹ Nizozemska je prva država na svetu, ki je uzakonila istospolne poroke (MZZ KN 2013a, 14).

¹⁵² Zato tudi ni presenečenje, da slovensko Medresorsko komisijo za človekove pravice koordinira MZZ RS in ne katero izmed drugih ministrstev, kljub temu da se pomemben del nalog komisije veže na uresničevanje mednarodnih zavez Slovenije v notranjem pravnem redu.

del prednostnih nalog slovenske diplomacije pod zunanjim ministrom Karlom Erjavcem), prav tako pa se je menjava vlad odrazila tudi v usodi Medresorske komisije za človekove pravice, ki jo je leta 2012 desnosredinska vlada ukinila, nato pa jo je naslednja levosredinska vlada leta 2013 zopet vzpostavila. Spremembe vlad tako lahko povzročijo določene nekonsistentnosti v usmeritvah držav, kar lahko vpliva tudi na njihovo zunanjo kredibilnost.

Zelo veliko težavo za nekonsistentnost držav predstavlja tudi že omenjeno prilagajanje diplomacije človekovih pravic ostalim pragmatičnim interesom.¹⁵³ Seveda je težko pričakovati, da bo država za vsako ceno vedno sledila svoji politiki človekovih pravic; to si lahko privoščijo tako rekoč le nevladne organizacije (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 67), medtem ko morajo države upoštevati še druge interese. Določeni nedoslednosti se je tako zelo težko povsem izogniti, a kljub temu se morajo države zavedati, da si lahko resno obravnavo v mednarodnih odnosih pridobijo le z ravnanji, ki izhajajo iz načelnosti (Petrič 2010, 453). To je pomembno še zlasti za male države, saj je lahko vsakršno pretirano pragmatično ravnanje v smeri neprestanega menjavanja stališč ali odmikanja od vrednot, ki jih sicer utemeljujejo za ključne elemente svoje zunanje politike, zanje zelo škodljivo (*ibid.*). Prav tako država, ki sledi načelni drži, deluje bolj prepričljivo (Baehr in Castermans-Holleman 2004, 65), in zaupanja vredno, kar je pomemben pogoj za učinkovitost diplomacije človekovih pravic (Delavnica na visoki ravni o diplomaciji človekovih pravic 2009, 283).

Pri soočanju s takšnimi dilemami lahko državam pomaga tudi sklicevanje na mednarodno pravo, ki ga Petrič (2010, 395–399) opredeli kot pomembno sredstvo zunanje politike, pri čemer ugotavlja, da je mednarodno pravo pomembno za države predvsem pri utemeljevanju lastnih zahtev in stališč (*ibid.*, 396). To doda stališčem države določeno mero objektivnosti in legitimnosti, saj gre za mednarodno sprejete zaveze, h katerim so se države zavezale prostovoljno. Mednarodno pravo je še posebej pomembno za male države, saj je slednje pogosto edino sredstvo, na katerega lahko oprejo svoja stališča in si okrepijo svoje argumente v pogajanjih (*ibid.*, 398–399). Kljub temu pa se prav male države premalo zavedajo pomena mednarodnega prava, ki je zanje ključno, saj nimajo drugih virov moči, kot jih imajo velike sile (Tomič 2013/2014). Mednarodno pravo je tako pomembno orožje diplomacije, preko katerega si lahko države zgradijo načelno držo in konsistenten pristop. Prav tako bodo tudi sogovorniki težko oporekali stališčem, ki izhajajo iz mednarodno uveljavljenih standardov.

---

¹⁵³ Več o tem v poglavju 7.3.

8 ZAKLJUČEK

Magistrsko delo pokaže, da so se človekove pravice kljub številnim dilemam, ki se pojavljajo pri njihovem vključevanju v zunanjo politiko, nedvomno vzpostavile kot del zunanje politike držav in njihovih diplomacij. Predvsem razvoj mednarodnega varstva človekovih pravic po letu 1945 je pomembno omejilo suverenost držav ter vzpostavilo človekove pravice kot legitimno skrb celotne mednarodne skupnosti in s tem tudi posameznih držav. Še zlasti po koncu hladne vojne pa se je s krepitvijo globalnega režima za človekove pravice, čedalje večjim vključevanjem tega področja v ostale vidike mednarodnih odnosov ter povečano vlogo nedržavnih akterjev pomen človekovih pravic v zunanji politiki močno okrepil. Diplomacija človekovih pravic se je tako vzpostavila kot pomembna podoblika sodobne diplomacije, ki pa je ni mogoče razumeti zgolj v tradicionalnem pojmovanju meddržavne diplomacije, saj se v njeno področje delovanja vse bolj vključujejo nedržavni akterji, katerih vloga je vse pomembnejša. Sodelovanje med civilno družbo, mednarodnimi institucijami in državami se tako kaže kot bistveno, saj se lahko le na takšen način prizadevanja vseh krepijo in na dolgi rok pripeljejo do večjega spoštovanja človekovih pravic. Naloga je tako pokazala, da je za razumevanje današnje diplomacije človekovih pravic nujno upoštevati večrazsežnostni sodobni pristop k diplomaciji, saj države še zlasti v obdobju po koncu hladne vojne potrebujejo pomoč ostalih akterjev, ko gre za njihov prispevek k vsebini, oblikovanju in izvedbi odločitev ter vedno bolj tudi k legitimizaciji in kredibilnosti odločevalskega procesa.

Kljub tem očitnim spremembam, ki smo jim priča v zadnjih desetletjih, pa je naloga pokazala tudi, da države ostajajo primarni akterji diplomacije človekovih pravic, slednja pa je še vedno prepogosto zaznamovana z napetostjo med univerzalnim varstvom človekovih pravic in načelom suverenosti držav ter interesi najvplivnejših akterjev. O tem pričajo tudi primeri delovanja pomembnih mednarodnih institucij, ki imajo pristojnosti na tem področju, kot je to Varnostni svet ZN, čigar odzivi na hude kršitve človekovih pravic so močno odvisni od interesov najvplivnejših držav članic, zaradi česar je njegovo delovanje pogosto nedosledno in selektivno. Diplomacija človekovih pravic tako prepogosto spominja na bojišče različnih interesov, s čimer se sprožajo dvomi glede njenih iskrenih namenov. V teh primerih pa diplomacija ni uporabljena kot sredstvo za promocijo ali spodbujanje človekovih pravic, ampak velja obratno – človekove pravice so sredstvo v rokah diplomacije. Takšna ravnanja prinašajo škodljive posledice, saj lahko omajajo zaupanje v diplomacijo človekovih pravic in ji zmanjšujejo verodostojnost ter učinkovitost, kar je škodljivo še zlasti za vse primere, v

katerih je potreben mednarodni pritisk ali mednarodno posredovanje za zaščito človekovih pravic. Kljub torej vse večjemu pomenu človekovih pravic v mednarodnih odnosih, so slednje kljub utemeljenosti na mednarodnopravnih standardih še vedno pogosto v podrejenem položaju ter odvisne od številnih ostalih interesov. Vendar pa to ne zmanjšuje pomena diplomacije človekovih pravic – prav nasprotno. Kot ugotavlja Forsythe (2011, 2–3), je ravno ta obstoječi razkorak med teorijo in prakso glavno gonilo diplomacije človekovih pravic.

Študiji primera Nizozemske in Slovenije sta pokazali, da je diplomacija človekovih pravic za male države privlačno področje delovanja, ki jim lahko okrepi vidnost in položaj v mednarodnih odnosih, vendar pa slednja prinaša za države tudi precej izzivov in ovir, ki vplivajo na uspešnost njihovega delovanja. Analiza je pokazala, da je izvajanje diplomacije človekovih pravic v prvi vrsti odvisno od virov (finančnih, človeških idr.), ki jih ima država na voljo. Ker imajo male države omejene vire, je tako zanje najbolj privlačna multilateralna diplomacija, ki jim ponuja številne priložnosti za uresničevanje ciljev na področju človekovih pravic ter jim lahko ob spretnem delovanju izboljša vidnost v mednarodnih odnosih. Po drugi strani pa zgolj ta ni dovolj, saj so pomembna tudi bilateralna prizadevanja, ki imajo sama po sebi sicer omejen doseg in lahko tako delujejo predvsem kot dopolnilo multilateralim.

Ne glede na način izvajanja diplomacije ter uporabljene instrumente pa je ključno to, da vsa zunanjepolitična prizadevanja države sledijo enaki zunanjepolitični strategiji, ki predstavlja osnovo za poenoteno delovanje vseh zunanjepolitičnih akterjev. Dolgoročno zastavljena strategija, ki opredeljuje cilje in prednostne naloge diplomatskega aparata kot tudi načine in instrumente za njihovo doseganje, se namreč kaže kot eden pomembnejših elementov, ki vpliva na uspešnost prizadevanj držav. To potrjuje primer Nizozemske, ki prav zaradi želje po doseganju čim večje učinkovitosti redno oblikuje in sprejema zunanjepolitične dokumente, v katerih so jasno zastavljene prednostne naloge njene diplomacije človekovih pravic. Država prav tako že desetletja gradi svojo diplomacijo človekovih pravic na pristopu, ki v svojem bistvu in osrednjih usmeritvah ves čas ostaja nespremenjen. Na drugi strani Slovenija že vrsto let sploh nima dolgoročne zunanjepolitične strategije (tako na ravni celotne zunanje politike kot na ravni področja človekovih pravic), kar slabi njeno mednarodno delovanje ter se odraža v tem, da deluje bolj projektno, saj se njeni najvidnejši uspehi na področju človekovih pravic vežejo na predsedovanja posameznim institucijam ali članstva v različnih organizacijah. To pa predstavlja precejšnjo pomanjkljivost, saj se tako lahko ustvari občutek, da država izvaja diplomacijo človekovih pravic po potrebi, torej predvsem zato, da se izkaže kot uspešna predsedujoča neki mednarodni organizaciji ali kot zavzeta članica institucije, kot je HRC, ne pa zato, ker bi tej politiki zares želela slediti na dolgi rok.

Sama uspešnost izvajanja diplomacije človekovih pravic je odvisna tudi od finančnega vložka, ki je v primeru malih držav razumljivo vedno omejen. Kljub temu lahko male države nadomestijo pomanjkanje finančnih virov z dobro usposobljenostjo svojih diplomatov in s spretnostjo in inovativnostjo pri uporabi diplomatskih sredstev, kot se to kaže v primeru instrumenta veleposlanika za človekove pravice, ki se ga poleg Nizozemske poslužuje še več drugih manjših evropskih držav. Vendar pa je vseeno brez določenega angažiranja v finančnem smislu, s čimer država izrazi tudi svojo resnično pripravljenost za spodbujanje uresničevanja človekovih pravic, težko pričakovati vidnejše rezultate. To potrjuje primer Slovenije, ki se sooča s pomanjkanjem sredstev, namenjenih za izvajanje diplomacije človekovih pravic (to je tudi eden glavnih razlogov, zakaj ne pride do vzpostavitve veleposlanika za človekove pravice), prav tako se država zaradi finančne omejenosti sooča s kadrovsko podhranjenostjo, tako rekoč nič sredstev pa ne namenja niti za strokovna izobraževanja in usposabljanja svojih diplomatov. To seveda nujno vpliva na izvajanje diplomacije človekovih pravic in predstavlja pomembno oviro za vidnejšo vlogo Slovenije v mednarodnih odnosih.

Naloga je pokazala, da eno ključnih ovir pri uspešnem izvajanju diplomacije človekovih pravic predstavlja nedoslednost držav. Države namreč pogosto prilagajajo željo po uresničevanju diplomacije človekovih pravic ostalim pragmatičnim ciljem, ki jih želijo doseči. S tem imajo težave celo države, ki so tradicionalno prepoznane kot zagovornice človekovih pravic, kot je to Nizozemska. Tako primera nizozemskega odnosa do Indonezije v času hladne vojne in nedavnega odnosa do Izraela kažeta na to, da človekove pravice tudi v nizozemski zunanji politiki niso vedno in povsod prepoznane kot ključno prednostno področje, temveč jih je država pripravljena v določenih primerih tudi povsem zanemariti in zaradi gospodarskih interesov celo na mednarodnem parketu javno blokirati sprejem pomembnih dokumentov mednarodnih institucij. To dokazuje, da ima tudi na videz uspešno zastavljena diplomacija človekovih pravic svoje meje, ki jih države težko presežejo, to pa se posledično odraža v nedoslednosti in selektivnosti pri izvajanju njihovih politik, kar ovira gradnjo prepoznavnosti države v mednarodnih odnosih, vpliva na njeno kredibilnost ter posledično zmanjšuje učinkovitost same diplomacije človekovih pravic.

To je še zlasti velik problem v času vsesplošne gospodarske in finančne krize, ko se ekonomska diplomacija vse bolj vzpostavlja kot najpomembnejše zunanjepolitično področje držav. Države sicer krčijo svoje zunanjepolitične proračune, vendar to ne počnejo na račun ekonomskih interesov v zunanji politiki (celo nasprotno, v pomembnih ekonomskih središčih želijo odpirati nova predstavništva), temveč pogosto zmanjšujejo sredstva predvsem na drugih

področjih, vključno s področjem človekovih pravic. To kaže na to, da ne gre zgolj za vprašanje pomanjkanja sredstev, ampak tudi za vprašanje razporeditve le teh – države se morajo v okviru svojih zmožnosti odločiti za ključna prednostna področja, ki jim bodo (tudi finančno) namenile več pozornosti. Ravno tu pa so človekove pravice pogosto zanemarjene in prepoznane kot področje, ki je še posebno v času, ko je v ospredje postavljeno varčevanje v zunanji politiki, v primerjavi z nekaterimi drugimi (npr. ekonomskimi) manj pomembno, pri čemer to velja tudi za države, ki človekove pravice uvrščajo med svoja prednostna področja. To pa zastavlja vprašanje, ali so lahko človekove pravice prednostno področje zunanje politike držav zgolj v obdobju gospodarske rasti in blaginje, saj so sicer hitro zanemarjene zaradi želje po uresničitvi drugih ciljev, vezanih predvsem na gospodarske interese.

Ravno zaradi teh težav pa je naloga pokazala, da je eden ključnih pogojev, ki vpliva na uspešnost diplomacije človekovih pravic, integracija področja človekovih pravic v vse vidike zunanje politike. Države lahko namreč ravno z vključevanjem področja človekovih pravic v ostala zunanjepolitična področja dosežejo, da ne bodo nenehno tehtala med tem, kateremu cilju je v določenem primeru bolje slediti in dati prednost, temveč bo njihovo medsebojno povezovanje omogočilo, da bodo lažje dosegale več ciljev hkrati. Osnova za to bi moralo biti spoznanje, da lahko spodbujanje človekovih pravic dolgoročno pripomore tudi k uresničevanju ostalih zunanjepolitičnih ciljev, vključno z ekonomskimi, saj je dokazano, da lahko človekove pravice vplivajo tudi na izboljšanje ekonomske klime v državi, kar olajša poslovno sodelovanje s to državo. Zato pa je ključno, da so človekove pravice na ravni celotnega zunanjepolitičnega aparata prepoznane kot prednostno področje ter da med različnimi sektorji in resorji poteka učinkovita koordinacija. Primera Nizozemske in Slovenije sta namreč pokazala, da je kljub trudu oddelkov, ki na MZZ obeh držav pokrivata področji človekovih pravic, uspešnost vključevanja človekovih pravic v druga zunanjepolitična področja močno odvisna tudi od ostalih sektorjev in resorjev, predvsem tistih, ki pokrivajo področja t. i. visoke politike, ki človekovim pravicam pogosto niso naklonjena. Ker pa je usklajeno delovanje vseh zunanjepolitičnih akterjev predpogoj za učinkovitost vsake diplomacije, tudi promocija in spodbujanje človekovih pravic ne sme in ne more biti naloga zgolj nekaj strokovnjakov za človekove pravice znotraj zunanjega ministrstva, ampak mora biti naloga celotne zunanje politike ter imeti pri tem tudi ustrezno politično podporo.

Dejstvo, da so človekove pravice prepoznane kot prednostno področje na ravni celotne (ne le zunanje) politike, je pomembno tudi z vidika uresničevanja človekovih pravic na nacionalni ravni. V primeru, ko bodo vsi resorji prepoznali človekove pravice kot enega ključnih področij delovanja države, bosta tudi koordinacija in dialog med MZZ in resorji, pristojnimi

za notranje politike, potekala lažje in učinkoviteje, kar je ključno za prenos mednarodnih standardov v domač pravni red. Naloga je namreč pokazala, da je eden bistvenih pogojev, ki vpliva na uresničevanje diplomacije človekovih pravic, prav skladnost med notranjo in zunanjo politiko. Primeri kršitev človekovih pravic namreč preprečujejo državam, ki se želijo v mednarodni skupnosti uveljaviti kot zagovornice človekovih pravic, da bi lahko igrale vlogo nekoga, ki je drugim za zgled zaradi svojega lastnega odnosa do človekovih pravic. Kršitve tako močno zmanjšujejo verodostojnost držav pri vodenju svoje diplomacije človekovih pravic, saj bodo tako težje prepoznane kot iskren in zaupanja vreden zagovornik človekovih pravic, kar pa je pogosto eden ključnih elementov, na katere lahko male države v pogajanjih stavijo. Prav zato je bistveno, da se države angažirajo tudi pri doseganju boljšega spoštovanja človekovih pravic doma, saj si bodo tako tudi v mednarodnem okolju povečale svoj ugled.

Naslednji pomemben pogoj pri uresničevanju diplomacije človekovih pravic je odprtost diplomacije za ostale akterje, ki niso del klasičnega diplomatskega aparata. Kot je pokazal že teoretični del naloge, so se nedržavni akterji vzpostavili kot pomembni igralci na mednarodnem prizorišču, zato njihovega prispevka ni mogoče zanemariti. Zlasti male države pa si tega zaradi pomanjkanja lastnih virov niti ne morejo privoščiti, saj je to zanje odlična priložnost, ki jim odpira več možnosti za dostop do pomembnih strokovnih znanj ter pridobitev informacij, ki jih same nimajo. V tej točki se kaže ena glavnih razlik med Nizozemsko in Slovenijo. Nizozemska diplomacija je namreč zelo odprta do ostalih akterjev in tako v svoje delovanje ves čas vključuje akademsko sfero, stroko, nevladne organizacije idr., čemur lahko pripišemo tudi del njenega uspeha na tem področju. Slovenija na drugi strani ne kaže resnične pripravljenosti za vključevanje nedržavnih akterjev v svojo diplomacijo, saj slednje pogosto poteka zgolj na simbolni ravni, prav tako pa so zelo zgovorne nenehne spremembe glede delovanja Medresorske komisije za človekove pravice. Država, ki ne zna prepoznati prednosti, ki jih lahko njeni diplomaciji prinese večje vključevanje ostalih akterjev ter jih vidi bolj kot način, kako zadovoljiti potrebo po legitimizaciji svojih politik in ne kot resnično priložnost za vključitev njihovega vsebinskega prispevka, bo težko povsem izkoristila svoj potencial na področju človekovih pravic.

Magistrsko delo tako potrdi hipotezo, ki je bila zastavljena v uvodu in se glasi: države pri izvajanju diplomacije človekovih pravic vodijo ne le interesi po zvišanju spoštovanja človekovih pravic, ampak tudi drugi interesi (gospodarski, politični idr.), zaradi česar so pri uresničevanju svoje politike na področju človekovih pravic pogosto nedosledne, takšna ravnanja pa vodijo v zmanjšanje njihovega ugleda in kredibilnosti pri izvajanju diplomacije človekovih pravic. Še več, naloga pokaže, da sta prav kredibilnost in ugled države ključen

kapital malih držav pri vodenju diplomacije človekovih pravic, kar pa si lahko pridobijo le s prizadevanji, ki izhajajo iz načelnega in doslednega pristopa. To jim lahko uspeva le s spretno zunanjo politiko, ki se usmerja na dolgi rok, izhaja iz mednarodnopravnih standardov ter ne išče zgolj kratkoročnih koristi. Vsakršna pretirano pragmatična ravnanja so namreč zelo škodljiva in predstavljajo ključno oviro v izgradnji mednarodnega ugleda in kredibilnosti države, kar pa je predpogoj za uspešno doseganje ciljev. Prav tako se je potrdil drugi del hipoteze, ki pravi, da so pomembni pogoji, ki vplivajo na uresničevanje diplomacije človekovih pravic, odprtost diplomacije držav za vključevanje ostalih akterjev (predvsem nevladnih organizacij), integracija področja človekovih pravic v vse vidike zunanje politike in spoštovanje človekovih pravic v notranjem okolju države. Vsi trije omenjeni pogoji so se pri analizi študij primerov izkazali za bistvene pri uspešnem uresničevanju diplomacije človekovih pravic.

Magistrska naloga je tako dosegla oba v uvodu zastavljena cilja, kljub temu pa še ostaja prostor za nadaljnjo raziskovanje. Eden izmed elementov, ki se ga ta naloga zaradi osredotočenosti na druge vidike v podrobnosti ni dotaknila, je vpliv zgodovine in preteklih izkušenj držav na oblikovanje in izvajanje diplomacije človekovih pravic. Tako bi bilo v nadaljevanju smiselno raziskati, kako na diplomacijo človekovih pravic posamezne države vplivajo različne zgodovinske izkušnje, ki jih imajo države, ko je to npr. dolgoletna demokratična tradicija države in na drugi strani več desetletji dolg obstoj države v avtoritarnem sistemu, ter tudi posamezni zgodovinski dogodki, kamor bi lahko uvrstili mednarodni polom nizozemskih mirovnih sil v Srebrenici leta 1995.

9 LITERATURA

Aaronson, Susan Ariel. 2011. Human Rights. V *Preferential Trade Agreement Policies for Development: A Handbook*, ur. Jean-Pierre Chauffour in Jean-Christophe Maur, 443–466. Washington: Mednarodna banka za obnovo in razvoj in Svetovna banka.

Abebe, Allehone Mulugeta. 2009. Of Shaming and Bargaining: African States and the Universal Periodic Review of the United Nations Human Rights Council. *Human Rights Law Review* 9 (1): 1–35.

Aldershoff, Willem. 2013a. Official Dutch report: deeds, not only words on Israel. *Alternative News*, 2. maj. Dostopno prek: <http://www.alternativenews.org/english>

/index.php/features/economy-of-the-occupation/6386-official-dutch-report-deeds-not-only-words-on-israel-6386 (10. november 2013).

--- 2013b. Official Dutch Report Calls for Break with Uncritical Approach to Israel. *The Daily Beast*, 26. junij. Dostopno prek: <http://www.thedailybeast.com/articles/2013/06/26/official-dutch-report-calls-for-break-with-uncritical-approach-to-israel.html> (10. november 2013).

Alesina, Alberto in David Dollar. 2000. Who Gives Foreign Aid to Whom and Why? *Journal of Economic Growth* 5: 33–63.

Aljazeera. 2013. Israel to attend UN Human Rights Council, 28. oktober. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/10/israel-attend-un-human-rights-council-2013102723364220826.html> (10. januar 2014).

Amnesty International Slovenije. 2014. *Kako se odpravljajo posledice izbrisa?* Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/kako-se-odpravljajo-posledice-izbrisa.html> (20. marec 2014).

Archer, Robert. 2011. A Short Reflection on Human Rights Diplomacy. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 43–58. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Baderin, Mashood A. in Manisuli Ssenyonjo. 2010. Introduction. V *International Human Rights Law: Six Decades After the UDHR and Beyond*, ur. Mashood A. Baderin in Manisuli Ssenyonjo, 3–28. Farnham, Burlington: Ashgate.

Baehr, Peter R. 2000. Trials and errors: the Netherlands and human rights. V *Human Rights and Comperative Foreign Policy*, ur. David P. Forsythe, 49–86. Tokio, New York: United Nations University.

--- 2010. *The Netherlands and the United Nations: Human Rights Related Issues*. Članek predstavljen na letnem zasedanju International Studies Association, 17.–20. februarja, v New Orleansu.

Baehr, Peter R. in Monique Castermans-Holleman. 2004. *The Role of Human Rights in Foreign Policy*, tretja izdaja. New York: Palgrave Macmillian.

Bang, Jinny. 2007. *Trading Human Rights revisited: The EU and Preferential Trade Agreements with Human Rights Conditionality*. Članek predstavljen na letnem srečanju Midwest Political Science Association, 12. aprila, v Chicagu.

Barnett, Michael. 2007. Družbeni konstruktivizem. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, tretja izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 323–348. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Barratt, Bethany. 2008. *Human Rights and Foreign Aid: for love or money?* Abingdon, New York: Routledge.

Bartels, Lorand. 2008. *The application of human rights conditionality in the EU's bilateral trade agreements and other trade arrangements with third countries.* Bruselj: Evropski parlament. Dostopno prek: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/inta/2008/406991/EXPO-INTA_ET\(2008\)406991_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/inta/2008/406991/EXPO-INTA_ET(2008)406991_EN.pdf) (6. junij 2013).

BBC. 2012. Israel ends contact with UN Human Rights Council, 26. marec. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17510668> (5. april 2013).

--- 2013. Israel boycotts UN rights council in unprecedented move, 29. januar. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-21249431> (5. april 2013).

Benedek, Wolfgang. 2008. Human security and human rights interaction. *International Social Science Journal* 59 (1): 7–17.

Benko, Vlado. 1996. *Znanost o mednarodnih odnosih.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Berridge, Geoff R. 2002. *Diplomacy: Theory and Practice.* Basingstoke, New York : Palgrave.

Berthélemy, Jean-Claude. 2006. Bilateral Donors' Interest vs. Recipients' Development Motives in Aid Allocation: Do All Donors Behave the Same? *Review of Development Economics* 10 (2): 179–194.

Biekart, Kees, Beate Thorens in Fredy Ocheate. 2004. *Evaluation of the Dutch 'Governance and Human Rights Programme' in Guatemala 1997–2003.* Dostopno prek: <http://www.oecd.org/countries/guatemala/35169883.pdf> (15. februar 2014).

Binder, Martin. 2007. The Selective Enforcement of Human Rights? The International Response to Violent Humanitarian Crises and Gross Violations of Human Rights in the Post-Cold War Era. *Discussion Paper SP IV 2007-307.* Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung. Dostopno prek: <http://bibliothek.wzb.eu/pdf/2007/iv07-307.pdf> (15. februar 2013).

--- Humanitarian Crises and the International Politics of Selectivity. *Human Rights Review* 10: 327–348.

Blanton, Shannon Lindsey in Robert G. Blanton. 2007. What Attracts Foreign Investors? An Examination of Human Rights and Foreign Direct Investment. *The Journal of Politics* 69 (1): 143–155.

BMO. 2014. *Amnesty International.* Dostopno prek: <http://www.bmoweb.nl/leden/amnesty-international/> (17. marec 2014).

Bohte, Borut in Vasilka Sancin. 2006. *Diplomatsko in konzularno pravo*. Ljubljana: Pravna fakulteta in Cankarjeva založba.

Bombeke, Annette. 2014. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 20. januar.

Boulden, Jane. 2006. Double Standards, Distance and Disengagement: Collective Legitimization in the Post-Cold War Security Council. *Security Dialogue* 37 (3): 409–423.

Brighi, Elisabetta in Christopher Hill. 2008. Implementation and Behaviour. V *Foreign Policy; Theories, Actors, Cases*, ur. Steve Smith, Amelia Hadfield in Tim Dunne, 117–135. Oxford: Oxford University Press.

Brown, Chris. 2001. Universal human rights: a critique. V *Human Rights in Global Politics*, ur. Tim Dunne in Nicholas J. Wheeler, 103–127. Cambridge: Cambridge University Press.

Browning, Christopher S. 2006. Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature. *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4): 669–684.

Brysk, Alison. 2009. *Global Good Samaritans: Human Rights As Foreign Policy*. Oxford: Oxford University Press.

Bučar, Bojko. 2007. Spremembe diplomacije v XXI. stoletju. *Teorija in praksa* 44 (6): 862–876.

Buergenthal, Thomas. 2006. The Evolving International Human Rights System. *The American Journal of International Law* 100 (4): 783–807.

Bull, Hedley. 1977/2002. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, tretja izdaja. New York: Columbia University Press.

Carey, Sabine C. 2007. European Aid: Human Rights Versus Bureaucratic Inertia? *Journal of Peace Research* 44 (4): 447–464.

Carlsnaes, Walter. 2002. Foreign Policy. V *Handbook of International Relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 331–349. Thousand Oaks: Sage.

Castellino, Joshua 2010. Civil and Political Rights. V *Introduction to International Human Rights Law*, ur. Azizur Rahman Chowdhury in Jahid Hossain Bhuiyan, 31–49. Leiden: Brill NV in Martinus Nijhoff Publishers.

Cerar, Miro. 2004. Narava in pomen človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 17–29. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije in Mirovni inštitut.

CIA Factbook. 2013. *The World Factbook*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (20. oktober 2013).

Clapham, Andrew. 2007. *Human Rights: A very short Introduction*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Clunan, Anne L. 2009. Redefining Sovereignty: Humanitarianism's Challenge to Sovereign immunity. V *Negotiating sovereignty and human rights: actors and issues in contemporary human rights politics*, ur. Noha Shawki in Michaelene Cox, 7–25. Surrey in Burlington: Ashgate.

Coolsaet, Rik. 1999. The Transformation of Diplomacy at the Threshold of the New Millennium. *Discussion Papers* 48. Leicester Diplomatic Studies programme.

Cooper, Andrew F. in Timothy M. Shaw, ur. 2013. *The Diplomacies of Small States: Between Vulnerability and Resilience*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.

Cronogue, Graham. 2012. Responsibility to Protect: Syria The Law, Politics, and Future of Humanitarian Intervention Post-Libya. *International Humanitarian Legal Studies* 3: 124–153.

Croonen, Jef in Jan Jippe Arends. 2010. Interview with Prof. Theo van Boven. *Merkourious – Utrecht Journal of International and European Law* 27 (71): 29–32.

Crowards, Tom. 2002. Defining the category of 'small states'. *Journal of International Development* 14: 143–179.

Čas Svetek, Urška. 2014. Intervju z avtorico. Prek skypea, 11. marec.

Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov - *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, sprejeta z resolucijo GS ZN št. 2625 (XXV) 24. oktobra 1970. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/topic,459d17822,459d17a82,3dda1f104,0.html> (29. marec 2013).

Deklaracija o zunanji politiki RS, sprejeta 17. decembra 1999 s strani DZ RS. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/podzakonski_akti/deklaracija_o_zunanji_politiki_republike_slovenije/ (30. junij 2012).

Delavnica na visoki ravni o diplomaciji človekovih pravic. 2009. Report. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 264–283. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Delo.si. 2012a. Slovenija naj bi blokirala nove sankcije proti Belorusiji, 24. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/slovenija-naj-bi-blokirala-nove-sankcije-proti-belorusiji.html> (5. avgust 2013).

--- 2012b. Palestinci odslej s statusom države nečlanice opazovalke ZN, 29. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/palestinci-odslej-s-statusom-drzave-neclanice-opazovalke-zn.html> (1. julij 2014).

--- 2014. Erjavec: Slovenija potrebuje novo strategijo zunanje politike, 6. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/politika/erjavec-slovenija-potrebuje-novo-strategijo-zunanje-politike.html> (20. marec. 2014).

DKDO – *Vienna Convention on Diplomatic Relations*, podpisana 18. aprila 1961 na Dunaju, v veljavi od 24. aprila 1964. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (20. februar 2013).

Dnevnik.si. 2013. Erjavec obljublja novo zunanjepolitično strategijo, 8. maj. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/slovenija/erjavec-obljublja-novo-zunanjepoliticno-strategijo> (5. februar 2014).

Donnelly, Jack. 2001. The social construction of international human rights. V *Human Rights in Global Politics*, ur. Tim Dunne in Nicholas J. Wheeler, 71–102. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2003. *Universal Human Rights in Theory and Practice*. Ithaca: Cornell University Press.

Dunajska deklaracija in akcijski načrt – *Vienna Declaration and Programme of Action*, sprejeta 15. junija 1993 na Svetovni konferenci ZN o človekovih pravicah. Dostopno prek: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(symbol\)/a.conf.157.23.en](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(symbol)/a.conf.157.23.en) (10. februar 2013).

Dunne, Tim in Brian C. Schmidt. 2007. Realizem. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, tretja izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 205–236. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Dunne, Tim. 2010. The English School. V *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, druga izdaja, ur. Tim Dunne, Milja Kurki in Steve Smith, 135–156. New York: Oxford University Press.

Dutch Campaign against Arms Trade. 2011. *Analysis of Dutch arms exports 2010*. Dostopno prek: http://stopwapenhandel.org/sites/stopwapenhandel.org/files/analysis_2010_defFS.pdf (10. januar 2014).

DutchNews.nl. 2011. Brussels has concerns about tougher Dutch immigration policy, 25. maj. Dostopno na: http://www.dutchnews.nl/news/archives/2011/05/brussels_has_concerns_about_to.php#sthash.nUzNe4Wc.dpuf (10. september 2013).

Egeland, Jan. 1984. Human Rights, Ineffective Big States, Potent Small States. *Journal of Peace Research* 21 (3): 207–213.

Erjavec, Karl. 2012. *Déclaration du ministre des Affaires étrangères et vice-premier ministre de la République de Slovénie*. 18. zasedanje HRC v Ženevi, 28. februar. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1202/Govor_MZZ_RS_SCP_19_final_280212.pdf (5. avgust 2013).

Erskine, Toni. 2010. Normative IR Theory. V *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, druga izdaja, ur. Tim Dunne, Milja Kurki in Steve Smith, 36–57. New York: Oxford University Press.

Escobar, Silvia. 2011. The Role of Human Rights Ambassadors in Human Rights Diplomacy – Perspectives from Spain. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 59–68. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

EU. 2013. Human rights. Dostopno prek: <http://europa.eu/pol/rights/> (6. junij 2013).

EUbusiness. 2012. EU sanctions 'repressive' Belarus, 23. marec. Dostopno prek: <http://www.eubusiness.com/news-eu/belarus-politics.ft1/> (10. avgust 2013).

Euroactiv.com. 2012. EU divided in UN vote on Palestine's status, 30. november. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/global-europe/palestine-recognition-highlights-news-516369> (19. marec 2014).

Finnemore, Martha in Kathryn Sikkink. 1998. International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization* 52 (4): 887–917.

Finnemore, Martha. 1996. *National Interests in International Society*. Ithaca in London: Cornell University.

Forsythe, David P. 2006. *Human Rights in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2011. *Human Rights Diplomacy in the Modern World*. Članek predstavljen na letnem zasedanju American Political Science Association, v Seattlu. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1902987 (27. oktober 2012).

Foust, Joshua. 2012. Security and Human Rights in Central Asia. *Brown Journal of World Affairs* 19 (1): 45–57.

Frost, Mervyn. 1996. *Ethics in International Relations: a constitutive theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gillies, David. 1996. Between principle and practice: Human rights in north-south relations. Montreal, London, Buffalo: McGill-Queen's University Press.

Glasius, Marlies. 2002. Expertise in the cause of justice: global civil society influence on the statute for an international criminal court. V *Global Civil Society Yearbook 2002*, ur. Marlies Glasius, Mary Kaldor in Helmut K. Anheier, 137–168. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: <http://www2.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/CSHS/civilSociety/yearBook/chapterPdfs/2002/chapter6.pdf> (25. februar 2013).

Gómez Isa, Felipe. 2006. International Protection of Human Rights. V *International Protection of Human Rights: Achievements and Challenges*, ur. Felipe Gómez Isa in Koen de Feyter, 19–47. Bilbao: University of Deusto.

Griffiths, Richard T. 2004. Size, Structure and European Integration: A Comparative Study. V *Small states and European Economic Integration: Comparative Studies*, ur. Richard T. Griffiths in Guðmundur Magnússon, 19–77. Reykjavik: Centre for Small States Studies.

Hammarberg, Thomas. 2011. *Restrictive laws prevent families from reuniting*. Dostopno prek: http://commissioner.cws.coe.int/tiki-view_blog_post.php?postId=113 (15. januar 2014).

Held, David, Anthony McGrew, David Goldblatt in Jonathan Perraton. 1999. *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. Stanford: Stanford University Press.

Helmut, Anheier, Mary Kaldor in Marlier Glasius. 2012. The Global Civil Society Yearbook: Lessons and Insights 2001–2011. V *Global Civil Society 2012: Ten Years of Critical Reflection*, ur. Mary Kaldor, Sabine Selchow in Henrietta L. Moore, 2–26. Dostopno prek: <http://www.palgrave.com/PDFs/9780230367876.pdf> (5. marec 2013).

Helsinkiška sklepna listina – *Helsinki Final Act*, podpisana 1. avgusta 1975 v Helsinkih s strani 35 držav na prvi Konferenci za varnost in sodelovanje v Evropi. Dostopno prek: <http://www.osce.org/mc/39501?download=true> (29. marec 2013).

Hicks, Peggy. 2011. Human Rights Diplomacy: The NGO Role. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 217–222. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Houwelingen, Pepijn van, Joep de Hart in Paul Dekker. 2011. Maatschappelijke en Politieke Participatie en Betrokkenheid. V *Sociale Staat van Nederland 2011*, ur. Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Mariëlle Cloin in Evert Pommer, 185–207. Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Human Rights Watch. 2010a. *Netherlands: Human Rights Watch to Open Amsterdam Office*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/news/2010/09/12/netherlands-human-rights-watch-open-amsterdam-office> (16. marec 2014).

--- 2010b. *Letter to Netherlands Informateur on Priorities for the New Government*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/node/93036> (16. marec 2014).

--- 2011. *Historic Decision at the United Nations*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/news/2011/06/17/historic-decision-united-nations> (15. marec 2014).

--- 2012. *World Report 2012: Events of 2011*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2012.pdf> (10. september 2013).

--- 2013. *World Report 2013: Events of 2012*. Dostopno prek: https://www.hrw.org/sites/default/files/wr2013_web.pdf

ICCO. 2014. *ICCO's extensive reaction to the Dutch budget Foreign Affairs and Foreign Trade and Development Cooperation – 2014*. Dostopno prek: <http://www.icco-international.com/int/linkservid/279EC511-C44E-6536-B215B32728A58219/showMeta/0/> (30. marec 2014).

Ignatieff, Michael, ur. 2005. *American exceptionalism and human rights*. Princeton, Oxford: Princeton University Press.

James, Stephen Andrew. 2007. *Universal Human Rights: Origins and Developments*. New York: LFB Scholarly Publishing LLC.

Jazbec, Milan. 2004. Diplomacija malih držav in globalizacija. V *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 229–243. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007. Postmoderna diplomacija. *Teorija in praksa* 44 (6): 877–895.

--- 2010. Small States and Diplomacy: An Indispensable, though Much Diversified Relation. *Halduskultuur – Administrative Culture* 11 (1): 66–83.

Jönsson, Christer in Martin Hall. 2005. *Essence of Diplomacy*. Basingstoke in New York: Palgrave Macmillan.

Kaldor, Mary. 2003. *Global Civil Society: An Answer to War*. Cambridge: Polity.

Katzenstein, Peter J., ur. 1996. *The Culture of National Security: Norms and identity in world politics*. New York: Columbia University Press.

Keck, Margaret E. in Kathryn Sikkink. 1999. *Transnational advocacy networks in international and regional politics*. Oxford in Malden: Blackwell Publishers. Dostopno prek: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic446176.files/Week_7/Keck_and_Sikkink_Transnational_Advocacy.pdf (25. februar 2013).

Kędzia, Zdzisław. 2011. Conference Diplomacy and Human Rights. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 201–216. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Kelley, John Robert. 2010. The New Diplomacy: Evolution of a revolution. *Diplomacy & Statecraft* 21: 286–305.

Keohane, Robert O. 1969. Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics. *International Organization* 23 (2): 291–310.

Keohane, Robert O. in Joseph S. Nye. 1989. *Power and Interdependence*, druga izdaja. New York: Harper Collins.

King, Toby. 2011. The European Union as a Human Rights Actor. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 77–100. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Kleiner, Jürgen. 2010. *Diplomatic Practice: Between Tradition and Innovation*. Singapore: World Scientific Publishing.

Knez, Smiljana. 2014. Intervju z avtorico. Po telefonu, 3. marec.

Kodeks ravnanja EU glede izvoza orožja - *European Union Code of Conduct on Arms Exports*, sprejet 5. junija 1998, v Bruslju. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/08675r2en8.pdf> (10. januar 2014).

Kogovšek Šalomon, Neža. 2014. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 29. januar.

Korthals Altes, Guusje. 2013. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 29. november.

Kreijger, Gilbert in Aaron Gray-Block. 2011. Geert Wilders acquitted of hate speech against Muslims. *Reuters.com*, 23. junij. Dostopno prek: <http://uk.reuters.com/article/2011/06/23/uk-dutch-wilders-idUKTRE75M11R20110623> (10. september 2013).

Kurbalija, Jovan in Valentin Katrandžiev, ur. 2006. *Multistakeholder Diplomacy - Challenges and Opportunities*. Msida in Ženeva: DiploFoundation.

Lamy, Steven L. 2007. Sodobni večinski pristopi: neorelizem in neoliberalizem. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, tretja izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 263–289. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lawson, Rick. 2014. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 24. julij.

Leaman, George. 2004. Iraq, American empire, and the war on terrorism. *Metaphilosophy* 35 (3): 234–248.

Lebovic, James H. in Eric Voeten. 2009. *The Cost of Shame: International Organizations and Foreign Aid in the Punishing of Human Rights Violators*. Dostopno prek: http://www9.georgetown.edu/faculty/ev42/index_files/costsofshamefinalversion.pdf (5. julij 2013).

Lenardič Purkart, Nina. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 16. oktober.

Longman, Timothy in Natalie Zähringer. 2011. Explaining State Responses to Human Rights. V *The New Dynamics of Multilateralism: Diplomacy, International Organizations*,

and Global Governance, ur. James Muldoon P., Jr., JoAnn Fagot Aviel, Richard Reitano in Earl Sullivan, 129–147, Boulder: Westview press.

Mac Aodha, Éamonn. 2011. Human Rights Diplomacy of Small States. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 69–76. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

MacDonald, David B. in Robert G. Patman. 2007. Introduction: The Ethical Context of Foreign Policy. V *Ethich of Foreign Policy*, ur. David Bruce MacDonald, Robert G. Patman in Betty Mason-Parker, 1–20. Hampshire: Ashgate.

Maes, Ivo in Amy Verdun. 2005. Small States and the Creation of EMU: Belgium and the Netherlands, Pace-setters and Gate-keepers. *Journal of Common Market Studies* 43 (2): 327–348.

Matlárý, Janne Haaland. 2002. *Intervention for Human Rights in Europe*. New York: Palgrave Macmillian.

McGrew, Anthony. 2007. Globalizacija in globalna politika. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, tretja izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 21–50. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ministrstvo za notranje zadeve in odnose v kraljevini. 2014. *National Action Plan for Human Rights – The protection and promotion of human rights within the Netherlands*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/t/commissioner/source/NAP/The-Netherlands-National-Action-Plan-on-Human-Rights.pdf> (27. avgust 2014).

Mirovni inštitut. 2014. *Sporočilo za javnost od sodbi Velikega senata Evropskega sodišča za človekove pravice*. Dostopno prek: <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/sporocilo-za-javnost-ob-sodbi-velikega-senata-evropskega-sodisca-za-clovekove-pravice/> (20. marec 2014).

Morgenthau, Hans J. 1948/1995. *Politika med narodi: borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.

MPDPP – *International Covenant on Civil and Political Rights*, sprejet 16. decembra 1966 v New Yorku, v veljavi od 23. marca 1976. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (2. april 2013).

MPESKP - *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, sprejet 16. decembra 1966 v New Yorku, v veljavi od 3. januarja 1976. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> (2. april 2013).

Müllerson, Rein. 1997. *Human Rights Diplomacy*. London in New York: Routledge.

MZZ KN. 2007. *Human dignity for all: a human rights strategy for foreign policy*. Dostopno prek: http://www.minbuza.nl/binaries/content/assets/minbuza/en/import/en/key_topics/human_rights/dutch_human_rights_policy/bz_mensenrechten_eng.pdf (30. junij 2012).

--- 2011a. *Responsible for freedom: human rights in foreign policy*. Dostopno prek: http://www.minbuza.nl/binaries/content/assets/minbuza/en/import/en/key_topics/human_rights/human_rights_defenders_tulip/human-rights-memorandum-%E2%80%98responsible-for-freedom%E2%80%99-2011 (30. junij 2012).

--- 2011b. *The Human Rights Ambassador*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/leaflets/2011/11/01/the-human-rights-ambassador-lionel-veer/the-human-rights-ambassador.pdf> (14. september 2013).

--- 2011c. *Policy Agenda 2012*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/annual-plans/2011/09/21/ministry-of-foreign-affairs-policy-agenda-2012/policy-agenda-2012-ministry-of-foreign-affairs.pdf> (5. junij 2013).

--- 2012a. *Action Plan for Human Rights Defenders*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/reports/2012/06/15/action-plan-for-human-rights-defenders/action-plan-for-human-rights-defenders.pdf> (10. september 2013).

--- 2012b. *IOB Evaluation: Evaluation of Dutch support to human rights projects 2008–2011*. Dostopno prek: <http://www.humanconsultancy.com/Publications/evaluation-of-dutch-support-to-human-rights-projects-2008-2011.pdf> (5. april 2014).

--- 2013a. *Justice and Respect for All*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/notes/2013/06/14/justice-and-respect-for-all/justice-and-respect-for-all-finall.pdf> (10. september 2013).

--- 2013b. *Ministry of Foreign Affairs: Organisational structure*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/ministries/bz/organisational-structure> (28. september 2013).

--- 2013c. *Ministry of Foreign Affairs Organisation Chart*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/leaflets/2013/04/24/organisation-chart-ministry-of-foreign-affairs/organogram-buza-a4-engels.pdf> (28. september 2013).

--- 2013č. *Ministry of Foreign Affairs faces far-reaching budget cuts*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/issues/development-cooperation/news/2013/09/17/ministry-of-foreign-affairs-faces-far-reaching-budget-cuts.html> (15. marec 2014).

--- 2013d. *Human rights talks resume between Netherlands and China*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/news/2013/12/19/human-rights-talks-resume-between-netherlands-and-china.html> (20. februar 2014).

--- 2013e. *A World to Gain: A New Agenda for Aid, Trade and Investment*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/letters/2013/04/05/global-divid-ends-a-new-agenda-for-aid-trade-and-investment/a-world-to-gain-en.pdf> (27. oktober 2013).

--- 2013f. *Factsheet on the Homogeneous Budget for International Cooperation (HGIS)*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/documents-and-publications/budgets/2013/09/17/factsheet-on-the-homogeneous-budget-for-international-cooperation-hgis.html> (5. marec 2014).

--- 2013g. *The Netherlands' network of missions to be made flexible, economical and task-driven*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/news/2013/06/28/the-netherlands-network-of-missions-to-be-made-flexible-economical-and-task-driven.html> (5. marec 2014).

--- 2014a. *Grant for Strengthening Democracy (Matra rule of law)*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/issues/matra/grant-for-strengthening-democracy-matra-rule-of-law> (5. april 2014).

--- 2014b. *Matra South Programme for Arab countries*. Dostopno prek: <http://www.government.nl/issues/matra/matra-south-programme-for-arab-countries> (5. april 2014).

MZZ RS. 2009. *Poročilo MZZ RS za leto 2008*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/0906/MZZ_letnoporocilo_2008.pdf (5. avgust 2013).

--- 2010. *Človekove pravice v zunanji politiki Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/predstavitevCPvZP.pdf (5. avgust 2013).

--- 2011a. *Poročilo MZZ Republike Slovenije za leto 2010*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/dokumenti/Porocilo_MZZ_2010.pdf (9. avgust 2013).

--- 2011b. *Slovenija glasovala za članstvo Palestine v UNESCO*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//29778/ (20. oktober 2013).

--- 2011c. *Mednarodno razvojno sodelovanje Slovenije 2010*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Publikacija_MRSS_2010_SII1.pdf (7. september 2013).

--- 2012a. *Minister Erjavec podpisal Izbirni protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah o postopku sporočanja kršitev.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//30254/ (6. avgust 2013).

--- 2012b. *Glasovanje o dvigu statusa Palestine v GS ZN.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//31478/ (20. oktober 2013).

--- 2013a. *Človekove pravice.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/clovekove_pravice/ (5. avgust 2013).

--- 2013b. *Organigram ministrstva.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1310/Sistemizacija_MZZ__oktober_2013__z_imeni_-_delovno_gradivo.pdf (21. oktober 2013).

--- 2013c. *Poročilo MZZ Republike Slovenije za leto 2012.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1306/Poro__iilo_ministrstva_za_zunanje_zadeve_2012.pdf (10. avgust 2013).

--- 2013č. *Projekt izobraževanja – »Naše pravice«.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/clovekove_pravice/projekt_izobrazevanja_nase_pravice/ (10. avgust 2013).

Načela v zvezi z nacionalnimi institucijami (Pariška načela) – *Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles)*, sprejeta z resolucijo GS ZN št. 48/134, 20. decembra 1993. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/StatusOfNationalInstitutions.aspx> (28. avgusta 2014).

Naglič, Metka. 2013. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 16. november.

Neumayer, Eric. 2003. Do Human Rights Matter in Bilateral Aid Allocation? A Quantitative Analysis of 21 Donor Countries. *Social Science Quarterly* 84 (3): 650–666.

Nielsen, Richard A. 2013. Rewarding Human Rights? Selective Aid Sanctions against Repressive States. *International Studies Quarterly* 57 (4): 791–803.

Nieuwhof, Adri. 2011. Netherlands embraces Israel tighter, squeezing out human rights. *The Electronic Intifada*, 22. junij. Dostopno prek: <http://electronicintifada.net/content/netherlands-embraces-israel-tighter-squeezing-out-human-rights/10098> (10. november 2013).

Normand, Roger in Sarah Zaidi. 2008. *Human Rights at the UN: The Political History of Universal Justice*. Bloomington: Indiana University Press.

Oberleitner, Gerd. 2007. *Global Human Rights Institutions: Between Remedy and Ritual*. Cambridge: Polity.

Oddelek ZN za ekonomske in socialne zadeve. 2009. *Introduction to ECOSOC Consultative Status*. Dostopno prek: <http://esango.un.org/paperless/Web?page=static&content=intro> (5. april 2013).

--- 2013. *Basic Facts about ECOSOC Status*. Dostopno prek: <http://csonet.org/?menu=100> (5. april 2013).

Odločitev HRC št. 17/119. 2011. Sprejeta 19. julija. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/150/36/PDF/G1115036.pdf?OpenElement> (4. april 2013).

Odločitev 1172. zasedanja Odbora ministrov namestnikov SE. 2013. Sprejeto 6. junija. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2013895&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679> (11. oktober 2013).

Odločitev 1179. zasedanja Odbora ministrov namestnikov SE. 2013. Sprejeto 26. septembra. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2013901&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679> (11. oktober 2013).

OECD. 2013a. *Donor profile: Netherlands*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dac/netherlands.htm> (20. oktober 2013).

O'Flaherty, Michael, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, ur. 2011a. *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

--- 2011b. Introduction. *Human Rights Diplomacy – Contemporary Perspectives*. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 1–18. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

O'Flaherty, Michael. 2011. The United Nations Human Rights Treaty Bodies as Diplomatic Actors. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 155–171. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Oomen, Barbara. 2013. The rights for others: the contested homecoming of human rights in the Netherlands. *Netherlands Quarterly of Human Rights* 31 (1): 41–73.

Opcijski protokol k MPESKP - *Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, sprejet 10. decembra 2008 na 63. seji GS ZN z Resolucijo GS ZN št. 63/117. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/A-RES-63-117.pdf> (2. april 2013).

Oraá Oraá, Jaime. 2006. The Universal Declaration of Human Rights. V *International Protection of Human Rights: Achievements and Challenges*, ur. Felipe Gómez Isa in Koen de Feyter, 19–47. Bilbao: University of Deusto.

OVSE. 2013. *Mandate*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/hcnm/43201> (5. marec 2013).

--- 2014. *The First OSCE High Commissioner on national minorities: Max van der Stoel*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/node/117034> (2. julij 2014).

Peters, Paul. 2013. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 8. oktober.

Petrič, Ernest. 1996. Zunanja politika majhnih držav. *Teorija in praksa* 33 (6): 876–897.

--- 2010. *Zunanja politika - Osnove teorije in praksa*. Ljubljana in Mengeš: Center za evropsko prihodnost in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Pigman, Geoffrey Allen. 2010. *Contemporary Diplomacy: Representation and Communication in a Globalized World*. Cambridge, Malden: Polity Press.

Poročilo Delovne skupine UPR o Nizozemski (drugi krog UPR), sprejeto 4. junija 2012 na 18. zasedanju Delovne skupine UPR. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/150/77/PDF/G1215077.pdf?OpenElement> (14. september 2013).

Poročilo Delovne skupine UPR o Nizozemski (prvi krog UPR), sprejeto 18. aprila 2008 na 17. zasedanju Delovne skupine UPR. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/133/17/PDF/G0813317.pdf?OpenElement> (14. september 2013).

Poročilo Delovne skupine UPR o Sloveniji (prvi krog UPR), sprejeto 19. februarja 2010 na 17. zasedanju Delovne skupine UPR. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/120/49/PDF/G1012049.pdf?OpenElement> (13. oktober 2013).

Radio Netherlands Worldwide. 2011. Explosive increase in Dutch arms exports, 14. marec. Dostopno prek: <http://www.rnw.nl/english/bulletin/explosive-increase-dutch-arms-exports> (15. januar 2014).

Rakar, Tatjana, Tomaž Deželan, Senka Š. Vrbica, Zinka Kolarič, Andreja Črnak Meglič in Mateja Nagode. 2011. *Civilna družba v Sloveniji*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Rana, Kishan S. 2011. *21st century diplomacy: a practitioner's guide*. London, New York: Continuum.

Resolucija GS ZN št. 48/141. 1993. Sprejeta 20. decembra. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r141.htm> (20. februar 2013).

Resolucija GS ZN št. 60/1. 2005. Sprejeta na svetovnem vrhu ZN leta 2005. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/World%20Summit%20Outcome%20Document.pdf#page=30> (5. april 2013).

Resolucija GS ZN št. 60/251. 2006. Sprejeta 15. marca. Dostopno prek: <http://www.unwatch.org/site/apps/nl/content2.asp?c=bdKKISNqEmG&b=1355321&ct=2012147> (5. april 2013).

Resolucija HRC št. 17/19. 2011. Sprejeta 17. junija. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/148/76/PDF/G1114876.pdf?OpenElement> (15. februar 2014).

Resolucija HRC št. 19/17. 2012. Sprejeta 22. marca. Dostopno prek: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/04FF85F46E9EFD8B85257A00004C5AD2> (4. april 2013).

Resolucija HRC št. 5/1. 2007. Sprejeta 18. junija. Dostopno prek: http://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_5_1.doc (5. aprila 2013).

Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 1973. 2011. Sprejeta 17. marca na 6498. Zasedanju Varnostnega sveta. Dostopno prek: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)) (25. februar 2013).

Resolucija Varnostnega sveta ZN št. 2085. 2012. Sprejeta 20. decembra na 6898. zasedanju Varnostnega sveta. Dostopno prek: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085\(2012\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085(2012)) (7. april 2013).

Risse, Thomas in Stephen C. Ropp. 1999. International human rights norms and domestic change: conclusions. V *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*, ur. Thomas Risse, Stephen C. Ropp in Kathryn Sikkink, 234–278. Cambridge: Cambridge University Press.

Risse, Thomas, Stephen C. Ropp in Kathryn Sikkink, ur. 1999. *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rood, Jan. 2010. In a League of its Own? The Netherlands as a Middle-Sized EU Member State. V *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*, ur. Robert Steinmetz in Anders Wivel, 3–14. Farnham, Burlington: Ashgate.

Roter, Petra. 2009. *Narodne manjšine v mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Roth, Kenneth. 2011. A Facade of Action: The Misuse of Dialogue and Cooperation with Rights Abusers. V *Human Rights Watch: World Report 2011: Events of 2010*, 1–22. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2011.pdf> (30. junij 2012).

RtlNieuws.nl. 2012. Rosenthal praat in China over mensenrechten, 8. oktober. Dostopno prek: <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/rosenthal-praat-china-over-mensenrechten> (20. februar 2014).

Russett, Bruce M. in Harvey Starr. 1996. *Svetovna politika: izbira možnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Salama, Ibrahim. 2011. Human Rights Diplomacy from a UN Perspective: A Complement to Advocacy. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 129–153. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

Sancin, Vasilka. 2014. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 28. avgust.

Schult, Christoph. 2011. Last-Minute Divisions: Europe Fails to Unite on Palestinian Question. *Spiegel Online International*, 28. september. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/world/last-minute-divisions-europe-fails-to-unite-on-palestinian-question-a-788835.html> (10. november 2013).

SE. 2013. *Mandate*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/commissioner/Activities/mandate_en.asp (5. marec 2013).

Sektor MZZ za človekove pravice. 2013. *Vizija in načrt dela Sektorja za človekove pravice*. Dokument pridobljen s strani MZZ RS.

Sen, Amartya. 1997. *Human Rights and Asian Values*. Članek predstavljen na 16. Morgenthaujevem spominskem predavanju o etiki in zunanji politiki, 1. maja, v New Yorku. Dostopno prek: http://www.carnegiecouncil.org/publications/archive/morgenthau/254.html/_res/id=sa_File1/254_sen.pdf (10. februar 2014).

Siol.net. 2012. Zunanje ministrstvo: Predlog o Palestini ni bil v okviru širših prizadevanj za mir, 30. november. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/svet/2012/11/palestina_ozn.aspx (1. julij 2014).

SIPRI. 2014. Dostopno prek: <http://www.sipri.org/> (10. februar 2014).

Sklepi Predsedstva Evropskega sveta. 2008. Sprejeti v Bruslju, 19. in 20. junija. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/101346.pdf (5. avgust 2013).

Slamič, Blaž. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 16. oktober.

SLOGA. 2012. *Analiza slovenske uradne razvojne pomoči za leto 2011*. Dostopno prek: http://www.sloga-platform.org/sloga/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=58&Itemid=182&lang=sl (5. marec 2014)

--- 2013. *Uradna razvojna pomoč v letu 2012*. Dostopno prek: <http://www.sloga-platform.org/sloga/images/stories/PDF/aidwatch%202013%20oda%20rs.pdf> (5. marec 2014).

Slovensko predsedstvo EU. 2008. *Program slovenskega predsedovanja Svetu EU: Si.nergija za Evropo (januar–junij 2008)*. Dostopno prek: http://www.eu2008.si/includes/Downloads/misc/program/Programme_si.pdf (5. avgust 2013).

Smith, Karen E. 2003. *European Union Foreign Policy in a Changing World*. Cambridge: Polity press.

Sodba ESČP v zadevi Kurić in drugi proti Sloveniji, sprejeta 26. junija v Strasbourgu (pritožba št. 26828/06). Dostopno prek: <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-111634?TID=cfbrxbwzue> (5. september 2013).

Sofer, Sasson. 1988. Old and New Diplomacy: A Debate Revisited. *Review of International Studies* 14 (3): 195–211.

Solom, Erika. 2014. Syria's death toll now exceeds 140,000: activist group. *Reuters*, 15. februar. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2014/02/15/us-syria-crisis-toll-idUSBREA1E0HS20140215> (15. marec 2014).

Southern Law Poverty Center. 2013. *A Timeline: LGBT Rights and International Organizations*. Dostopno prek: <http://www.splcenter.org/get%20informed/publications/Dangerous%20Liaisons/A%20Timeline%3A%20LGBT%20Rights%20and%20International%20Organizations> (15. marec 2014).

Spitz, Gabi, Roeland Muskens in Edith van Ewijk. 2013. *The Dutch and development cooperation - Ahead of the crowd or trailing behind?* Amsterdam: NCDO. Dostopno prek: <http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Report%20Analysis%20The%20Dutch%20and%20Development%20Cooperation%20FINAL%202013%2003%2004.pdf> (10. januar 2014).

Splošna deklaracija človekovih pravic – *Universal Declaration of Human Rights*, sprejeta in razglašena 10. decembra 1948 z resolucijo GS ZN št. 217A(III). Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=102> (15. februar 2013).

Splošni komentar št. 31 o naravi splošnih pravnih obveznosti držav pogodbenic Pakta - *General Comment No. 31: Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*, sprejet 29. marca 2004. Dostopno prek: <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/58f5d4646e861359c1256ff600533f5f?Opendocument> (30. junij 2012).

Stalno predstavništvo Estonije pri ZN v Ženevi. 2014. *Who is who at the mission*. Dostopno prek: http://www.genf.vm.ee/permanent_mission (12. marec 2014).

Stalno predstavništvo Republike Slovaške pri ZN v Ženevi. 2014. *Embassy staff*. Dostopno prek: <http://www.mzv.sk/ungeneva> (12. marec 2014).

Stalno predstavništvo RS pri ZN v Ženevi. 2014. *Osebjve veleposlaništva*. Dostopno prek: <http://zeneva.predstavnistvo.si/index.php?id=2471> (12. marec 2014).

Statistični urad RS. 2013. *Prebivalstvena ura*. Dostopno prek: http://www.stat.si/preb_ura.asp (20. oktober 2013).

Steinmetz, Robert in Anders Wivel. 2010. Introduction. V *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*, ur. Robert Steinmetz in Anders Wivel, 3–14. Farnham, Burlington: Ashgate.

Sterling-Folker, Jennifer. 2010. Neoliberalism. V *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, druga izdaja, ur. Tim Dunne, Milja Kurki in Steve Smith, 116–134. New York: Oxford University Press.

Svet EU. 2012. *Sporočilo za javnost: 3157. zasedanje Sveta EU - Zunanje zadeve*. Zasedanje je potekalo 22. in 23. marca v Bruslju. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/129252.pdf (12. avgust 2013).

Svetovalni svet za zunanje zadeve. 2013. *Between words and deeds: prospects for a sustainable peace in the Middle East*. Dostopno prek: [http://www.aiv-advies.nl/ContentSuite/upload/aiv/doc/webversie_AIV83_ENG_new\(1\).pdf](http://www.aiv-advies.nl/ContentSuite/upload/aiv/doc/webversie_AIV83_ENG_new(1).pdf) (10. november 2013).

--- 2014. *Information on the AIV*. Dostopno prek: <http://www.aiv-advies.nl/ContentSuite/template/aiv/pag/page.asp?id=1885&language=UK> (20. marec 2014).

Sweeney, Gareth in Yuri Saito. 2009. An NGO Assessment of the New Mechanisms of the UN Human Rights Council. *Human Rights Law Review* 9 (2): 203–223.

Šabič, Zlatko. 2002. Small States Aspiring for NATO Membership: Some Factors Influencing the Accession Process. V *Small States in the Post-cold War World: Slovenia and NATO Enlargement*, ur. Zlatko Šabič in Charles J. Bukowski, 1–24. Westport: Praeger Publishers.

Škerl Kramberger, Uroš 2010. Vlada o usodi človekovih pravic v Sloveniji. *Dnevnik.si*, 7. oktober. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/1042393571> (27. avgust 2014).

--- 2012. Vlada ne potrebuje nasvetov, olika pa ji ne bi škodovala. *Dnevnik.si*, 12. junij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/1042535409> (5. februar 2014).

The Commonwealth. 2013. *Small States: What are Small States?* Dostopno prek: <http://www.thecommonwealth.org/Internal/180407/> (4. avgust 2013).

TheNews.pl. 2012. Poland slams Slovenia blocking Belarusian oligarch sanctions, 28. februar. Dostopno prek: <http://www.thenews.pl/9/7/Artykul/91567,Poland-slams-Slovenia-blocking-Belarusian-oligarch-sanctions#sthash.v8L66G6r.dpuf> (5. avgust 2013).

Thorhallsson, Baldur. 2006. The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives. *European Integration* 28 (1): 7–31.

Tomič, Eva. 2012. Slovenija in človekove pravice v OZN. V *20 let članstva Slovenije v Združenih narodih*, ur. Božo Cerar, Marcel Koprol in Andrej Kirn, 57–62. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

--- 2013/2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 16. oktober 2013 in 26. marec 2014.

Tomuschat, Christian. 2008. *Human Rights: Between Idealism and Realism*, druga izdaja. Oxford: Oxford University Press.

Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.

--- 2012. *Predsednik republike ob 20. obletnici vstopa Slovenije v OZN*. Ljubljana, 18. maj. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiweb/FD24FF4258742E6BC1257A0200518E44?OpenDocument> (30. junij 2012).

Tyler, John. 2011. Netherlands to close nine embassies. *Radio Netherlands Worldwide*. 8. april. Dostopno prek: <http://www.rnw.nl/english/article/netherlands-close-nine-embassies> (20. marec 2014).

Ulrich, George. 2011. Framework for the Analysis of Human Rights Diplomacy. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 19–42. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

UNDP. 1994. *Human Development Report 1994*. New York, Oxford: Oxford University Press.

United Nations Treaty Collection. 2013. Dostopno prek: <http://treaties.un.org/> (5. april 2013).

Urad Visokega komisarja ZN za begunce. 2012. *UNHCR Global Appeal 2013 Update – Populations of Concern to UNHCR*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/50a9f81b27.html> (15. april 2013).

Urad Visokega komisarja ZN za človekove pravice. 2013a. *The core international human rights instruments and their monitoring bodies*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx> (5. april 2013).

--- 2013b. *Human Rights Bodies*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/en/hrbodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx> (5. april 2013).

--- 2013c. *Human Rights Bodies - Complaints Procedures*. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/petitions/> (2. april 2013).

--- 2013č. *Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Torture/SRTorture/Pages/SRTortureIndex.aspx> (15. januar 2013).

--- 2013d. *Committee on the elimination of discrimination against women – Membership*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Membership.aspx> (10. oktober 2013).

Ustanovna listina ZN – *Charter of the United Nations*, podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945. Dostopno prek: www.pf.uni-lj.si/media/ustanovna.listina.zn.doc (15. februar 2013).

Ustava KN - *Constitution of the Kingdom of the Netherlands*, sprejeta 24. avgusta 1815, temeljito preoblikovana 11. oktobra 1848 z vzpostavitvijo parlamentarne demokracije, nato še večkrat spremenjena, nazadnje 7. julija 2002. Dostopno prek: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=191759 (15. september 2013).

Ustava RS, sprejeta 23. decembra 1991 s strani Skupščine RS in nazadnje spremenjena 24. maja 2013. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_USTA1.html (5. avgust 2013).

Van der Berg, Esther. 2012. Acting normal and doing good: The Dutch and human rights. V *Defending Human Rights: Tools for Social Justice*, ur. Ida Lintel, Antoine Buyse in Brianne McGonigle Ley. Cambridge, Antwerp, Portland: Intersentia. Dostopno prek: <http://mensenrechten.verdus.nl/upload/documents/Van%20den%20Berg%202012%20The%20Dutch%20and%20Human%20Rights.pdf> (5. februar 2014).

Van der Berg, Paul. 2014. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 20. marec.

Veer, Lionel. 2014. Intervju z avtorico. Po elektronski pošti, 17. januar.

Veleposlaništvo KN v Tel Avivu. 2013a. *Prime Minister of the Netherlands will visit Israel to boost economic relations*. Dostopno prek: <http://israel.nlembassy.org/news/2013/11/prime-minister-of-the-netherlands-will-visit-israel-to-boost-economic-relations.html> (15. november 2013).

--- 2013b. *Joint Statement*. Dostopno prek: <http://israel.nlembassy.org/news/2013/12/joint-statement.html> (15. junij 2014).

Verbeek, Bertjan in Anna van der Vleuten. 2008. The Domesticization of the Foreign Policy of the Netherlands (1989–2007): The Paradoxical Result of Europeanization and Internationalization. *Acta Politica* 43: 357–377.

Verstegen, Suzanne. 2000. *The Netherlands and Guatemala: Dutch policies and Interventions in the Guatemalan Conflict and Peace*. Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20001200_cru_paper_verstegen.pdf (15. april 2014).

Vincent, R.J. 1991. *Human rights and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Vital, David. 1971. *The survival of small states: studies in small power/great power conflict*. Oxford: Oxford University Press.

Vlada RS. 2013. *Okvirni program mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Republike Slovenije za obdobje 2013 do 2015*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/OP13-15.pdf (5. september 2013).

--- 2014. *Sporočilo za javnost: 56. redna seja Vlade RS*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/Sporocila_za_javnost/2014/sev114-56.pdf (25. junij 2014).

Vodopivec, Barbara. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 6. december.

Vukadinović, Radovan. 1995. *Diplomacija: Strategija političnih pogajanj*. Ljubljana: Arah Consulting.

Watson, Adam. 2005. *Diplomacy: The Dialogue Between States*. London, New York: Routledge.

Wendt, Alexander. 1999. *Social Theory of International Relations*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press.

Weschler, Joanna. 2011. Human Rights Diplomacy of UN Secretary-General. V *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, ur. Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller in George Ulrich, 191–200. Leiden: Martin Nijhoff Publishers in Brill NV.

White, Brian. 2005. Diplomacy. V *The Globalisation of World Politics: An Introduction to International Relations*, tretja izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 387–403. Oxford, New York: Oxford University Press.

Williams, Paul D. in Alex J. Bellamy. 2012. Principles, Politics, and Prudence: Libya, the Responsibility to Protect, and the Use of Military Force. *Global Governance* 18: 273–297.

Zagorac, Dean. 2004. Mednarodne nevladne organizacije in nastanek norm človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 89–111. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije in Mirovni inštitut.

Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva (ZPŠOIRSP). Ur. l. RS 99/2013. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201399&stevilka=3547> (5. februar 2014).

Zakon o ustanovitvi Nizozemskega inštituta za človekove pravice - *Netherlands Institute for Human Rights Act*. 19. april 2011. Dostopno prek: <file:///C:/Users/Natalija/Downloads/AmendedBill%20april%202011.pdf> (27. avgust 2014).

Zartner, Dana in Jennifer Ramos. 2011. Human Rights as Reputation Builder: Compliance with Convention Against Torture. *Human Rights Revue* 12: 71–92.

Zemanová, Štěpánka. 2007. *Europeanization of human rights foreign policy from a small state's perspective – an opportunity or a constraint?* Dostopno prek: <http://turin.sgir.eu/uploads/Zemanova-Zemanova.pdf> (5. september 2013).

--- 2010. *When could new "potent small states" emerge? A case of the Czech Republic.* Članek predstavljen na 7. Panevropski konferenci o mednarodnih odnosih, 9.–10. septembra, v Stockholmu. Dostopno prek: http://stockholm.sgir.eu/uploads/Paper_Zemanova.pdf (14. septembra 2013).

Zifcak, Spencer. 2012. The responsibility to protect after Libya and Syria. *Melbourne Journal of International Law* 13 (1): 59–93.

ZN. 2013a. *Growth in United Nations membership, 1945-present.* Dostopno prek: <http://www.un.org/en/members/growth.shtml> (3. april 2013).

--- 2013b. *Working Methods Handbook: Background Note on the "Arria-Formula" - Meetings of the Security Council Members.* Dostopno prek: <http://www.un.org/en/sc/about/methods/bgarriformula.shtml> (4. april 2013).

Zwagemakers, Fabienne. 2012. The EU's Conditionality Policy: A New Strategy to Achieve Compliance. *IAI Working Papers* 12 (3). Dostopno prek: <http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/09808.pdf> (6. junij 2013).

Zwamborn, Marcel, Hilde Hey in Mirjam van Reisen. 2006. *Human rights policy versus practice: An evaluation of the implementation of the human rights policy of the Netherlands in its relations with China, Indonesia, Iran, Mexico and Rwanda in the period 1999–2004.* Dostopno prek: <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2006/04/01/iob-human-rights-policy-versus-practice/iob-human-rights-policy-versus-practice.pdf> (10. januar 2014).

PRILOGA: STANDARDIZIRAN VPRAŠALNIK O VLOGI POSLANSKIH SKUPIN DZ RS PRI SLOVENSKI DIPLOMACIJI ČLOVEKOVIH PRAVIC

Sem magistrska študentka Diplomacije na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in pišem magistrsko nalogo na temo diplomacije človekovih pravic pod mentorstvom izr. prof. dr. Petre Roter. V nalogi analiziram vlogo in pomen človekovih pravic v diplomaciji ter oblikovanje in izvajanje diplomacije človekovih pravic s strani držav, pri čemer posebno pozornost namenjam analizi primera slovenske diplomacije človekovih pravic. Na Vas se obračam, ker želim svojo analizo dopolniti s prispevkom Državnega zbora in posameznih parlamentarnih strank k diplomaciji človekovih pravic. Tako vljudno naprošam Vašo poslansko skupino, da rešite spodnji vprašalnik, ki Vam ne bo vzel več kot deset minut časa. Glede na to, da gre še za precej neraziskano področje, bi Vaša pripravljenost za sodelovanje ogromno pomenila za moje raziskovanje in v končni fazi seveda tudi za kakovost moje magistrske naloge.

- 1) Na lestvici od 1 (povsem nepomembno) do 6 (zelo pomembno, gre za prioriteto slovenske zunanje politike) označite, kako pomembno za slovensko zunanjo politiko ocenjujete področje človekovih pravic?

1   2   3   4   5   6

- 2) Ali menite, da je delovanje slovenske diplomacije človekovih pravic načelno? Na lestvici od 1 (povsem nenačelno) 6 (povsem načelno) označite, kako vi vidite ravnanja slovensko zunanje politike na področju človekovih pravic.

1   2   3   4   5   6

- 3) Kako bi opredelili odnos med področjema človekovih pravic in gospodarskimi interesi v zunanji politiki?

Področji sta si pogosto v nasprotju (država se mora pri sledenju svojim zunanjepolitičnim ciljem na obeh področjih pogosto soočiti z dilemo, kateremu področju bo dala prednost)

Področji si nista v nasprotju, ampak sta si med seboj kompatibilni (država lahko uspešno uresničuje svoje zunanjepolitične cilje na obeh področjih)

Drugo:

- 4) V domači in tuji javnosti sta odmevala primera slovenskega blokiranja sankcij, ki jih je želela EU uvesti proti Belorusiji zaradi poslabšanja stanja človekovih pravic v državi, ter slovensko vzdržanje ob glasovanju v Generalni skupščini OZN o povišanju

statusa Palestine opazovalke v državo nečlanico opazovalko. Kakšna je vaša ocena slovenske zunanje politike v teh dveh primerih?

5) Ali ocenjujete, da je katero izmed področij (vidikov) človekovih pravic premalo vključeno v slovensko diplomacijo človekovih pravic in bi si morala Slovenija zanj dejavneje prizadevati?

6) Kakšno je vaše mnenje o pogojih za uspešno diplomacijo človekovih pravic – kaj je pomembno za oblikovanje in izvajanje uspešne in prepoznavne diplomacije človekovih pravic neke države?

7) Na lestvici od 1 (nič) do 6 (zelo veliko) označite, koliko pozornosti in časa po vaši oceni v vaši poslanski skupini namenite področju diplomacije človekovih pravic?

1   2   3   4   5   6

8) Kateri vaš prispevek na področju diplomacije človekovih pravic je bil še posebej odmeven in ste nanj še posebej ponosni?

9) Bi želeli kaj dodati glede:

- prispevka vaše poslanske skupine na področju diplomacije človekovih pravic?

- slovenske diplomacije človekovih pravic nasploh?

Najlepša hvala za Vaš čas in trud!